

методичний посібник

**РЕГУЛЯТОРНА
ПОЛІТИКА :
НОВІ
МОЖЛИВОСТІ**

видання друге, доповнене

2004

This research and publication were made possible by support from "Dialog for reforms", which are the grant of World Bank implementing by Ukrainian Ministry of economics and European integration

Це дослідження та випуск методичного посібника стали можливими завдяки підтримці та фінансуванню з боку проекту „Діалог для реформ”, якій є грантом Світового банку, що впроваджувався Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України

This publication was made possible by support from the Center for International Private Enterprise Program. The opinions expressed herein are those of the authors and do not necessarily reflect the views of Center for International Private Enterprise (CIPE).

Видання стало можливим завдяки програмі Центру Міжнародного Приватного підприємництва. Погляди авторів цих матеріалів не завжди збігаються з точкою зору Центру Міжнародного Приватного підприємництва (CIPE).

This publication was made possible by support from the International Renaissance Foundation

Видання стало можливим за підтримки і на кошти Міжнародного Фонду "Відродження"

**ІНСТИТУТ КОНКУРЕНТНОГО СУСПІЛЬСТВА
АНАЛІТИЧНА ГРУПА КООРДИНАЦІЙНО-ЕКСПЕРТНОГО ЦЕНТРУ
ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМЦІВ УКРАЇНИ**

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА : НОВІ МОЖЛИВОСТІ

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

видання друге, доповнене

Упорядники:

К.Ляпіна

Д.Ляпін

Я.Демченков

Київ – 2004

Регуляторна політика: Нові можливості. / За ред. К.Ляпіної, Д.Ляпіна і Я.Демченкова. - Київ.: Інститут конкурентного суспільства; 2004. - 170 с.

Автори:

К.Ляпіна, головний редактор

Д.Ляпін, глави 1,2,7

Я.Демченков, глави 1, 2

В.Приходько, глава 3

І.Підлуська, глави 2, 7

М.Лациба, глава 2

Ю.Седик, глава 3

При підготовці глав 4, 5 та 6 цього посібника було використано матеріали книги:

Регуляторна політика. Як оцінити наслідки регуляторних актів. / Д.Ляпін, С.Береславський, Г.Білоус, О.Мірошніченко, О.Татаревський, Л.Хоменко. - Київ.: Інститут конкурентного суспільства; 2002. - 128 с.

При оформленні обкладинки використана репродукція картини М.С. Escher, "Drawing Hands", Lithograph, 1948, 28.5 x 34.0 cm

Шановні читачі !

Прийняття Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” стало логічним завершенням спроб оптимізації державного регулювання економічних процесів.

Перші з них було здійснено ще 1997 року й за час, що минув, було зроблено великий обсяг кропіткої законотворчої роботи із залученням широких кіл підприємницької громадськості, проведено тривалу роз’яснювальну роботу серед депутатського корпусу. Проте ми маємо результат вартий затрачених зусиль: з одного боку Закон, значення якого для розвитку малого та середнього бізнесу важко переоцінити, а з іншого більш ніж переконливу “конституційну” більшість голосів, яка є наочним свідченням ефективності цивілізованого лобіювання соціально значимих інтересів.

З 15 січня цього року Закон набув чинності. Через це ми не маємо часу на розслаблення — “хворобу” через яку в недалекому минулому чимало потерпав підприємницький рух. Практика лихих „кавалерійських наскоків” на владу та досвід “мовчазних поразок” повинні зайняти своє місце у підручниках з новітньої історії. Ми вступаємо в період системної розбудови нового типу діалогу влади та підприємців. Діалогу щодо умов здійснення господарської діяльності, а, зрештою, і будь-яких проявів суспільно корисної приватної ініціативи. Діалогу, у якому організована бізнес-спільнота ще має ствердитися в якості рівноправної та відповідальної сторони регуляторного процесу, провідного учасника розвитку в Україні громадянського суспільства.

Слід чітко розуміти, що новий Закон лише надає правову можливість забезпечення прозорості, передбачуваності та ефективності нормотворчої діяльності владних інституцій, проте не передбачає автоматичності довгоочікуваних змін. Навпаки, варто бути готовими до “тихого саботажу” з боку того чиновництва, що звикло забезпечувати свій добробут у скаламученій воді. Разом з тим, слід спитати: чи готовий підприємницький рух до кваліфікованого аналізу проектів нормативно-правових документів і цивілізованого діалогу “бізнес-держави”. За-

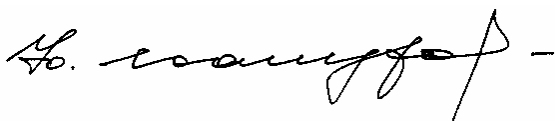
значене вимагає роботи серйозних фахівців і, зрештою, певних коштів. Саме тому нові можливості, що передбачені Законом України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”, висувають і нові вимоги щодо організації підприємницького руху.

Наріжними принципами діяльності представницьких організацій малого та середнього бізнесу мають стати:

- **наполегливість**, під якою ми розуміємо постійну активність, спрямовану на випереджаючий (ініціативний) захист власних інтересів в процесі розробки та прийняття нормативно-правових і законодавчих актів;
- **системність**, яка має проявитися у вмінні дійти спільної думки щодо оптимального балансу між вирішенням найближчих злободенних господарських питань та досягненням стратегічних цілей організованої бізнес-спільноти;
- **відповідальність**, яку ми вбачаємо у здатності зробити всебічний прагматичний розрахунок соціальних наслідків щодо регуляторних рішень, які перебувають на стадії розробки та прийняття, у вмінні відшукувати компроміс між власними інтересами та потребами громади. Підприємницький рух пройшов важким шлях і на кожному етапі свого розвитку знаходив сили для того, щоб піднятися на новий рівень.

Думаю і вірю в те, що згодом нинішні нові горизонти перетворяться на взяті рубежі.

З повагою,

Юрій Єхануров,

Голова Комітету Верховної Ради України
з питань промислової політики і підприємництва

Шановні читачі!

Побудова дієвих механізмів функціонування ринкової економіки в Україні потребувала застосування певних принципів і підходів, які набули поширення у країнах з розвиненими економіками, що за допомогою цих принципів і підходів змогли оптимізувати управління своїм господарським комплексом та запровадити ефективну регуляторну політику. Це сприяло економічному зростанню, розвитку підприємництва, зростанню лав середнього класу, а отже, зміцненню демократії.

Перші спроби оптимізувати державне регулювання економіки в Україні здійснені ще в 1997 році. Однак єдину державну регуляторну політику у сфері підприємництва вдалося частково запровадити лише на рівні центральних та місцевих органів виконавчої влади, у той час як на рівні органів місцевого самоврядування у багатьох випадках документи приймалися без належного обґрунтування, що враховувало б вигоди та втрати громадян, держави та суб'єктів господарювання.

Принципово новий етап у провадженні державної регуляторної політики розпочався з прийняттям 11 вересня 2003 року Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”. Згідно з цим Законом вимоги державної регуляторної політики поширюються на державне регулювання всіх господарських відносин, а адміністративні процедури з підготовки та провадження регуляторних актів стають обов'язковими для всіх регуляторних органів, включаючи органи місцевого самоврядування. При цьому суб'єкти господарювання, їх об'єднання, представники бізнес-середовища та незалежні експерти виступають безпосередніми учасниками регуляторного процесу.

Законодавче закріплення принципів державного регулювання, за яких прийнятий регуляторний акт максимально відповідатиме потребам суспільства та підтримуватиметься адекватними заходами державного забезпечення, унеможливить створення адміністративних, економічних та організаційних перешкод для провадження господарської діяльності.

Цим Законом визначені правові та організаційні засади здійснення державної регуляторної політики Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами та посадовими особами місцевого самоврядування, що забезпечує формування цілісної системи, сприяє оптимізації адміністративно-правового регулювання економічних відносин.

Задля реалізації засад провадження державної регуляторної політики Законом встановлені вимоги щодо здійснення процедур з:

- *планування діяльності щодо підготовки проектів регуляторних актів;*

- здійснення аналізу регуляторного впливу;
- оприлюднення проектів регуляторних актів, відстеження результативності їх дії та перегляду.

Чітко окреслені права громадян, суб'єктів господарювання, їх об'єднань та консультативно-дорадчих органів у здійсненні державної регуляторної політики. Крім того, Законом встановлюється відповідальність за порушення порядку регуляторної діяльності державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування.

Наразі, Закон "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" поставив перед кожним з нас нові завдання. Зокрема, значно розширено сферу повноважень Держспідприємництва України, що як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом забезпечує реалізацію державної регуляторної політики у сфері всієї господарської діяльності. Так, лише протягом березня-травня 2004 року на погодження до Держспідприємництва надійшло 180 проектів регуляторних актів, розроблених центральними органами виконавчої влади. Лише 72 з них погоджено, не погоджено – 78 проектів регуляторних актів. За той же період 80 проектів було залишено без розгляду через порушення вимог статті 21 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" (відсутність аналізу регуляторного впливу та/або оприлюднення проектів регуляторних актів).

Словом, аби Закон "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" запрацював на повну силу, нам усім потрібно ще чимало попрацювати. Час проаналізувати проблемні питання, які виникли в провадженні державної регуляторної політики та визначити шляхи їх розв'язання. При цьому необхідно твердо пам'ятати, що ефективність дії будь-якого прийнятого регуляторного акта прямо залежить від принципості кожного з нас на етапі його розробки.

З повагою,

Юрій Авксентьєв

Голова Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва

ЗМІСТ

Вступ.....	12
Глава 1. Регуляторна політика: сучасний стан.....	13
1.1. Передумови та історія появи регуляторної політики	13
1.2. Основні положення регуляторної політики.....	17
1.3. Структурна схема регуляторної діяльності за Законом України про регуляторну політику.....	23
Глава 2. Діалог між владою та громадськістю	27
Глава 3. Аналіз регуляторного впливу.....	35
Глава 4. Оцінка доцільності державного втручання	44
4.1. Для чого потрібне державне регулювання?.....	44
4.2. Неспроможності ринку.	46
4.3. Інші випадки доцільності втручання держави у роботу ринку.	60
4.4. Опис проблеми, яку пропонується вирішити шляхом прийняття регуляторного акта.	63
Глава 5. Визначення можливих альтернатив запропонованому регулюванню.....	67
5.1. Правила визначення можливих альтернатив запропонованому регулюванню.....	67
5.2. Можливі альтернативні регулювання та нерегуляторні механізми.	75
Глава 6. Правила здійснення аналізу вигод та витрат	86
6.1. Що таке аналіз вигод та витрат?	86
6.2. Загальна схема аналізу вигод та витрат.	89
6.3. Підготовчий етап.	91
6.4. Етап розрахунків.....	107
6.5. Етап аналізу результатів	113
6.6. Приклад аналізу вигод та витрат, що виникають внаслідок дії регуляторного акта.....	115
Глава 7. Відстеження результативності регуляторних актів	123

Додатки:

Закон України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11 вересня 2003 року №1160-IV	130
Президент України, Указ „Про зміни та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України” від 24 квітня 2004 р. №477/2004	151
Кабінет Міністрів України, Постанова „Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” від 4 січня 2002 р. №3 (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ №905 від 16.06.2003 та №150 від 11.02.2004)	153
Кабінет Міністрів України, Постанова „Про затвердження положення про апеляційну регуляторну комісію” від 3 березня 2004 р. №226	158
Кабінет Міністрів України, Постанова „Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта” від 11 березня 2004 р. №308	160
Кабінет Міністрів України і Національний Банк України, Постанова „Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта Національного Банку України” від 14 квітня 2004 р. №471	163
Кабінет Міністрів України, Розпорядження „Про підготовку та оприлюднення щорічної інформації Кабінету Міністрів України про здійснення державної регуляторної політики органами виконавчої влади” від 19 березня 2004 р. №152-р	167

ПОДЯКА

Автори висловлюють щиру подяку співробітникам Інституту Конкуレントного Суспільства, без підтримки яких це видання було б неможливим.

Щиру подяку висловлюємо за люб'язно надані матеріали, а також за проведені обговорення фахівцям Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва.

Щиру подяку за співпрацю та активну участь в обговоренні матеріалів висловлюємо об'єднанням підприємців, і особливо членам Координаційно-експертного центру об'єднань підприємців України.

ВСТУП

У липні 2003 року Верховна Рада України феноменальною кількістю у 421 (!) голосів народних депутатів прийняла Закон України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” (тобто 94% народних депутатів віддали свої голоси за прийняття цього закону і реалізацію регуляторної політики в країні). Така однастайність депутатського корпусу по-перше є абсолютним рекордом для Верховної Ради, а по-друге, є свідченням важливості та своєчасності цієї теми для суспільства.

Законодавче визначення і закріплення процедур регуляторної політики в Україні стало початком нового етапу – широкомасштабного запровадження у повсякденну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування принципів та норм нової системи управління, є впливовим та дієвим інструментом адміністративної реформи.

Але тільки правильне та вмотивоване використання принципів та норм регуляторної політики (цього інструменту адміністративної реформи) дозволить забезпечити формування системи державного управління, яка має бути підконтрольною народові, прозорою і ефективною.

Регуляторна політика не є лише обов’язком для державної влади, вона передбачає і базується на свідомій та активній участі громадян, суб’єктів господарювання та їх об’єднань. Відсутність вміння та знань у органів державної влади виконувати регуляторну політику, або відсутність бажання та активності у громадян приймати участь у реалізації регуляторної політики призведе до перетворення цього інструменту на суто академічний та теоретичний експеримент.

І тому ця книжка спрямована на досягнення нової якості нашого життя, практичну побудову нової системи управління.

ГЛАВА 1. РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА: СУЧАСНИЙ СТАН

1.1. Передумови та історія появи регуляторної політики

Передумовою появи в Україні регуляторної політики була перебудова економіки країни та всього суспільства від адміністративно-командної системи до принципово іншої – соціально-орієнтованої ринкової моделі.

Слід нагадати, що за часів адміністративно-командної системи держава через систему управління здійснювала пряме втручання у економіку та інші сфери життя. Вся система управління та процедури її діяльності були розраховані та орієнтовані саме на таку функцію. Тобто цільовою функцією держави була державна економіка, а людина знаходилась на периферії уваги державного апарату.

Під час розпочатої трансформації українського суспільства та держави першим етапом стала загальна лібералізація суспільного та економічного життя. Процеси трансформації супроводжувались змінами як в ролі адміністративної системи, так і в структурі та функціях системи органів виконавчої влади. Також об'єктивно розпочався процес відмови від суцільного та прямого державного управління і перехід до принципів ринкового управління, водночас розпочався й перегляд відповідних державних функцій. Але цей процес через ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників відбувався та відбувається зараз дуже складно як з точки зору формування нових завдань та функцій системи державного управління, так і досягнення реальних змін в самій системі органів державної влади.

Теоретично при побудові нового суспільства, яке проголошує соціально-орієнтований шлях ринкового розвитку, така відмова від прямого державного управління мала відбуватись в напрямку створення системи державного управління, яка мала б забезпечити прозорий процес просування суспільних інтересів, та їх взаємне балансування. При цьому нова система органів влади повинна концентруватися на виконанні двох дуже важливих функцій:

- Встановлення та контроль за виконанням прозорих та справедливих правил поведінки для учасників ринку, що має посилити [збільшити] саморегульованість ринкової системи;
- Обмеження прямого втручання в ринкову систему чіткими та зрозумілими критеріями, забезпечення передбачуваності та ефективності такого втручання.

Але через те, що з початком процесу ринкової трансформації економіки не відбувалось одночасної трансформації органів державної влади, їх завдань і функцій та процедур їх роботи, то й відхід від прямого управління суб'єктами господарської діяльності дав не бажані та очікувані наслідки, а навпаки - породив спотворену систему прийняття державних рішень, яка мала наступні риси:

- непрозорість та непередбачуваність процесу прийняття державних рішень;
- відсутність інституціональної бази для регулярного публічно-приватного діалогу між громадянами та органами державної влади;
- неефективність та марнотратство ресурсної бази з-за відсутності економічного аналізу наслідків реалізації державних рішень з точки зору різних груп інтересів (суб'єктів господарювання, держави і громадян), а також перевірки того, чи досягаються під час реалізації державних рішень ті цілі, які декларувалися при ухваленні цих рішень.

Така спотворена система державного управління призвела, по-перше, до появи величезної кількості нормативних актів, які мали внутрішні протиріччя та зазнавали постійних і досить хаотичних змін. Працювати господарюючим суб'єктам в такому правовому середовищі було вкрай важко і економічна активність почала стрімко падати. Така ситуація стимулювала суб'єктів до ухилення від виконання економічно обтяжливих вимог хаотичного законодавства.

А по-друге, така ситуація породжувала "тіньове управління" економікою - коли законодавство "м'яко" виконується не тільки і не стільки суб'єктами економічної діяльності, скільки в першу чергу самими органами влади. При цьому можна стверджувати, що саме органи влади свідомо "нав'язують та ініціюють" заплутане та складне законодавство, яке характеризується безліччю дублювань, протиріч та „законодавчих дірок”. При цьому цілеспрямовано була досягнута ситуація, при якій з одного боку в руках посадових осіб органів влади концентрується реальне управління, а з іншого боку мінімізується будь-яка цивільна, адміністративна чи дисциплінарна відповідальність, не кажучи вже про кримінальну.

Таке становище фактично визначає неформальне право посадових осіб органів влади тиснути та примушувати суб'єктів господарської діяльності до неефективних управлінських рішень, рішень на особисту користь посадових осіб. Таке „тіньове управління” заганяє країну у глухий кут, бо породжує ситуацію кругової поруки, коли нормою стає пряме порушення законодавчих норм, а їх виконання не тільки не схвалюється, але й стає просто неможливим.

Кругова порука при цьому крім атмосфери безвідповідальності та безкарності дозволяє “підставити” під показовий карний чи адміністративний процес будь-кого на будь-яких рівнях (від малого суб'єкта підприємницької діяльності до вищих посадовців). І приклади останніх років тільки доводять ці припущення.

Ситуація, що склалась на той час, може бути підсумована наступним чином: замість переходу від прямого управління економікою до ринкового регулювання, в Україні відбулась побудова системи всеохоплюючої корупції, і ці проблеми стали загрозою для національної безпеки.

Саме в той же час Генеральна Асамблея ООН на 82 пленарному засіданні визнала: „Проблеми, що викликані корупцією, можуть піддати небезпеці стабільність та безпеку співтовариств, зруйнувати демократичні та моральні цінності і поставити під удар соціальний, економічний та політичний розвиток країн”.

І тому задля покращення ситуації Україна стала перед дилемою – зміни в системі управління та скорочення державного регулювання економікою чи поступовий колапс та руйнація спочатку економіки, а потім й державності. Небезпека втрати обличчя країни на міжнародній арені загрожувала власним інтересам олігархічних кіл країни, і саме тому к 1997-1998 роках необхідність економічних реформ з розряду теоретичних перейшла до розряду нагальних.

Країна, нарешті, постала перед необхідністю вирішувати ці проблеми і підійшла до необхідності побудови нової системи державного управління.

Реформування системи державного управління отримало назву „адміністративна реформа” і розпочалося у 1998 році – Указом Президента України було затверджено „Концепцію Адміністративної реформи в Україні” від 22 липня 1998 року №810/98. Метою адміністративної реформи стало поетапне створення такої системи державного управління, яка мала забезпечити становлення України як високорозвинутої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії, що в результаті дозволить їй стати впливовим чинником у світі та Європі. Також метою адмініс-

тративної реформи стало формування системи державного управління, яка має стати близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом діяльності системи державного управління буде служіння народів, національним інтересам. Концепція адміністративної реформи визнала, що система державного управління буде підконтрольною народів, прозорою, побудованою на наукових принципах і ефективною, а витрати на утримання управлінського персоналу будуть адекватними фінансово-економічному стану держави.

Одним з базових принципів адміністративної реформи є запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування, згідно з яким виконавча влада, реалізуючи призначення демократичної, соціальної правової держави, створює умови для реалізації прав і свобод громадян, а також надання їм широкого кола державних, в тому числі управлінських, послуг.

Ця ідеологія передбачає, що держава цілеспрямовано мінімізує своє втручання в життєзабезпечення громадян і бере на себе лише ті послуги, які в даний період розвитку суспільства держава в змозі гарантувати і які громадяни не можуть знайти на ринку послуг.

Концепція адміністративної реформи визнала, що за цією ідеологією держава постійно має прагнути здійснювати „дерегулювання”, тобто періодичному перегляду нормативно-правових актів і відміні тих, які не досягають цілей регулювання або виявились неефективними, а також передачі частки державних функцій механізмам ринкової саморегуляції і недержавним інституціям.

Цей процес надання державних послуг (розглядаючи їх у максимально широкому сенсі) має ґрунтуватися на наступних принципах:

- Надання послуг з боку виконавчої влади повинно бути спрямовано на задоволення потреб особи і суспільства. Тому постійним завданням державної влади є визначення та перегляд переліку відповідних послуг, які потрібні громадянам, а також критерії оцінки якості та ефективності їх надання;
- Соціальні процеси повинні регулюватися з боку держави лише у тому разі, якщо це обумовлено інтересами всього суспільства (зазвичай у світі для цього використовується методологія „аналізу вигод та витрат (cost-benefit analysis)”). Відносини між споживачами та постачальниками товарів і послуг регулюються ринком, окрім тих випадків, коли він не може адекватно задовольнити потреби суспільства.

Подальший розвиток законодавства, яке повинно було сприяти побудові нової системи державного управління відповідно до Концепції Адміністративної реформи, пов'язаний з набуттям чинності Указів Президента України „Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності” від 03 лютого 1998 року №79/98 (визначив принципи та процедури дерегулювання підприємницької діяльності) та „Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва” від 22 січня 2000 року №89/2000 (заклав основи поняття та предмету регуляторної політики). На виконання вимог цих Указів Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанови „Про затвердження методичних рекомендацій щодо підготовки обґрунтування проектів регуляторних актів” та від 06 травня 2000 року №767 та „Про затвердження положення про порядок підготовки проектів регуляторних актів” від 31 липня 2000 року №1182.

Логічним продовженням у рамках процесу адміністративної реформи розвитку законодавчого визначення інструментів, які повинні реалізувати нову ідеологію функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування, стало прийняття Верховною Радою України Закону „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11 вересня 2003 року №1160-IV.

1.2. Основні положення регуляторної політики

Метою Закону України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11 вересня 2003 року №1160-IV є:

- вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання,
- недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів,
- зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання;
- усунення перешкод для розвитку господарської діяльності.

Принципи регуляторної політики

Принципами державної регуляторної політики є:

- **доцільність** - обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;
- **адекватність** - відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;
- **ефективність** - забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- **збалансованість** - забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- **передбачуваність** - послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності;
- **прозорість та врахування громадської думки** - відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності.

Сфера дії Закону

Задля досягнення мети Закон встановлює вимоги до процедури підготовки, прийняття, відстеження результативності та перегляду нормативно-правових актів, які є регуляторними актами. Такими актами відповідно до вимог закону є: прийнятий відповідним регуляторним органом нормативно-правовий акт, який спрямовано на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Це визначення регуляторного акта значно розширює сферу діяльності регуляторної політики відносно попередніх її етапів. Так Укази Президента України

„Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності” та „Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва” стосувались виключно підприємницької діяльності, а відповідно до нового Закону сфера його правозастосування визначається як сфера господарських відносин.

Чинна редакція Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року №436-IV наступним чином визначає сферу господарських відносин - господарські відносини виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між суб'єктами господарювання та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. В свою чергу під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, що спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, які мають цінову визначеність. Кодекс розрізняє наступні види господарської діяльності: „підприємництво” – це господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку; та „некомерційна господарська діяльність” – це господарська діяльність, що здійснюється без мети одержання прибутку.

Таким чином сфера дії Закону про регуляторну політику як складової національного правового поля включає в себе підприємництво, непідприємницьку діяльність та адміністративні відносини.

Сфера дії Закону „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”		
підприємницька діяльність	непідприємницька діяльність	адміністративні правовідносини

Регуляторні органи

Закон визнав, що регуляторними органами, діяльність яких щодо здійснення регуляторної політики регламентується і повинна відповідати вимогам цього закону, є:

- Верховна Рада України,
- Президент України,
- Кабінет Міністрів України,
- Національний банк України,

- Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення,
- інші державні органи, центральні органи виконавчої влади,
- Верховна Рада Автономної Республіки Крим,
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим,
- місцеві органи виконавчої влади,
- органи місцевого самоврядування.

Такий широкий перелік регуляторних органів відповідає ідеології, що кожний орган, рішення якого впливають на суб'єктів господарювання, має обґрунтовувати свої рішення не тільки на якісному, але й на кількісному рівні, обраховувати вигоди та витрати від запровадження певної регуляції. Цей перелік значно більш широкий, ніж попередні, які затверджувались Указами Президента України. Кожен орган, який відповідає ознакам регуляторного органу, а також, і це вкрай важлива новація – місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, повинні безпосередньо виконувати вимоги регуляторної політики. Тобто кожен нормативно-правовий акт, який відповідає ознакам регуляторного акта, тепер повинен супроводжуватись аналізом регуляторного впливу норм акта на державу, бізнес та громадськість, оприлюднюватись для одержання зауважень та пропозицій, в проекті акта повинні бути передбачені індикатори його результативності і т.п.

Закон передбачив жорсткі норми щодо правочинності регуляторних актів, при затвердженні (схваленні) яких була порушена процедура, що вимагається Законом. Такими порушеннями процедури, зокрема, є:

- відсутність аналізу регуляторного впливу;
- проект регуляторного акта не був оприлюднений;
- проект регуляторного акта не був поданий на погодження із спеціально уповноваженим органом або його відповідним територіальним органом.

У разі виявлення будь-якої з цих обставин (тобто виявленні порушення процедури підготовки регуляторного акта), орган юстиції відмовляє в державній реєстрації регуляторного акта або не пізніше десяти робочих днів з дня одержання повідомлення про порушення процедури скасовує прийняте рішення про державну реєстрацію цього регуляторного акта.

Регуляторні акти

Регуляторним актом відповідно до Закону є нормативно-правові акти, які (або окремі положення яких) спрямовано на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Також ознаками регуляторного акта можна вважати наступні: регуляторні акти мають мати владно-організаційний характер, приймаються (видаються) уповноваженими на це суб'єктами, встановлювати загальні правила безособистого характеру, розраховані на багаторазове використання для всіх передбачених ними випадків, їм притаманна стабільність, їхня юридична сила зберігається незалежно від виконання приписів акта в часі.

Тобто з юридичної точки зору регуляторні акти розуміються як письмові документи, що містять норми права і їх треба відрізнити від індивідуальних (правозастосовних) нормативно-правових актів.

Також Закон „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” уточнює, що якщо уповноваженим регуляторним органом прийнято будь-який (!) офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та діє щодо невизначеного кола осіб і який (або окремі положення якого) спрямовано на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, то такий документ також визнається регуляторним актом.

Аналіз регуляторного впливу

Закон визнав, що кожен проект регуляторного акта в обов'язковому порядку супроводжується аналізом регуляторного впливу. Це документ, який містить обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття регуляторного акта, аналіз впливу, який справлятиме регуляторний акт на ринкове середовище, забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави, а також обґрунтування відповідності проекту регуляторного акта принципам державної регуляторної політики.

Оприлюднення проектів регуляторних актів

Задля досягнення мети регуляторної політики і реалізації її принципів Закон визнає, що проекти регуляторних актів підлягають обов'язковому оприлюдненню.

Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта повинно містити:

- стислий виклад змісту проекту регуляторного акта;
- поштову та електронну адресу розробника проекту регуляторного акта та інших органів, до яких надсилаються зауваження та пропозиції;
- інформацію про спосіб оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу (назва друкованого засобу масової інформації та/або адреса сторінки в мережі Інтернет, де опубліковано чи розміщено проект регуляторного акта та аналіз регуляторного впливу);
- інформацію про строк, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції від громадськості, та про спосіб надання до регуляторного органу зауважень та пропозицій.

* * *

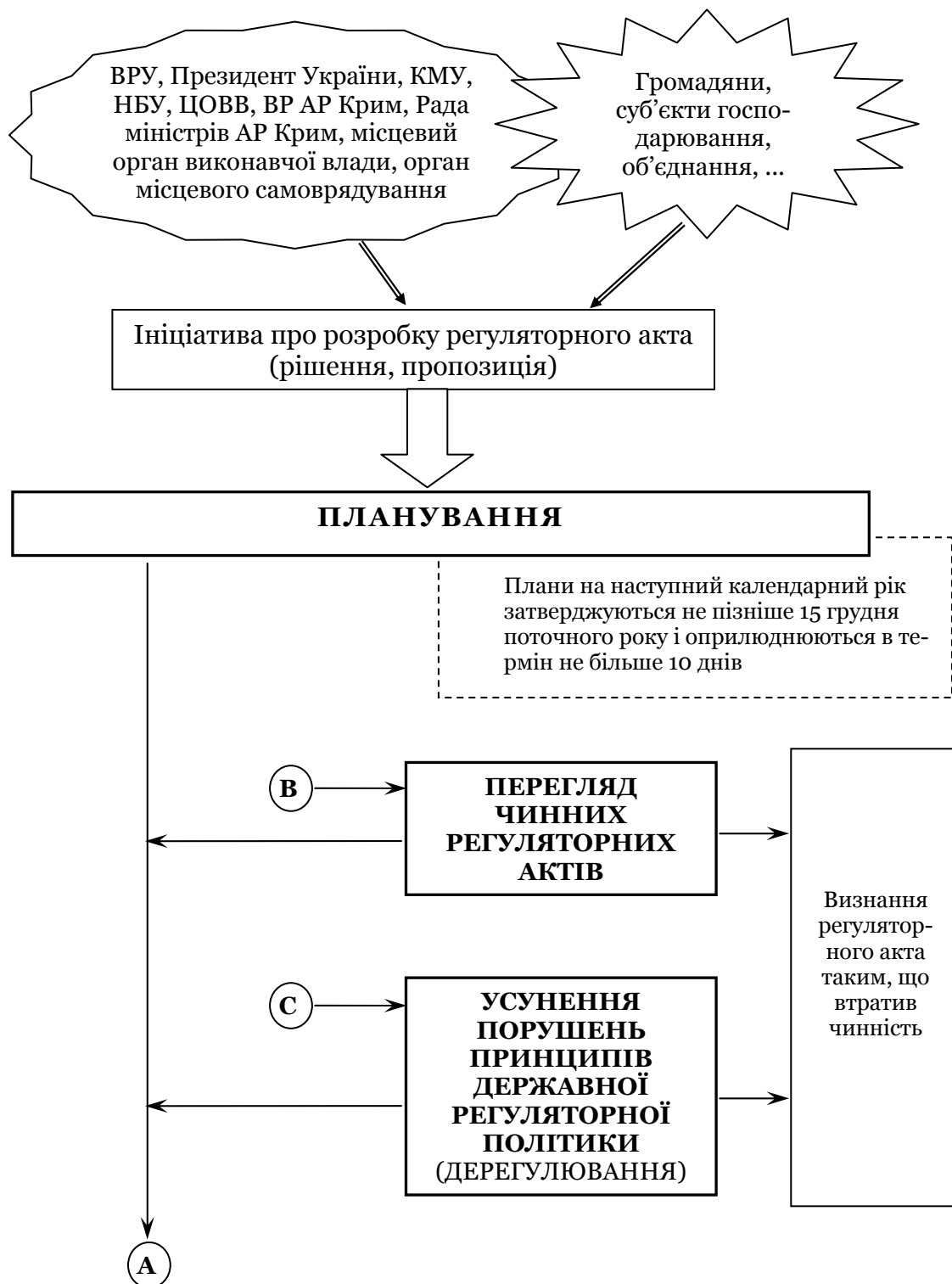
Саме ці положення Закону й можна вважати за основні, які визначають його спрямованість на отримання нової якості державного управління та прозорість регуляторного процесу для громадян.

Набуття чинності Законом України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” дає як для громадськості країни, так і для органів влади нові процедурні можливості, нові механізми для конструктивного та аргументованого діалогу, що є хоча й не достатньою, але необхідною умовою досягнення не тільки нової якості державного управління, але й нової якості життя.

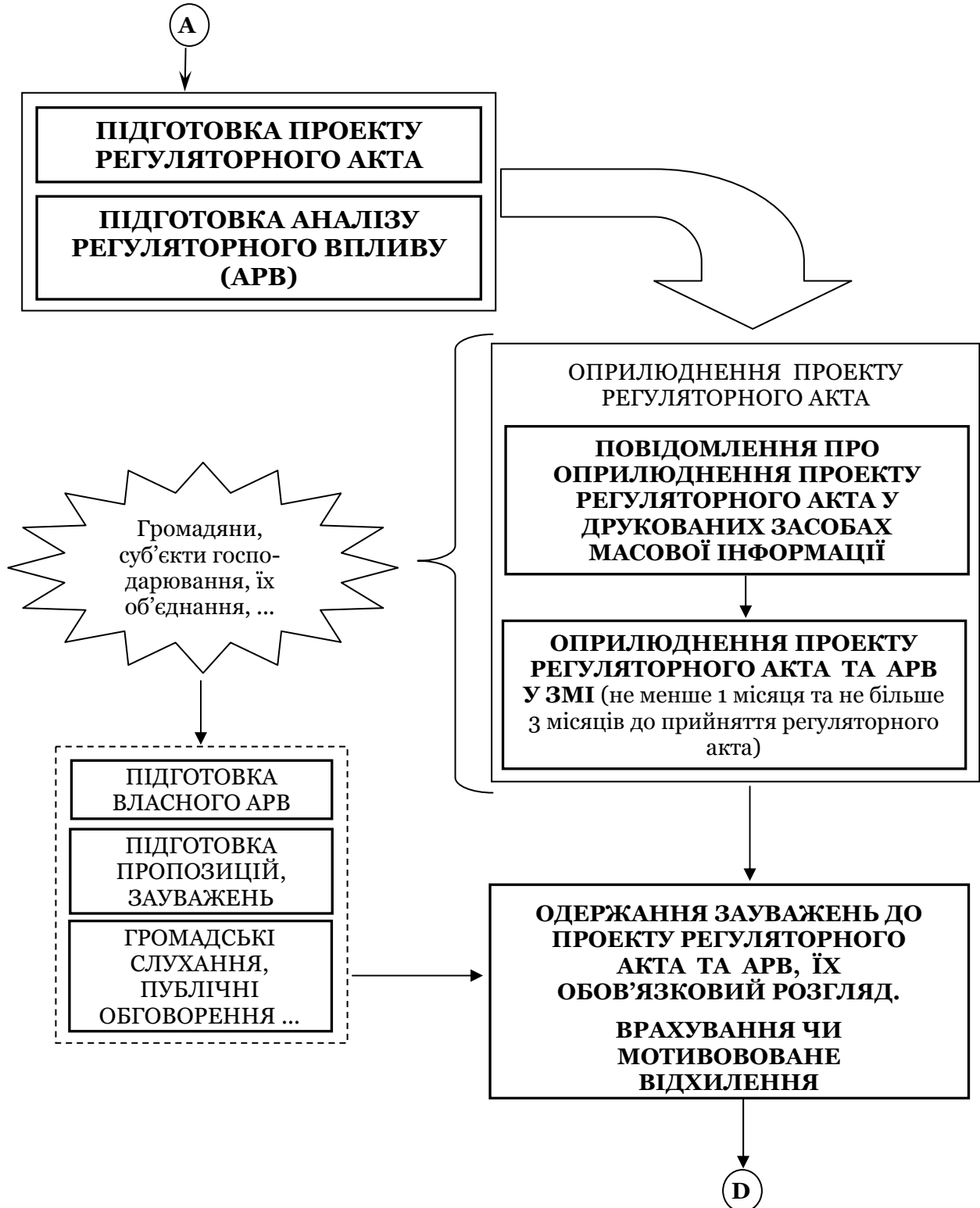
1.3. СТРУКТУРНА СХЕМА РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО РЕГУЛЯТОРНУ ПОЛІТИКУ

1. ПЛАНУВАННЯ

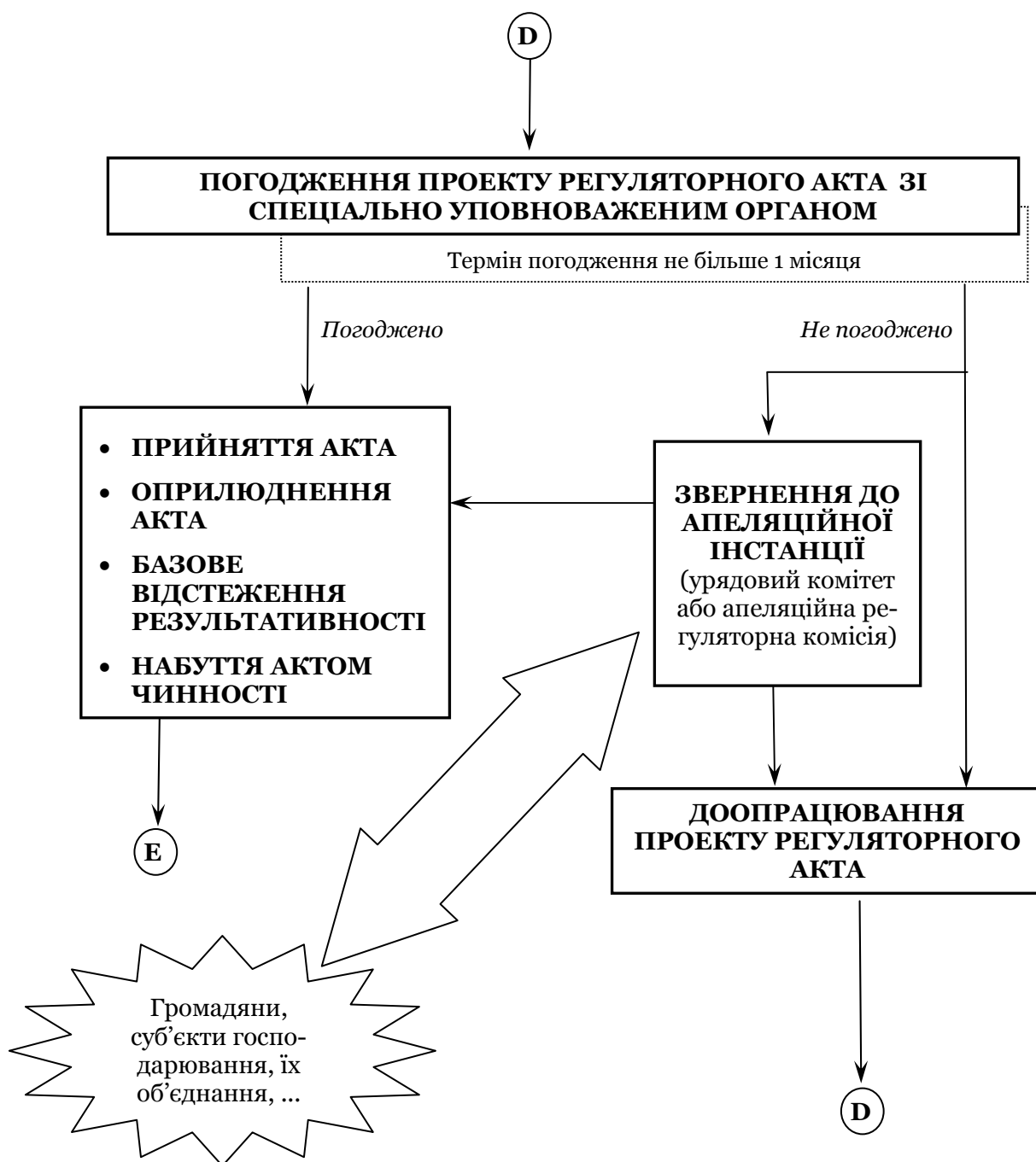
СТРУКТУРНА СХЕМА РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО РЕГУЛЯТОРНУ ПОЛІТИКУ

2. ПІДГОТОВКА ПРОЕКТУ РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА (1)

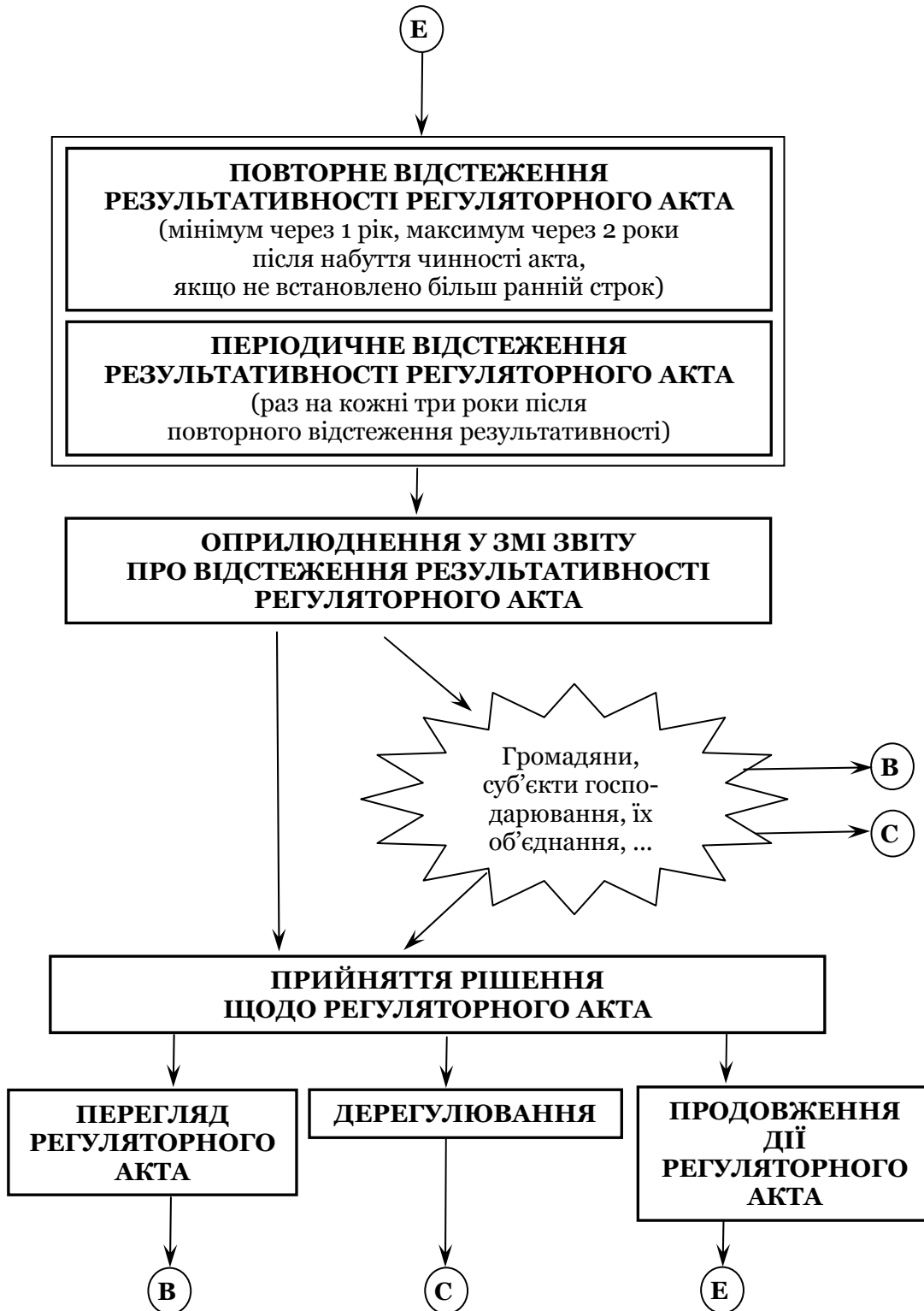
СТРУКТУРНА СХЕМА РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО РЕГУЛЯТОРНУ ПОЛІТИКУ

2. ПІДГОТОВКА ПРОЕКТУ РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА (2)

СТРУКТУРНА СХЕМА РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ ПРО РЕГУЛЯТОРНУ ПОЛІТИКУ

3. ВІДСТЕЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

ГЛАВА 2. ДІАЛОГ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ

У Законі одним з основних принципів державної регуляторної політики визначено прозорість та врахування громадської думки. Це означає – „відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності”.

Саме на реалізацію цього принципу спрямовано норми Закону, які передбачають по суті нову якість діалогу між органами влади та громадськістю.

Треба зазначити, що такий діалог в Україні поступово розвивався протягом останніх років: у загальноприйнятій практиці увійшло проведення громадських слухань та круглих столів, участь у яких беруть представники органів влади, громадськості та підприємницької спільноти. Такі заходи набули поширення як на рівні місцевої влади так і на рівні центральних органів виконавчої влади, і у Верховній Раді України.

Не заперечуючи при цьому необхідність усних форм діалогу, коли учасники висловлюють своє ставлення до проблеми, тим не менш виникла потреба ввести у практику більш фахові форми діалогу, форми письмової консультації з представниками громадськості та суб'єктами господарювання. Особливістю Закону є те, що він прямо передбачає обов'язковість таких письмових форм консультацій по кожному проекту регуляторного акта. Процедура таких письмових консультацій в Законі визначена дуже чітко, і особливо необхідно відмітити, що влада зобов'язана проводити такі консультації, а громадськість має право приймати у них участь.

У Законі безпосередньо перелічені права приватних осіб та їх об'єднань щодо участі у здійсненні регуляторної політики, а саме (стаття 6):

- подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;
- у випадках, передбачених законодавством, брати участь у розробці проектів регуляторних актів;
- подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів;
- самостійно готувати аналіз регуляторного впливу проектів регуляторних актів, розроблених регуляторними органами, відстежувати результативність регуляторних актів, подавати за наслідками цієї діяльності зауваження та пропозиції регуляторним органам або органам, які відповідно до цього Закону на підставі аналізу звітів про відстеження результативності регуляторних актів приймають рішення про необхідність їх перегляду;
- одержувати від регуляторних органів у відповідь на звернення, подані у встановленому законом порядку, інформацію щодо їх регуляторної діяльності.

Таким чином слід визнати, що практично весь регуляторний процес має супроводжуватись консультаціями. І у першу чергу це забезпечується зобов'язанням органів влади оприлюднювати інформацію про свою регуляторну діяльність на всіх етапах її здійснення.

Планування діяльності з підготовки регуляторних актів

Оприлюдненню підлягають, зокрема, плани діяльності з підготовки проектів регуляторних актів на наступний рік. Плани публікуються у друкованому засобі масової інформації, визначеному відповідним органом влади (регуляторним органом), або на офіційній сторінці відповідного регуляторного органу в мережі Інтернет. Законом (ст. 7) визначено граничний термін затвердження регуляторним органом такого плану – 15 грудня поточного року. Оприлюднення плану

діяльності з підготовки проектів регуляторних актів на наступний рік має відбуватися у десятиденний термін після затвердження плану.

Треба зазначити, що громадяни, суб'єкти господарювання та їх об'єднання можуть на етапі планування діяльності з підготовки регуляторних актів, користуючись своїм правом (ст. 6), подавати регуляторному органу пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, чи необхідність їх перегляду.

Підготовка регуляторних актів

Фактично процедура консультації на цьому етапі складається з таких обов'язкових кроків:

- Оприлюднення проекту регуляторного акта;
- Отримання пропозицій від громадськості та суб'єктів господарювання та вивчення цих пропозицій
- Врахування пропозицій або аргументована відповідь авторам ініціатив про причини відхилення пропозицій.

Оприлюднення проекту регуляторного акта відбувається за чітко визначеною процедурою, а саме:

1. Оприлюднення **повідомлення** про оприлюднення проекту регуляторного акта здійснюється у визначених регуляторним органом друкованих засобах масової інформації або на офіційній сторінці регуляторного органу у мережі Інтернет. Повідомлення містить дуже чітку і структуровану інформацію, яка визначена Законом (ст. 9):

- стислий виклад змісту проекту;
- поштову або електронну адресу розробника проекту та інших органів, до яких відповідно до цього Закону або за ініціативою розробника надсилаються зауваження та пропозиції;
- інформацію про спосіб оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу (назва друкованого засобу масової інформації або адреса сторінки в мережі Інтернет);
- інформацію про строк, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань (строк визначається

розробником проекту, але не менше 1 місяця та не більше 3 місяців з дня оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу);

- інформацію про спосіб надання фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями зауважень та пропозицій (отримання поштовим відправленням на визначену адресу і визначеній особі, отримання на визначену електронну пошту і т.п.).

2. Оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу, підготовленого згідно вимог Закону (не пізніше 5 робочих днів з дня оприлюднення повідомлення). Це відбувається у спосіб, про який вказано у повідомленні.

Надалі громадяни, суб'єкти господарювання та їх об'єднання мають повне право протягом визначеного у повідомленні строку (від місяця до трьох місяців) надсилати на вказані у повідомленні адреси свої пропозиції та зауваження. Із норми статті 6 Закону слідує, що пропозиції та зауваження можуть стосуватись, як тексту проекту регуляторного акта, так і аналізу регуляторного впливу. Цілком правочинна ситуація, коли громадськість шляхом проведення альтернативного аналізу регуляторного впливу може довести недоцільність державного регулювання та запропонувати інші шляхи вирішення проблеми, на яке спрямовано даний регуляторний акт, ніж запропоновано регуляторним органом.

Фактично на цій фазі діалогу стає особливо важливим, щоб громадські організації та об'єднання суб'єктів господарювання мали достатній фаховий рівень і були спроможні провести такий альтернативний аналіз регуляторного впливу.

Саме можливість альтернативних розрахунків і пропозицій від громадськості та обов'язок органів влади враховувати пропозиції та зауваження від приватних осіб та їх об'єднань може суттєво підвищити якість роботи органів влади та якість державного регулювання.

Нарешті, за статтею 9 Закону органи влади зобов'язуються розглянути всі зауваження і пропозиції, та за результатами розгляду врахувати їх або мотивовано відхилити. Якщо поєднати це з правом приватних осіб одержувати від регуляторних органів у відповідь на звернення, подане у встановленому законом порядку, інформацію щодо їх регуляторної діяльності, то фактично будь-яка особа

може отримати від регуляторного органу вмотивовану відповідь, чому її пропозиція або зауваження відхилено.

Оскільки даний Закон не встановлює спеціальний порядок звернення до регуляторних органів, то за аналогією можна використовувати норми та принципи Закону України „Про звернення громадян”.

Тому громадянам чи суб'єктам господарювання, які бажають подати пропозиції та зауваження щодо проекту регуляторного акта, можна порадити наступне - прямо у листі з пропозиціями вказати, що Ви звертаєтесь до посадової особи такого-то регуляторного органу з проханням повідомити Вас про мотиви відхилення Вашої пропозиції, якщо вона буде відхилена. При цьому варто послатись відразу на два закони – Закон України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” та Закон України „Про звернення громадян”. У листі обов'язково має бути вказана адреса, на яку надіслати відповідь, стояти дата та прізвище, ім'я, по батькові особи, якій має бути надіслана відповідь, лист має бути підписаний власноруч. У такому разі регуляторний орган мусить надати відповідь протягом місяця. Відповідно у регуляторному органі опрацювання цих звернень має відбуватись за встановленими правилами діловодства та внутрішньої процедури.

Відстеження результативності регуляторного акта та перегляд регуляторного акта

На цьому етапі виникає декілька можливостей для приватних осіб та їх об'єднань щодо діалогу з органами влади.

По-перше, приватні особи та їх об'єднання можуть бути залучені органом влади до виконання заходів по відстеженню результативності, а також проводити самостійне відстеження результативності. За наслідками такої діяльності вони можуть, згідно ст. 6 Закону, надавати регуляторним органам зауваження та пропозиції.

По-друге, регуляторний орган, що прийняв регуляторний акт, проводить базові та періодичні відстеження їх результативності. Орган зобов'язаний складати за наслідками такої діяльності офіційний звіт. Цей звіт підлягає оприлюдненню у визначеному органом влади друкованому засобі масової інформації чи на офі-

ційній сторінці такого органу у мережі Інтернет у десятиденний термін з дня підписання (затвердження) такого звіту.

На підставі аналізу такого звіту про результативність регуляторного акта приватні особи та їх об'єднання мають право подавати пропозиції регуляторному органу про перегляд таких регуляторних актів.

Також статтею 27 Закону передбачено наступну можливість – громадськість може надсилати пропозиції про перегляд регуляторного акта спеціально уповноваженому органу. Спеціально уповноважений орган має право на підставі таких звернень та після проведення власного аналізу прийняти рішення про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики. Після відповідної процедури повідомлення про таке рішення та після апеляційної процедури (ст. 29) такий регуляторний акт або буде змінений, або буде скасований.

Оскільки немає окремої процедури, яким чином можна подавати пропозиції про перегляд регуляторних актів, то за аналогією варто скористатись нормами Закону України „Про звернення громадян”. Лист з пропозицією про перегляд регуляторного акта має містити чітку ідентифікацію такого акта (назву та його номер), аргументи на користь перегляду та прохання повідомити про мотивований результат розгляду пропозиції.

Можливості для діалогу на етапі погодження регуляторного акта із спеціально уповноваженим органом

Згідно Закону проекти регуляторних актів, які розробляються центральними органами виконавчої влади, підлягають погодженню із спеціально уповноваженим органом, а проекти, що розробляються Радою міністрів Автономної республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади - підлягають погодженню із територіальними органами спеціально уповноваженого органу.

На початок 2004 року вважається, що таким спеціально уповноваженим органом є Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва.

В процесі погодження спеціально уповноваженим органом та його територіальними відділеннями проектів регуляторних актів можуть виникнути суперечнос-

ті щодо окремих положень цього проекту, чи проекту в цілому. Тоді регуляторний орган може оскаржити відмову спеціально уповноваженого органу в погодженні проекту.

На рівні центральних органів виконавчої апеляційною інстанцією, яка розглядає скарги є відповідний Урядовий комітет.

На місцевому рівні створюються для розгляду такого оскарження спеціальні апеляційні комісії. Положення про ці апеляційні комісії затверджується Кабінетом Міністрів України, а її склад - Головою Ради міністрів Автономної республіки Крим, головою обласної державної адміністрації, головою Київської та Севастопольської міської державної адміністрації. До її складу обов'язково мусять входити представники об'єднань громадян та суб'єктів господарювання, які мусять становити не менше третини від загальної кількості членів апеляційної комісії.

Для громадських організацій та об'єднань суб'єктів господарювання входження до таких комісій дає можливість посилити свій вплив на діяльність органів влади.

Звітуння про здійснення регуляторної політики

Законом передбачено, що підлягають оприлюдненню шляхом публікування в газетах „Голос України” та „Урядовий кур'єр” щорічні звіти Кабінету Міністрів України щодо здійснення державної регуляторної політики в системі органів виконавчої влади.

Також передбачено, що органи місцевого самоврядування (сільська, селищна, міська районна у місті ради) заслуховують щорічний звіт сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради. Ці звіти підлягають оприлюдненню у друкованих засобах масової інформації, визначених відповідними радами.

Це дає можливість громадським організаціям та об'єднанням суб'єктів господарювання на підставі аналізу цих звітів звертатись до відповідних органів влади (Кабінету Міністрів України та відповідних місцевих рад) з пропозиціями про покращення їх регуляторної діяльності. Такі звернення можуть бути направлені листом або опубліковані у друкованих засобах масової інформації як відкриті звернення.

Таким чином можна впливати на рівень та якість виконання вимог Закону. Треба окремо зазначити, що вимоги Закону досить складні і на початкових етапах його впровадження викликають багато запитань. Недостатнім є рівень знань у фахівців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування для виконання вимог Закону, особливо щодо якісного аналізу регуляторного впливу та оцінки результативності. Тому громадські організації та об'єднання суб'єктів господарювання здатні допомогти впровадженню Закону через активну участь та прискіпливу увагу до регуляторної діяльності на всіх її етапах.

ГЛАВА 3. АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОГО ВПЛИВУ

Законом визначено, що аналіз регуляторного впливу (далі - АРВ) це – документ, який містить обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття регуляторного акта. Документ також включає аналіз потенційного впливу, який справлятиме регуляторний акт на ринкове середовище, забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави.

Необхідною складовою документу є обґрунтування відповідності проекту регуляторного акта принципам державної регуляторної політики.

Цей документ (аналіз регуляторного впливу) має визначену Законом уніфіковану форму та зміст і мусить супроводжувати кожний проект регуляторного акта, що приймається як органами законодавчої та виконавчої влади, так і органами місцевого самоврядування.

Структура АРВ визначена статтею 8 Закону і може бути умовно розподілена:

1. визначення та аналіз проблеми, яку пропонується розв'язати шляхом державного регулювання господарських відносин;
2. визначення цілей державного регулювання;
3. визначення та оцінка усіх прийнятних альтернативних способів досягнення встановлених цілей з аргументацією переваг обраного способу;
4. опис механізмів і заходів, які забезпечать розв'язання визначеної проблеми шляхом прийняття запропонованого регуляторного акта;
5. обґрунтувати можливість досягнення встановлених цілей у разі прийняття запропонованого регуляторного акта та оцінка можливості впровадження та виконання вимог регуляторного акта;
6. визначення очікуваних результатів прийняття запропонованого регуляторного акта, зокрема розрахунок очікуваних витрат та вигод суб'єктів господарювання, громадян та держави внаслідок дії регуляторного акта;
7. обґрунтування запропонованого строку чинності регуляторного акта;
8. визначення показників результативності регуляторного акта;
9. визначення заходів, за допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності регуляторного акта в разі його прийняття.

1. Визначення та аналіз проблеми, яку пропонується розв'язати шляхом державного регулювання господарських відносин

У цьому розділі має бути чітко визначена проблема, яка існує у сфері господарських відносин і яку планується розв'язати (цілком або частково) прийняттям даного регуляторного акта.

Також необхідно дати опис основних груп (населення, суб'єктів підприємницької діяльності та держави), яких стосується ця проблема, та визначити важливість проблеми для цих груп. Кожна з основних груп може бути поділена на підгрупи, наприклад:

- суб'єкти господарювання, що здійснюють певний вид діяльності,
- громадяни, що мешкають на конкретній території,
- місцевий чи Державний бюджет, тощо.

Такі групи і підгрупи виділяються в залежності від масштабу та характеру проблеми. Для аналізу варто обирати підгрупи, щодо яких ця проблема є дійсно значимою, інакше аналіз буде ускладнений.

Також у даному розділі наводиться короткий аналіз причин, через які виникла дана проблема.

Необхідно проаналізувати існуюче правове регулювання господарських та адміністративних відносин щодо яких склалась проблема, та довести, чому проблему не можна розв'язати ринковими механізмами та чому існуючі регулювання не розв'язують проблему, чому існуючі регулювання потребують вдосконалення.

Доцільно розглянути можливість внесення змін до існуючих регуляторних актів, як можливу альтернативу новому регулюванню.

Так як документ „Аналіз регуляторного впливу” підлягає оприлюдненню - варто цей аналіз робити як можна більш кваліфіковано та аргументовано.

2. Визначення цілей державного регулювання

У цьому розділі необхідно чітко визначити цілі прийняття даного регуляторного акта. Цілі мають бути безпосередньо пов'язані із вирішенням проблеми, про яку йшлося у попередньому розділі. Регуляторний акт може бути спрямовано на

вирішення проблеми в цілому, або на вирішення її окремих складових. Більш докладно про можливі макро-цілі державного регулювання викладено у главі 4.

Важливо при визначенні цілей прийняття регуляторного акта встановити відповідність цих цілей стратегічним та програмним цілям, що визначені у державних стратегічних документах (наприклад – щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України, Програма дій Кабінету Міністрів України) та державних програмах, а також зважити на очікування громадськості. У разі, коли йдеться про місцевий рівень прийняття регуляторного акта необхідно встановити відповідність цілям, визначеним у програмних документах місцевого рівня, та врахувати особливості соціально-економічного розвитку даної території.

3. Визначення та оцінка усіх прийнятних альтернативних способів досягнення встановлених цілей з аргументацією переваг обраного способу

У цьому розділі необхідно навести опис можливих реалістичних альтернативних способів досягнення встановлених цілей. Треба зазначити, що у ході пошуку альтернативних способів доцільно розглянути такі можливості (докладніше опис вибору альтернатив наведено у главі 5:

- нерегуляторні механізми (ринкова самоорганізація);
- альтернативні способи регулювання;
- альтернативні до запропонованого способи впровадження вимог регулювання;
- збільшення або зменшення жорсткості окремих вимог регулювання, чи санкцій за їх невиконання.

Доцільно розглядати лише реалістичні альтернативи, тобто такі, які можуть бути впроваджені на сучасному етапі розвитку суспільства та можуть досягти поставлених цілей.

Проводиться попередня оцінка обраних альтернатив. При цьому найкращим методом такої оцінки є порівняння альтернатив після проведення попереднього (спрощеного) аналізу вигод і втрат кожного альтернативного способу (докладніше схему проведення аналізу вигод і витрат наведено у главі 6).

У даному розділі наводиться, однак, не весь ход аналізу альтернатив, а лише стислий опис альтернативних варіантів з короткою характеристикою переваг та

недоліків кожного. Наводиться також аргументація, чому обрано саме той спосіб, який втілено у запропонований проект регуляторного акта.

4. Опис механізмів і заходів, які забезпечать розв'язання визначеної проблеми шляхом прийняття запропонованого регуляторного акта

У даному розділі необхідно навести опис механізмів дії запропонованого регуляторного акта, які безпосередньо мають призвести до розв'язання вказаної у першому розділі проблеми. Фактично необхідно змоделювати ситуацію, яка виникне, коли запропонований регуляторний акт стане чинний.

Необхідно також описати організаційні заходи, які мають здійснити органи влади для впровадження цього регуляторного акта. Наприклад – посилити чи зменшити кількість перевірок, ввести нові форми контролю чи нагляду, проводити інформування громадян про вимоги даного регуляторного акта.

5. Обґрунтувати можливість досягнення встановлених цілей у разі прийняття запропонованого регуляторного акта та оцінка можливості впровадження та виконання вимог регуляторного акта

У цьому розділі необхідно описати, яким чином даний акт мотивує суб'єктів господарювання чи громадян виконувати встановлені вимоги. Наприклад, таким мотивом може бути:

- вартість виконання вимог, встановлених актом нижча, ніж вартість ухилення від виконання таких вимог;
- простота положень даного акта;
- простота виконання вимог, встановлених актом;
- чітке врегулювання прав та обов'язків суб'єктів, на яких поширюється даний акт.

Також необхідно довести, що поставлені цілі досягаються при виконанні вимог регуляторного акта з найменшими витратами для суб'єктів господарювання, громадян та держави (необхідним є, по можливості, кількісний аналіз, наприклад за методикою аналізу вигід та витрат).

У розділі має бути обґрунтування того, що досягнення встановлених цілей шляхом виконання регуляторного акта приносить вигоди, які виправдовують необхідні для його виконання витрати. Але така якісна оцінка обґрунтованості вигод та витрат робиться лише тоді, коли витрати або вигоди не можуть бути кількісно оцінені шляхом проведення аналізу вигод та витрат у спосіб, викладений у главі 6.

Необхідно оцінити можливість впровадження та виконання даного регуляторного акта залежно від ресурсів, які є в наявності у органів влади, суб'єктів господарювання чи громадян, які будуть впроваджувати та виконувати цей акт. Для цього необхідно охарактеризувати такі ресурси, та провести їх реалістичну оцінку.

У цьому пункті, також, має міститись оцінка ризику впливу зовнішніх чинників на дію даного регуляторного акта. Для такої оцінки необхідно виділити перелік зовнішніх чинників, які можуть вплинути на дію акта. Такими чинниками можуть бути процеси та явища соціально-економічного характеру, наприклад, прискорення або уповільнення темпів економічного зростання, політичні впливи, зростання чи падіння рівня пенсійного забезпечення, дефіцит ресурсів (неврожай), т.п.

6. *Визначення очікуваних результатів прийняття запропонованого регуляторного акта, зокрема розрахунок очікуваних витрат та вигод суб'єктів господарювання, громадян та держави внаслідок дії регуляторного акта*

У цьому розділі необхідно навести аналіз вигод та витрат, які виникають у різних груп суб'єктів, на яких поширюється дія даного регуляторного акта. Групи суб'єктів виділяють у межах трьох основних макро-груп – держава, громадяни, суб'єкти господарювання. Докладно процедуру аналізу наведено у главі 6.

7. *Обґрунтування запропонованого строку чинності регуляторного акта*

У цьому розділі необхідно обґрунтувати запланований строк чинності регуляторного акта. Найчастіше регуляторні акти запроваджуються на необмежений термін. Але Закон вимагає не тільки констатувати факт необмеженого терміну

чинності акта, але й довести таку необхідність. У будь-якому випадку термін чинності акта (необмежений чи обмежений) має співвідноситись із цілями запровадження такого регуляторного акта та із механізмами його впровадження.

8. Визначення показників результативності регуляторного акта

Розділ містить перелік вимірювальних показників, які характеризують наслідки дії регуляторного акта. Ці показники безпосередньо мають бути пов'язані із цілями регуляторного акта, давати чисельний вимір досягнення таких цілей. Показники можуть бути у кількісній та грошовій формі. До таких показників, наприклад, відносяться:

- надходження до Державного чи місцевих бюджетів;
- прибутковість підприємств;
- витрати суб'єктів господарювання на виконання вимог законодавства;
- зайнятість населення;
- зменшення кількості фальсифікованих товарів;
- зростання або зменшення роздрібних цін на певні групи товарів;
- зменшення кількості травм на виробництві, тощо.

Перелік таких показників можна продовжувати. Але для конкретного аналізу регуляторного впливу варто обирати 5...7 основних показників, зв'язок яких із визначеними цілями регулювання є безпосереднім. Не варто обирати такий показник, як темпи зростання ВВП, якщо аналізується регуляторний акт, що має відношення до певного локального ринку товарів чи послуг, які не становлять значної частини ВВП.

У цьому розділі необхідно навести не тільки сам перелік таких показників результативності, а й їх прогнозне значення. Саме за критерієм досягнення цього прогнозного значення буде робитись висновок про результативність регуляторного акта, тому прогноз треба робити реалістичним.

Наочно можна представити показники результативності у вигляді, наприклад, наступної таблиці:

показник	надходження до місцевого бюджету	витрати часу на реєстрацію	кількість зайнятих, та інше
одиниці виміру	тис.грн.	днів	тис.осіб
1	2	3	4
базове значення (визначається при базовому відстеженні результативності)			
повторне значення (при повторному відстеженні результативності через 1-2 роки з дня набрання чинності)			
періодичне значення (при періодичному відстеженні результативності через 5 років після набрання чинності та кожні наступні три роки)			

Відповідно у кожній колонці вказується прогнозне значення показника через відповідний період часу.

Саме на підставі порівняння цих прогнозних показників та отриманих у подальшому (при проведенні базового, повторного та періодичних відстежень результативності) даних можна буде зробити висновок про досягнення очікуваних результатів та досягнення цілей регулювання.

У деяких випадках, коли доведено неможливість визначення чисельних показників результативності, можуть бути обрані якісні показники, але вони також мають бути описані у цьому розділі.

Визначення заходів, за допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності регуляторного акта в разі його прийняття

У даному розділі визначаються організаційні заходи, які мають бути здійсненні при проведенні відстеження результативності. Наприклад такими заходами можуть бути:

- аналіз офіційної статистичної інформації,
- проведення опитувань серед громадян або суб'єктів господарювання,
- проведення соціологічних досліджень,
- проведення досліджень цільових ринків (у разі, коли немає достатньо деталізованої офіційної статистичної інформації),
- проведення експертної оцінки деяких показників.

У цьому розділі детально визначається, яка саме інформація і з яких джерел має братись. Якщо проводиться експертна оцінка показників, то визначаються критерії відбору експертів. Визначаються характеристики тих груп громадян чи суб'єктів господарювання, які мають бути опитані.

Визначаються також терміни проведення аналізу результативності (як базового, так і повторного та періодичних).

Фактично, вже на етапі підготовки проекту регуляторного акта відбувається докладне планування проведення аналізу результативності.

* * *

Таким чином структура та складові „Аналізу регуляторного впливу” повинні однозначно та бажано у кількісному вигляді довести оптимальність та ефективність запропонованого регулювання.

Так як документ „Аналіз регуляторного впливу” підлягає оприлюдненню, то варто цей аналіз робити як можна більш кваліфіковано та аргументовано, бо аналіз оприлюдненого АРВ дає для будь-якої зацікавленої особи підстави для оцінки пропозицій регуляторного органу, наприклад з точки зору їх відповідності основним принципам державної служби (за Законом України „Про державну службу”):

- служіння народу України;
- демократизму і законності;
- гуманізму і соціальної справедливості;
- пріоритету прав людини і громадянина;
- професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі;
- персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни;
- дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування;
- дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян.

СТРУКТУРА АРВ

№	розділ АРВ
1	визначення та аналіз проблеми, яку пропонується розв'язати шляхом державного регулювання господарських відносин;
2	визначення цілей державного регулювання;
3	визначення та оцінка усіх прийнятних альтернативних способів досягнення встановлених цілей з аргументацією переваг обраного способу;
4	опис механізмів і заходів, які забезпечать розв'язання визначеної проблеми шляхом прийняття запропонованого регуляторного акта;
5	обґрунтувати можливість досягнення встановлених цілей у разі прийняття запропонованого регуляторного акта та оцінка можливості впровадження та виконання вимог регуляторного акта;
6	визначення очікуваних результатів прийняття запропонованого регуляторного акта, зокрема розрахунок очікуваних витрат та вигод суб'єктів господарювання, громадян та держави внаслідок дії регуляторного акта;
7	обґрунтування запропонованого строку чинності регуляторного акта;
8	визначення показників результативності регуляторного акта;
9	визначення заходів, за допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності регуляторного акта в разі його прийняття.

ГЛАВА 4. ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВТРУЧАННЯ

4.1. Для чого потрібне державне регулювання ?

В ідеалі, відправною точкою у проведенні оцінки наслідків дії регуляторного акта має бути відповідь на питання: „Чи є взагалі доцільним втручання держави у ринкові механізми?” При цьому немає значення, чи йдеться про ту форму державного втручання, яку запропоновано, чи мова йде про будь-яку іншу альтернативну форму втручання держави у роботу ринкових механізмів (ринку).

При оцінці доцільності втручання держави у роботу ринку необхідно виходити із цілей державного регулювання і завжди слід мати на увазі, що розглядати слід лише ті цілі державного регулювання, які є бажаними для інтересів суспільства. Слід також пам'ятати, що реальні цілі, які ставляться перед державним регулюванням, часто не співпадають із задекларованими цілями і відображають інтереси різних груп політичного впливу.

Загалом, державне регулювання ринкових відносин з точки зору суспільства є необхідним не саме по собі, а лише для виконання двох взаємопов'язаних цілей:

- 1) захист інтересів як громадян, так і суспільства в цілому від тих негативних наслідків, які можуть для них породжувати ринкові відносини;
- 2) забезпечення реалізації окремих суспільних інтересів, які не може реалізувати дія ринку.

Деталізація завдань державного регулювання, бажаних для інтересів суспільства, дає можливість дійти висновку про те, що державне регулювання необхідне для досягнення таких суспільно значущих цілей:

- захист прав та свобод громадян;
- забезпечення громадської безпеки і захист життя та здоров'я громадян;
- захист прийнятих у суспільстві норм;
- захист навколишнього природного середовища;
- забезпечення збирання податків, зборів та інших обов'язкових платежів;

- сприяння ефективній роботі ринку.

В теорії державного регулювання ринкових відносин існують дві полярні точки зору на спроможність ринку врегулювати ці проблеми.

Одні фахівці стверджують, що ринковий механізм самостійно, без державного втручання може досягти вказаних вище суспільно значущих цілей і вирішити всі поточні проблеми, які можуть при цьому виникнути. Тобто, завжди і в усіх випадках працює механізм саморегулювання ринку, а тому державне регулювання є зайвим.

Інші ж фахівці вважають, що ринок самостійно не може досягти суспільно значущих цілей і навіть сам породжує негативні наслідки для життєдіяльності суспільства. Відповідно, для досягнення цих цілей і подолання проблем, які спричиняє робота ринку, існує необхідність у регулюванні зі сторони держави.

На сьогодні загальноприйнятою є точка зору, що хоча ринок має діючий механізм саморегулювання, але можливості цього механізму саморегулювання не безмежні. У реальному житті часто виникають проблеми, коли обмежені суспільні ресурси використовуються у нераціональний спосіб, що, в свою чергу, не дає можливості досягти максимальних для суспільства результатів (ці проблеми мають назву "неспроможності ринку"). Крім того, дія механізму саморегулювання спрямована головним чином на унормування відносин між учасниками господарських відносин. При цьому не надається належної уваги негативному впливові, які можуть породжувати ці господарські відносини для осіб, які не є учасниками ринку. До того ж, ринок самостійно не може забезпечити деяких цілей, які є важливими для інтересів суспільства (наприклад, адміністрування збирання податків, обмеження поширення наркотиків, тощо).

З іншої сторони, не можна погодитись, що ринок взагалі не спроможний до саморегулювання і лише спричиняє негативні впливи для членів суспільства.

Випадки, коли втручання держави є виправданим з точки зору інтересів суспільства, є досить обмеженими. До цих випадків належать описані в теорії неспроможності ринку, коли дії держави спрямовані на сприяння ефективній роботі ринку, та обмежена кількість випадків, коли держава втручається у роботу ринку для забезпечення суспільних інтересів.

4.2. Неспроможності ринку

Загальновідомо, що суттю відносин між покупцями та продавцями (учасниками певного товарного ринку) є взаємодія попиту та пропозиції цього товару. В умовах вільної конкуренції між учасниками ринку існуючий обсяг попиту задовольняється обсягом пропозиції за посередництвом ринкової ціни, яка якраз і встановлюється як рівновага між існуючими обсягами попиту та пропозиції. При постійних коливаннях між обсягами попиту та пропозиції за посередництвом ринкової ціни встановлюється динамічна рівновага на певному ринку.

Існування вільної конкуренції на ринку створює можливості для максимізації тих вигод, які одержують учасники ринку у взаємодії один з одним: дії покупців спрямовані на збільшення, наскільки це є можливим, корисності, яку покупці можуть одержати від придбаного товару, а дії продавців – на збільшення, наскільки це є можливим, прибутку від продажу товару. Ринкова ціна, яка встановлюється як рівновага між попитом та пропозицією, якраз і відображає стан, коли взаємно суперечливі намагання учасників ринку щодо максимізації своїх вигод вже не можуть бути досягнуті без того, щоб не погіршити добробут будь-якого з учасників ринку.

Встановлення на вільному ринку рівноважної ціни не означає, що хтось (скажімо, покупець) виграв, а хтось (відповідно, продавець) програв. Навпаки, вільна ринкова ціна немовби сигналізує про те, що всі учасники ринкових відносин – і покупці, і продавці, - максимізували, наскільки це є можливим, свої вигоди (корисність та прибуток), а ще більша максимізація своїх вигод чи то покупцями, чи то продавцями можлива лише за рахунок зменшення розміру вигод для їх партнерів у відносинах.

Таким чином, конкурентний ринок досягає стану, коли дії споживачів, спрямовані на максимізацію корисності, та дії суб'єктів господарювання, спрямовані на максимізацію прибутку, розподілятимуть обмежені суспільні ресурси у такий спосіб, що жодна із сторін не може досягти додаткового поліпшення свого добробуту, одночасно не погіршивши добробуту іншої сторони. Такий стан максимально можливого розподілу обмежених суспільних ресурсів має назву стан парето-ефективності (або ефективності за Паретто).

Отже, за умови вільної конкуренції добровільні дії учасників ринку опосередковано спрямовані на ефективний розподіл суспільних ресурсів та максимізацію добробуту суспільства в цілому. Але у роботі ринкового механізму можуть виникати певні викривлення (наприклад, обмеження конкуренції, неможливість встановити ринкову ціну товару, тощо). За таких викривлень обмежені суспільні ресурси вже не будуть використовуватись з максимальною ефективністю. Це, відповідно, не дає можливості суспільству досягти максимально можливих результатів.

Ситуації, коли обмежені суспільні ресурси використовуються не у найбільш ефективний спосіб, одержали назву “неспроможностей ринку”. Термін “неспроможність” означає, що проблему неефективного використання суспільних ресурсів ринок самостійно вирішити не в змозі. Натомість, вирішити цю проблему можуть або дії учасників ринку, спрямовані на вдосконалення своєї діяльності, або втручання держави. Існування цих двох альтернатив вказує на те, що держава може, але не повинна втручатися у роботу ринку, і в ідеалі втручається лише тоді, коли цілеспрямовані дії самих учасників ринку не дають позитивного результату.

Випадками класичних неспроможностей ринку є:

- 1) проблема зовнішніх ефектів;
- 2) проблема суспільних благ;
- 3) проблема монополій;
- 4) проблема інформаційної асиметрії.

Проблема зовнішніх ефектів

Під зовнішніми ефектами в загальному випадку розуміється вплив діяльності однієї особи на добробут іншої особи. При цьому для тієї особи, на добробут якої впливають, незалежно від її бажання виникають вигоди та витрати. З іншої сторони, діяльність, внаслідок якої виникає зовнішній ефект, безпосередньо не спрямована на створення такого ефекту. Тобто, зовнішній ефект є опосередкованим впливом.

Проблема полягає у тому, що особа, на добробут якої впливають, не платить за одержані вигоди та не отримує відшкодування за витрати, що виникли внаслідок зовнішнього ефекту. А оскільки такі вигоди та витрати є прихованими, то

вони не відображаються у ринковій ціні певного товару чи послуги, і не компенсуються через механізм ціноутворення. Інакше кажучи, зовнішні ефекти не мають своєї власної ціни.

Відтак, вигоди та витрати, спричинені зовнішніми ефектами, не враховуються учасниками господарських відносин при прийнятті рішень про обсяги виробництва та споживання продукції. Без врахування вигод та витрат, які виникають внаслідок зовнішніх ефектів, обсяги виробництва та споживання є або надто великими, або надто малими, а ринкова ціна продукції - або надто високою, або надто низькою. Тобто, обмежені суспільні ресурси, необхідні для виробництва продукції, розподіляються та використовуються неефективно.

Не всі впливи діяльності однієї особи на добробут іншої можна віднести до зовнішніх ефектів. Зовнішні ефекти мають місце лише тоді, коли діяльність учасників певних господарських відносин (наприклад, купівлі-продажу певного товару) опосередковано впливає на добробут людей, які не входять до кола учасників цих відносин. Дії покупця та продавця під час операції купівлі-продажу спрямовані на одержання максимальної вигоди для обох сторін, що, за припущенням, має призвести до рівноваги на ринку. Створюючи прихований вплив на добробут осіб, які не мають стосунку до операції купівлі-продажу, покупець та продавець мають можливість не платити за них, або платити неповну ціну, або платити завищену ціну.

Якщо особа, на добробут якої впливають зовнішні ефекти, одержує від цього впливу вигоди, то такий вплив має назву позитивні зовнішні ефекти, а відповідні вигоди визначаються як зовнішні вигоди. Якщо ж для такої особи внаслідок зовнішніх ефектів виникають витрати, то такий вплив має назву негативні зовнішні ефекти, а витрати – зовнішні витрати.

Зовнішні ефекти, як позитивні, так і негативні, можуть виникати у різних сферах діяльності. Так, класичним прикладом негативних зовнішніх ефектів є забруднення навколишнього природного середовища шкідливими виробничими відходами. Таке забруднення завдає шкоди здоров'ю громадян та змушує їх нести додаткові витрати на лікування та оздоровлення. Проте у вартості утворюючого викиди виробництва продукції (ця вартість лягає в основу ринкової ціни) не враховуються витрати громадян, які вони несуть внаслідок забруднення. Виробник продукції має можливість не компенсувати ці витрати громадян, які пе-

ретворюються у зовнішні витрати. Отже, вартість виробництва продукції для суспільства в цілому є більшою, ніж вартість її виробництва для виробника, на розмір витрат, пов'язаних з усуненням шкоди, заподіяної виробничими викидами здоров'ю громадян.

Негативним зовнішнім ефектом є вплив паління на громадян, які не палять (так званий ефект “пасивного паління”). Є очевидним, що в цьому випадку в ринковій ціні цигарок не відображається розмір шкоди для здоров'я громадян, які не палять, а також витрати, зумовлені цією шкодою.

Негативні зовнішні ефекти також виникають у випадку надмірного використання певним учасником ринку обмежених ресурсів (в тому числі і природних ресурсів, наприклад, рибних). Якщо не встановлено розподіл обмежених ресурсів або умови їх використання, такі дії учасника ринку можуть істотно обмежити обсяг ресурсів, а отже, і обмежити можливості людей використовувати ці ресурси.

Оскільки проблема зовнішніх ефектів полягає, як зазначалося, у невідповідності вартості виробництва чи споживання продукції для учасників господарських відносин вартості цього ж самого виробництва чи споживання для суспільства в цілому, то усунення згаданої проблеми можливе шляхом визначення реальної вартості виробництва чи споживання продукції для суспільства в цілому (з подальшим встановленням цієї вартості на ринку через механізм ціноутворення).

Наприклад: Для усунення негативного ефекту забруднення довкілля виробничими відходами може бути встановлена плата за забруднення (в тому числі і у вигляді податку) або розподіл між виробниками квот на обсяги викидів у повітря чи воду. І в першому, і в другому випадках виробники будуть змушені зменшити обсяги шкідливих відходів і можливо – вживати заходів для захисту довкілля та зменшувати обсяги виробництва продукції, супутнім продуктом якого є шкідливі відходи. Тобто, цілеспрямовані дії щодо усунення негативного ефекту забруднення спонукають до більш ефективного розміщення суспільних ресурсів, чого ринковий механізм зробити не спроможний.

Наприклад: Проблема “пасивного паління” також може бути розв'язана шляхом оподаткування виробництва тютюнових виробів через встановлення акцизного збору, що на практиці перетворюється у оподаткування споживання цих виробів і веде до зменшення обсягів споживання (тобто, паління). Однак може мати ефект, незважаючи на значні витрати на контроль, і такий захід як встановлення заборо-

ни на паління на робочих та у громадських місцях з одночасним встановленням відповідних штрафних санкцій за порушення цієї заборони.

Хоча в переважній більшості випадків виникає питання про необхідність подолання проблеми негативних зовнішніх ефектів, може ставитися питання і про усунення позитивних зовнішніх ефектів.

Наприклад, позитивні зовнішні ефекти для суспільства створює система освіти. Адже плата за освіту відображає лише очікувані вигоди від набуття знань для осіб, які навчаються. Але, незважаючи на те, що суспільство в цілому також одержує вигоду внаслідок діяльності освічених громадян, саме суспільство не сплачує за ці вигоди. В цьому випадку платою суспільства за ту вигоду, яку створює для нього система освіти, є субсидії, які видаються громадянам для одержання освіти (такі субсидії може надавати держава).

Неспроможність ринку забезпечити ефективний розподіл та використання суспільних ресурсів (а саме в цьому суть полягає суть проблеми зовнішніх ефектів) може бути вирішена і за допомогою дій самих учасників ринку без державного втручання. Так, учасники ринку можуть добровільно досягти домовленості щодо взаємних дій, спрямованих на усунення зовнішнього ефекту та ефективного розміщення ресурсів, або домовленості щодо розподілу прав власності на обмежені ресурси. Проте укладенню таких домовленостей може перешкоджати суперечність інтересів учасників ринку, а добровільність їх укладання не гарантує, що вони будуть виконуватися всіма заінтересованими сторонами. З огляду на ймовірну неефективність добровільних домовленостей, для усунення проблеми зовнішніх ефектів можуть виявитися потрібними дії зі сторони держави. Причому в цій ситуації держава може застосовувати як прямі регулювання, які поєднують обов'язкові вказівки та контроль, так і підходи, які є більш адаптованими до ринкових відносин.

Прикладами прямих регулювань є:

- державний контроль за обсягами створених негативних зовнішніх ефектів (наприклад, шкідливих виробничих викидів);
- встановлення нормативних вимог, які повинні запобігати або зменшувати негативні зовнішні ефекти (наприклад, нормативи, які регламентують виконання найманими працівниками робіт зі шкідливими умовами праці, обсяг та вміст вихлопних газів або вміст цигарок);

- встановлення заборон та відповідних санкцій за створення негативних зовнішніх ефектів.

Однак прямі регулювання потребують значних витрат бюджетних коштів на їх адміністрування, більшість з яких включають витрати на проведення контролю, але при цьому часто не є ефективними у досягненні цілі. Суспільство в цілому сплатить меншу ціну за усунення проблеми зовнішніх ефектів, якщо будуть застосовані підходи, що є більш адаптованими до ринкових відносин, серед яких:

- введення оподаткування товарів, які спричинюють негативні зовнішні ефекти;
- розподіл квот (надання ліцензій) на обсяги створюваних негативних зовнішніх ефектів;
- надання субсидій або встановлення преференцій для діяльності з позитивними зовнішніми ефектами;
- законодавче встановлення порядку розподілу прав власності на обмежені ресурси.

Проблема суспільних благ

Суспільним благом є благо, якому притаманні такі властивості:

- воно є невиключним у користуванні. Це означає, що немає можливості виключити одну особу з кола користувачів цим благом без одночасного виключення з кола користувачів усіх інших осіб. Іншими словами, користування таким благом однією особою є неможливим без того, щоб цим благом одночасно користувалися й інші особи;
- воно є неконкурентним у споживанні. Це означає, що споживання цього блага однією особою не зменшує можливостей для задоволення потреб у споживанні цього блага іншими особами. Тобто, надання суспільного блага для користування кожному новому споживачеві, крім першого, не потребує додаткових витрат на виробництво цього блага.

Чому окремі блага є невиключними у користуванні? Причини цього полягають у тому, що одній особі практично неможливо здійснювати винятковий контроль за використанням цього блага, а обмежувати кількість користувачів благом є неефективним або надто витратним.

Окремі блага також можуть бути неконкурентними у споживанні через те, що вартість обслуговування кожного додаткового споживача цього блага, крім першого, дорівнює нулю. Тобто, умовно кажучи, вартість суспільного блага відображає вартість обслуговування хоча б одного споживача, і якщо уявити, що цей перший споживач сплатив за користування цим благом, то інші споживачі користуються благом фактично за рахунок першого споживача.

Наприклад. Система національної оборони завжди наводиться в якості прикладу суспільного блага, який дає чудову можливість зрозуміти суть одночасної невиключності та неконкурентності блага. З однієї сторони, практично неможливо вилучити когось із громадян від користування вигодами, які дає система національної оборони (невиключність у користуванні), а з іншої сторони, кожен громадянин має вигоду від існування системи національної оборони, не зменшуючи при цьому такі ж самі вигоди для інших громадян (неконкурентність у споживанні).

Переважна більшість благ, які пропонуються на ринку, на противагу суспільним благам, є одночасно і виключними, і конкурентними.

Наприклад. Так, споживання склянки соку одним споживачем робить неможливим споживання цієї склянки іншими споживачами, і, крім того, лише один споживач одержує вигоду від споживання згаданої склянки соку.

Блага, які одночасно є і невиключними, і неконкурентними, мають назву "чисті суспільні блага". Проте такі блага є досить рідкими на ринку. Частіше доводиться мати справу з так званими "змішаними благами", які є невиключними і конкурентними (наприклад, обмежені природні ресурси) чи, навпаки, є виключними і неконкурентними (це категорія природних монополій: наприклад, система централізованого водопостачання та каналізації). Блага, які є і виключними, і конкурентними, мають назву чисті приватні блага або товари індивідуального використання (приклади: їжа, одяг).

Прикладами чистих суспільних благ є громадські парки, дороги та мости загального користування, публічні бібліотеки та музеї. Проте доступність цих благ для споживачів може бути свідомо обмежена діями осіб, які виробляють та пропонують ці блага, або діями держави (наприклад, шляхом встановлення плати за користування). Натомість, система національної оборони є чи не єдиним суспільним благом, доступність якого не можуть обмежити не лише дії споживачів чи виробників блага, але й дії держави.

Слід зауважити, що проблема виникає не через сам факт існування суспільних благ. Проблему викликає питання стосовно того, хто ж буде оплачувати витрати на виробництво суспільних благ. Кожний споживач усвідомлює, що не сплачуючи за користування суспільним благом, він все одно матиме можливість ним користуватися. Адже, як зазначалося, надання суспільного блага кожному новому споживачеві, крім першого, не потребує додаткових витрат на виробництво цього блага. Водночас, кожен споживач не бажає і платити за інших споживачів цього блага. Тому споживачі намагаються уникнути оплати вартості користування суспільним благом. Оскільки це нагадує ситуацію з проїздом в громадському транспорті безбілетних пасажирів (так званих “зайців”), то і ця ситуація одержала назву проблеми “зайців”, тобто осіб, що бажають користуватися благом, але не бажають платити за нього.

Наприклад повертаючись до прикладу із склянкою соку (чистого приватного блага), можна стверджувати, що оскільки лише один споживач одержує вигоду від споживання цієї склянки соку, то його можна змусити заплатити за неї. У випадку із суспільним благом це зробити складно.

Як наслідок, суб'єкт господарювання також не зацікавлений у виробництві та постачанні на ринок суспільного блага, оскільки він не впевнений, що споживачі заплатять за користування цим благом і він одержить прибуток. Через неготовність споживача платити за користування суспільним благом та неготовність суб'єкта господарювання пропонувати на ринку потрібний обсяг цих благ не може утворитися ринкова ціна цього блага, яка має відображати рівновагу між попитом та пропозицією.

Отже, виникає суперечність: потреба у виробництві суспільних благ існує, оскільки споживачі одержують вигоду від користування ними, але ринок не спроможний ефективно виробляти та розподіляти суспільні блага. Споживачі можуть добровільно домовитися про сплату однакового розміру грошей за користування суспільним благом. Проте неминучими будуть суперечки щодо того, хто більше користується благом, а також бажання ухилитися від сплати плати за таке користування.

В цій ситуації держава може втручатися з метою налагодження ефективного виробництва суспільних благ. Діям держави сприяє те, що всі громадяни усвідомлюють, що за користування суспільними благами все ж таки необхідно за-

платити якусь певну суму (проблема полягає у тому, що не кожен з них згоден платити за це конкретну частку цієї суми).

Держава має альтернативи: або самостійно виробляти суспільні блага на ринок, або відшкодувати суб'єктам господарювання витрати на виробництво цих благ. Для кожного з цих завдань підходять існуючі способи вирішення: фінансування виробництва суспільних благ за рахунок бюджетних коштів (пряме або через надання субсидій виробникам благ), запровадження цільових податків чи зборів з метою повного або часткового відшкодування вартості виробництва суспільних благ (зрештою, це теж є бюджетне фінансування). Важливим чинником на користь прийняття рішення про участь держави у тій чи іншій формі у виробництві суспільних благ має бути перевищення розміру загальних вигод, одержуваних споживачами, над розміром державних витрат.

Проблема монополій

Суттєвими умовами конкуренції є:

- наявність на ринку багатьох продавців та багатьох покупців;
- пропозиція тих товарів, кожен з яких має замітники, які також пропонуються на ринку;
- відсутність для суб'єктів господарювання обмежень щодо входження на ринок (вхідних бар'єрів).

З цих умов кожен окремий продавець чи покупець має незначний вплив на ринкові ціни і змушений продавати чи купувати певний товар за тією ціною, яка встановлюється ринком як рівновага попиту та пропозиції цього товару. Порушення хоча б однієї з умов конкуренції створює ситуацію, коли один продавець чи покупець або їх група одержує можливість істотно впливати на ринкову ціну, нав'язувати іншим учасникам ринку свою ціну, яка не співпадає з тією ціною, яка могла б бути встановлена конкурентним ринком. Здатність суб'єкта господарювання або споживача впливати на ринкову ціну аж до її встановлення має назву "ринкової влади".

Стан повної конкуренції, за якого діють всі умови конкуренції, досягається не завжди і не на всіх ринках. Іноді на ринках виникає стан монополії, за якого:

- весь або переважна більшість обсягу певного товару/послуги пропонується одним суб'єктом господарювання (державної чи приватної форми власності);
- частка кожного споживача у обсязі споживання цього товару є несуттєва;

- товар, який пропонується, не має близьких замінників;
- для суб'єктів господарювання існують обмеження щодо входження на ринок цього товару (вхідні бар'єри).

Слід зазначити, що окремі ринки за своєю природою є апріорі неконкурентними. Це так звані ринки у стані природної монополії. Схематично, стан природної монополії на ринку означає, що один суб'єкт господарювання може виробляти та постачати товар за меншою ціною, ніж коли б виробництвом та постачанням цього товару займалися два та більше суб'єктів господарювання. Така парадоксальна на перший погляд ситуація з ціною товару виникає внаслідок економії на масштабі.

Економія на масштабі означає, що особливості технології дозволяють одночасно із збільшенням загального обсягу виробництва (постачання) товару зменшувати витрати на виробництво (постачання) однієї одиниці цього товару і, відповідно, зменшувати вартість як одиниці товару, так і загального обсягу товару (так званий ефект спадної вартості). За рахунок економії на масштабі досягається як більша ефективність виробництва і розподілу товарів, так і більша ефективність у задоволенні потреб споживачів.

Наприклад, обсяг початкових інвестицій у побудову системи водопостачання у місті, а також постійних експлуатаційних витрат буде значним незалежно від того, чи цією системою потім буде користуватися один чи десять споживачів, чи кілька мільйонів споживачів. При цьому вартість постачання води кожному додатковому споживачеві буде меншою, ніж вартість її постачання попередньому споживачеві, тобто, взагалі, вартість постачання води для кожного додаткового споживача прямуватиме до нуля, а середня вартість – зменшуватиметься. А отже, зі збільшенням обсягів постачання води меншою буде для споживача і ціна за умовний літр води.

За припущенням, на ринку у стані природної монополії певний товар пропонується за найнижчою можливою ціною лише за тієї умови, що цей товар виробляє тільки один виробник. Це можна пояснити тим, що якщо б два та більше суб'єктів господарювання постачали воду для міста, вони повинні будувати та експлуатувати власні системи водопостачання, а витрати на це є приблизно такими, що й у тому випадку, коли б у місті існувала одна система водопостачання. Проте кожен суб'єкт господарювання матиме можливість постачати воду

лише частині, а не всім споживачам міста. Відповідно, незважаючи на те, що при самостійному постачанні води для кожного суб'єкта господарювання також буде виникати ефект спадної вартості, всі вони разом не зможуть досягти найнижчої ціни на воду, яку може досягти постачальник-монополіст.

Традиційно стан природної монополії існує у сферах постачання трубопроводами нафти, газу та інших речовин, централізованого водопостачання та водовідведення, перевезення залізничним транспортом, надання послуг зв'язку загального користування, передачі та розподілу електроенергії, тобто у сферах, де особливості технології забезпечують дію ефекту спадної вартості. Стан природної монополії на тих чи інших ринках виникає завдяки дії ринкового механізму, і лише підтримується, а не санкціонується державою. При цьому немає потреби у встановленні державою обмежень для входження на ринок, який перебуває у стані природної монополії, оскільки особливості технології є головним вхідним бар'єром (адже нові учасники ринку не зможуть досягти найнижчої можливої ціни, яку пропонує вже діючий учасник ринку).

На відміну від апріорі неконкурентних ринків у стані природної монополії, окремі конкурентні ринки можуть бути перетворені у неповністю конкурентні через встановлення на них монопольного становища одного або кількох суб'єктів господарювання.

За умов неповної конкуренції окремі суб'єкти господарювання можуть впливати на ціни, внаслідок чого ціна одиниці товару значно перевищує витрати на її виробництво і не співпадає з ціною, яка могла б бути встановлена як рівновага попиту та пропозиції. Відповідно, споживачі на неповністю конкурентних ринках несуть витрати через завищені ціни. Однак суб'єкти господарювання за рахунок завищення цін (встановлення монопольних цін) одержують прибуток.

Причиною виникнення монопольного становища на ринку є існування або встановлення ззовні бар'єрів для входження нових суб'єктів господарювання на цей ринок. Існування таких бар'єрів та обмеження кількості суб'єктів господарювання на певному ринку є також і причиною неспроможності ринкового механізму самому "знайти" рівноважні ринкові ціни.

Під вхідними бар'єрами часто розуміється надання державою окремому або групі суб'єктів господарювання ексклюзивного права на провадження певного

виду господарської діяльності і нормативне встановлення обмежень чи навіть заборон іншим суб'єктам займатися цим видом діяльності. Ці вхідні бар'єри можуть мати форму ліцензування, акредитації, надання привілеїв, захисту авторських прав, тобто є законодавчими бар'єрами. Однак вхідними бар'єрами можуть бути і абсолютна перевага певного суб'єкта господарювання у вартості продукції, монопольне володіння всім обсягом ресурсу, необхідного для виробництва товару, потреба у значних початкових інвестиціях чи капіталі, а також високі транспортні витрати або взагалі „нетранспортабельність” окремих товарів, що зумовлює створення місцевих монополій.

Окремою проблемою є монопольна діяльність держави, яка часом є виправданою, як у випадку надання адміністративних послуг, а часом - ні, наприклад, коли товар чи послуга, які монопольно пропонуються державою, можуть бути запропоновані на ринку суб'єктами господарювання.

Як зазначалося, однією з ознак неповної конкуренції на ринку є те, що товар, який пропонується, не має близьких замінників. Така ситуація призводить до того, що обсяг попиту на цей товар менше залежить від зміни ціни на нього, ніж обсягу попиту на товари, які пропонуються на конкурентних ринках. Це дає можливість монополістові обмежувати пропозицію товару або пропонувати товар з погіршеними, на відміну від звичайних, споживчими властивостями.

Шляхами вирішення проблеми монополій (як природних монополій, так і монопольного становища на ринку) можуть бути:

- перетворення монопольного ринку у конкурентний (в якості інструменту застосовується антимонопольне законодавство);
- регулювання діяльності монополій (головним чином таке регулювання проявляється у регулюванні граничного рівня монопольних цін);
- перетворення монополій на державні підприємства.

Проблема інформаційної асиметрії

Однією з необхідних умов повноцінної конкуренції є безперешкодний обіг повної та достовірної інформації про ціни, характеристики товарів та послуг, які пропонує ринок, умови господарської діяльності, тощо. Однак на практиці ринок часто не має спроможності створити рівні для всіх учасників ринку умови

доступу до необхідної інформації. В цій ситуації виникає проблема інформаційної асиметрії.

Інформаційну асиметрію можна визначити як ситуацію, коли один з учасників певної взаємодії (наприклад, господарської операції) має більш повну та достовірну інформацію, пов'язану з цією взаємодією, ніж інший учасник взаємодії. Іншими словами, обсяг та достовірність інформації щодо певної взаємодії, яку мають її учасники, є різними, а отже існує інформаційна асиметрія. Не маючи інформації, необхідної для прийняття оптимального рішення, учасник взаємодії не має можливості й прийняти оптимальне рішення.

Однією з причин виникнення інформаційної асиметрії є те, що інформація є товаром, тому за повну і достовірну інформацію необхідно платити, тоді як учасники взаємодії не завжди готові це робити.

Проблема інформаційної асиметрії часто існує у відносинах між продавцем та покупцем певного товару чи між виконавцем та замовником послуги. Покупець (замовник) опиняється у ситуації несприятливого вибору, оскільки він, як правило, знає менше про характеристики якості та безпеки товару, кваліфікацію виконавця послуги, ніж сам продавець товару або виконавець послуги.

Відповідно, у споживача виникає надмірна оцінка або недооцінка характеристик товарів чи послуг. Тобто, споживач готовий сплатити за товари чи послуги, виходячи із власних очікувань щодо вигоди, яку він отримає від споживання цих товарів чи послуг, яка не має нічого спільного з реальною вигодою.

Наприклад, одним з факторів, які виправдовують застосування різних видів державного регулювання медичної практики, є існування інформаційної асиметрії у відносинах між хворим та лікарем. Складність методів діагностування, лікування та профілактики обумовлює ситуацію, коли хворий не готовий до сприйняття всієї необхідної інформації щодо його хвороби і, як правило, таку інформацію не одержує. Відповідно, пацієнт не має можливості самостійно обрати найкращий варіант лікування і, крім того, не обізнаний з усіма ризиками, які можуть виникнути у ході лікування. Отже, пацієнт змушений покладатися на компетентність та досвід лікаря щодо лікування хвороби, на яку він хворіє. При цьому критерії, за якими пацієнти визначають рівень кваліфікації лікарів, є досить суб'єктивними і здебільшого не співпадають з критеріями, якими користуються самі лікарі. Це ускладнює для пацієнта вибір найкращого лікаря.

Зрозуміло, що учасники певної взаємодії можуть мінімізувати негативні наслідки проблеми інформаційної асиметрії виключно завдяки своїм зусиллям. Так, продавці для збільшення обсягу продажів можуть вказувати реальні характеристики товарів у рекламі або при спілкуванні з конкретними споживачами, провести передпродажну демонстрацію роботи певного приладу. Також і споживач може мати необхідний обсяг інформації про товар, якщо колись він вже купував та споживав цей товар. Проте, з огляду на неефективність таких зусиль учасники взаємодії змушені звертатися за допомогою до інших приватних осіб, участь яких у цій взаємодії не передбачена. Прикладами такого звернення є сертифікація продукції, яка гарантує відповідність цієї продукції необхідним вимогам щодо безпеки, обстеження товарів, які придбаваються, сторонніми фахівцями, надання недержавними ЗМІ інформації про характеристики товарів та послуг, тощо.

Однак не завжди проблема інформаційної асиметрії може бути вирішена і за участі інших приватних осіб. Наприклад, учасники певної взаємодії можуть бути не заінтересовані а ні самостійно робити кроки для вдосконалення обігу інформації, а ні звертатися за допомогою до інших приватних осіб. Або дії учасників ринку та інших приватних осіб можуть бути неефективними чи необхідні витрати є надто значними для них.

В цих випадках є виправданим цілеспрямоване втручання держави, яке може мати такі форми:

- законодавчий захист прав споживачів та гарантії поширення інформації про умови праці;
- встановлення обов'язкових стандартів та введення обов'язкової сертифікації продукції;
- встановлення правил продажу товарів (надання послуг), в яких визначаються вимоги до продавців (виконавців) щодо повного інформування споживачів про ризики, пов'язані з користуванням цими товарами (послугами);
- запровадження процедур підтвердження достатньої кваліфікації виробника, продавця чи виконавця (зокрема, ліцензування, сертифікація, тощо);
- централізоване надання державними органами необхідної інформації споживачам через ЗМІ, поради, навчальні програми, тощо (застосовується у тих обмежених випадках, коли існують серйозні проблеми з виконанням особами, які пропонують на ринку товари та послуги, вимоги щодо повного інформування споживачів).

Слід зазначити, що ці та інші заходи повинні бути спрямовані насамперед на створення умов для одержання повної та достовірної інформації, тоді як в цілому є хибною орієнтація на те, що держава повинна бути гарантом безпеки товарів та послуг.

Інколи як один з варіантів вирішення проблеми інформаційної асиметрії розглядається самостійне пропонування державними органами чи установами певних товарів та послуг на ринку. Цей підхід обґрунтовується тим, що часом витрати на вирішення проблеми інформаційної асиметрії є надмірними, і буде дешевше централізовано постачати товари та послуги з одночасним повним інформуванням споживача про їх характеристики. На противагу цьому, можна зауважити, що почавши самостійно постачати на ринок товари чи послуги, державний орган чи установа опиняються у ситуації продавця, який повинен свідомо досягати двох суперечливих цілей – використовувати необізнаність споживача і продавати більший обсяг товарів та послуг (мета кожного продавця) або забезпечувати захист інтересів споживача. Як наслідок, залишається актуальною проблема інформаційної асиметрії.

4.3. Інші випадки доцільності втручання держави у роботу ринку

Окрім неспроможностей ринку, можуть виникати й інші випадки, коли втручання держави у роботу ринку є виправданим. В цих випадках не йдеться про існування неспроможності ринку забезпечити ефективний розподіл обмежених суспільних ресурсів з метою досягнення максимальних для суспільства результатів, коли б державне втручання обґрунтовувалося необхідністю сприяння ефективній роботі ринку.

Натомість, у цих випадках, втручання ініціюється державою в інтересах суспільства у двох випадках:

- коли робота ринку не спрямована на реалізацію окремих суспільних інтересів. Так, ринок не має спроможності самостійно адмініструвати збирання податків;

- коли ринок діє саме як ринок і пропонує споживачам товари, на які існує попит, але вільне користування якими є небажаним з точки зору суспільства (наприклад, наркотичні препарати).

До випадків доцільності втручання держави у роботу ринку належать:

- 1) проблема адміністрування збору податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів;
- 2) проблема захисту прийнятих суспільством норм;
- 3) проблема розповсюдження товарів військового призначення та подвійного використання.

Проблема адміністрування збору бюджетних платежів

Є очевидним, що ринковий механізм часто неспроможний забезпечити нарахування та сплату громадянами, суб'єктами господарювання та іншими юридичними особами податків, зборів, інших обов'язкових платежів. З цією метою держава визначає порядок нарахування та сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, а також порядок обліку, звітності та контролю за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю сплати.

Проблема захисту прийнятих суспільних норм

Схематично, для конкурентного ринку усі товари та послуги є однаковими, і якщо існує попит на певний товар чи послугу, то формується і відповідна пропозиція за ціною, встановленою ринком.

Але суспільство вважає, що користування чи необмежене користування деякими товарами та послугами є злом, оскільки суперечить прийнятим у цьому суспільстві моральним нормам. Тому держава, яка виступає з метою забезпечення цього суспільного інтересу, намагається заборонити або обмежити вільний обіг тих товарів та послуг, вільне користування якими є небажаними з точки зору суспільної моралі, а саме: наркотичних препаратів, психотропних речовин та прекурсорів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, зброї, а також послуг, які пропонуються індустрією азартних ігор, тощо. Цей перелік товарів та послуг у

кожній країні може корегуватися або розширюватися в залежності від того, що в цій країні вважається порушенням прийнятих суспільних норм.

Для захисту прийнятих суспільних норм можуть бути застосовані такі засоби:

- встановлення заборони або контрольованого обмеження обігу товарів та послуг, які є небажаними з точки зору суспільної моралі;
- введення державної монополії на виробництво і продаж цих товарів (надання цих послуг);
- особливий режим оподаткування доходів від діяльності, пов'язаної з продажем та наданням цих товарів та послуг, з метою зменшення обсягів пропозиції (щоправда, є досить малоефективним засобом).

Проблема розповсюдження товарів військового призначення та подвійного використання

З необхідністю забезпечення національної та міжнародної безпеки тісно пов'язана проблема передач між державами товарів військового призначення та подвійного використання (озброєння, спеціальної техніки, закритої інформації про їх виготовлення, відповідних послуг, тощо).

В цьому випадку необхідність державного втручання зумовлюється зобов'язаннями конкретної держави за міждержавними або міжнародними угодами, які встановлюють режим нерозповсюдження або обмеженого розповсюдження товарів військового призначення та подвійного використання, потребами національної безпеки та збереження державної таємниці.

Дії держави у цій сфері спрямовуються на встановлення дієвої системи контролю за міжнародними передачами цих товарів шляхом:

- встановлення заборон на здійснення виробництва і продаж певних товарів військового призначення та подвійного використання або заборон на міжнародні передачі цих товарів;
- узгодження контрактів на поставки цих товарів;
- введення державної монополії на виробництво та продаж цих товарів.

4.4. Опис проблеми, яку пропонується вирішити шляхом прийняття регуляторного акта.

Насамперед, слід робити два важливі зауваження.

По-перше, слід ставитися дуже обережно до питання про доцільність державного втручання у кожному конкретному випадку. Це вимагається навіть у тому випадку, коли проблема, може бути визначена як одна з чотирьох класичних неспроможностей ринку або належить до інших випадків виправданого державного втручання.

Намагання за допомогою державного втручання розв'язати певну проблему у випадках, коли існують неспроможності ринку, або в інших випадках виправданості такого втручання, може спричинити виникнення іншої неспроможності – так званої бюрократичної неспроможності.

Бюрократична неспроможність виникає тоді, коли держава, усуваючи неспроможності ринку, породжує модифікацію цієї або іншої неспроможності ринку, або коли державне втручання саме нашттовхується на існуючу неспроможність ринку. В результаті державне регулювання або стає неефективним, або порушує умови конкуренції.

Наприклад, централізовано постачаючи на ринок певні товари для усунення такої неспроможності ринку як проблема суспільних благ, державний орган сам перетворюється у монополіста, монопольна влада якого підкріплюється ще й монополією на державну владу.

З іншої сторони, однією з причин здійснення державним органом контролю за діяльністю суб'єктів господарювання є існування між цими сторонами інформаційної асиметрії.

Однак саме по собі здійснення державного контролю потребує значних витрат бюджетних коштів.

По-друге, інколи важко віднести ту чи іншу проблему, яку пропонується вирішити шляхом прийняття регуляторного акта, до категорії проблем, пов'язаних з неспроможностями ринку або з іншими випадками, у яких втручання держави є виправданим. Це не значить, що слід відразу відмовитися від пропозиції про

введення державного регулювання для подолання тієї проблеми, яку важко класифікувати. Проте в цьому випадку необхідно особливу увагу приділити визначенню причин виникнення цієї проблеми та цілей впровадження пропонованого регуляторного акта.

Все це вимагає одночасно з визначенням доцільності державного втручання для вирішення певної проблеми також і описати цю проблему.

Чому необхідно описувати проблему, яку пропонується вирішити шляхом прийняття регуляторного акта?

Перш за все, це допоможе ще раз пересвідчитися у тому, що визначена ним проблема є дійсно тією проблемою, яка потребує державного втручання і не може бути вирішена ринком самостійно. Тобто недостатньо лише вказати, що існує певна проблема.

Крім того, опис проблеми також є необхідним для того, щоб визначити прийнятний план заходів для розв'язання цієї проблеми і форму цих заходів, встановити необхідну "глибину" та "жорсткість" державного регулювання або, навпаки обґрунтовано довести потребу у відмові від пропозиції щодо втручання держави. Для цього в описі проблеми слід вказати не лише суть проблеми, але й причини її виникнення, а також оцінити розмір шкоди, який завдає суспільству існування цієї проблеми.

З метою аналізу проблеми необхідно послідовно подати чіткі відповіді на такі питання:

1) в чому саме полягає проблема?

2) які причини призвели до існування проблеми?

3) якою є сфера негативного впливу існуючої проблеми та інтересам яких груп існування проблеми завдає шкоди?

Нанесення (завдання) шкоди можна визначити окремо для інтересів таких великих груп як громадяни, суб'єкти господарювання та держава, але також можна виділити більш вузькі групи в межах цих великих груп. Слід намагатися якомога точніше обмежити об'єкт негативного впливу.

4) яким є розмір шкоди, який завдає існування проблеми?

Розмір шкоди повинен бути визначений кількісно, наскільки це є можливим; якщо ж визначення розміру у кількісних показниках є неможливим, необхідно подати якісні показники.

5) які існують ризики, пов'язані із невтручанням у вирішення проблеми?

Крім того, рекомендується (але не обов'язково) для кращого розуміння суті і причин виникнення проблеми та розміру заподіюваної їй існуванням шкоди відповісти на такі питання:

- які зовнішні умови сприяли виникненню проблеми?
- які групи одержують вигоди від існування проблеми?
- які групи зазнають найбільшого негативного впливу від існування проблеми?
- який розмір шкоди завдає існування проблеми для кожної групи?
- чи існуюча проблема є довготривалою, чи вона виникла порівняно недавно?
- чи існуюча проблема виникла вперше, чи її виникнення повторюється?

Наступним кроком після надання відповідей на ці запитання має бути пояснення, чому описана проблема не може бути розв'язана за допомогою дії ринкового механізму або завдяки цілеспрямованим діям учасників ринку. Це фактично є обґрунтуванням потреби у державному втручанні для вирішення проблеми.

Для полегшення цього завдання доцільно описану проблему розкласти на окремі складові, проаналізувати взаємодію цих складових і на підставі попередніх висновків віднести проблему, наскільки це є можливим, до будь-якої з неспроможностей ринку або інших випадків виправданого державного втручання у роботу ринку, визначених у цій главі. В окремих випадках описану проблему можна віднести відразу до двох неспроможностей ринку, що означає, що проблема має два аспекти. Іншим крайнім випадком може бути неможливість віднесення описаної проблеми до будь-якої з неспроможностей ринку або інших випадків виправданого державного втручання.

Крім того, при обґрунтуванні потреби у державному втручанні слід вказати, які заходи були раніше вжиті для розв'язання описаної проблеми і чому вони не досягли успіху.

Зрозуміло, що якщо буде отримано висновок про відсутність потреби у державному втручанні, такий висновок слід також доводити.

Опис проблеми стане більш зрозумілим, якщо додержуватись декількох технічних вимог.

Так, описувати проблему слід таким чином, щоб опис слугував відправним пунктом або для обґрунтування потреби у державному втручанні, або для обґрунтування відсутності такої потреби. Опис проблеми не повинен поєднувати у собі фрагментів цих двох взаємовиключних точок зору. Адже опис проблеми, яку пропонується вирішити шляхом прийняття регуляторного акта, повинен давати чітке розуміння щодо того, чи існує доцільність державного втручання, чи ні.

Слід завжди намагатися тримати в центрі опису суть проблеми та не витратити зайво часу на деталізацію інших, мало пов'язаних з суттю проблеми питань. Насамкінець, слід пам'ятати, що читач скоріше за все не має попередніх знань щодо суті проблеми, а тому необхідно намагатися писати опис проблеми так, щоб його зрозумів непідготовлений читач. Тобто, слід подавати матеріал у розвитку та логічній послідовності, за необхідності повертаючись до попередніх висновків, уникати використання спеціальної термінології, а якщо таке уникнення неможливе – чітко пояснювати значення цих термінів.

ГЛАВА 5. ВИЗНАЧЕННЯ МОЖЛИВИХ АЛЬТЕРНАТИВ ЗАПРОПОНОВАНОМУ РЕГУЛЮВАННЮ

Одним з ключових етапів у проведенні оцінки наслідків дії регуляторного акта є визначення можливих альтернатив запропонованому регулюванню.

Навіщо взагалі потрібно визначати альтернативи?

Є очевидним, що це необхідно робити для того, щоб мати можливість вибрати серед кількох найкращий варіант вирішення певної проблеми. Не маючи можливості вибирати між кількома альтернативними шляхами вирішення проблеми, особи, які уповноважені приймати рішення, не матимуть впевненості у тому, що в результаті вони прийняли справді найбільш оптимальне рішення. Як наслідок, у громадян, які усвідомлюють, що рішення, які зачіпають їх права та інтереси, приймаються на безальтернативній основі, може виникнути відчуття нелегітимності цих рішень. Це, в свою чергу, зменшить підтримку цих рішень і посилить намагання громадян ухилитися від виконання їх вимог.

До того ж, визначення альтернативних шляхів вирішення існуючої проблеми та вибір з поміж них найкращого є гарним іспитом для державних службовців на здатність осмислювати суть проблеми і знаходити оптимальні рецепти її вирішення.

5.1. Правила визначення можливих альтернатив запропонованому регулюванню

В усіх випадках (!) може бути визначена хоча б одна альтернатива до будь-якого запропонованого регулювання.

Тому твердження про те, що для того чи іншого регулювання не існує жодної альтернативи, свідчать лише про небажання шукати найкращий варіант вирішення існуючої проблеми.

Необхідно відмітити, що в Методиці проведення аналізу впливу регуляторного акта (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 року №308) альтернативою запропонованому регулюванню вважається лише інший можливий спосіб розв'язання існуючої проблеми: „При визначенні та оцінці усіх прийнятних альтернативних способів досягнення цілей державного регулювання наводяться не менше ніж два можливих способи”.

Проте, якщо під альтернативою розуміти лише спосіб розв'язання існуючої проблеми, то можливості для визначення альтернатив будуть суттєво обмежені, адже не в кожній ситуації можна запропонувати такий спосіб вирішення проблеми, який буде повністю відмінним від запропонованого. Таким чином, не в кожному випадку будуть пропонуватися альтернативні способи розв'язання проблеми.

Вочевидь, що більш вірним є розширення кола можливих альтернатив.

Отже, можливими альтернативами запропонованому регулюванню можна вважати:

- альтернативні механізми (способи) регулювання;
- нерегуляторні механізми;
- збільшення або зменшення жорсткості окремих вимог регулювання чи санкцій за їх невиконання;
- альтернативні до запропонованих способи впровадження вимог регулювання.

Нарешті, альтернативою може бути і визначення інших кількісних та якісних показників, ніж ті, що визначені у запропонованому регулюванні. *Наприклад, якщо планується ввести податок, який сплачується за ставкою 2 відсотки обсягу виручки від реалізації певного товару, альтернативою може бути пропозиція знизити ставку цього податку до 1 відсотка обсягу цієї виручки.*

Таким чином, на практиці перелік можливих альтернатив для того чи іншого регулювання може бути надзвичайно широким. Однак слід пам'ятати, що не зважаючи на принципову необмеженість у кількості можливих альтернатив, все ж таки при визначенні альтернатив для подальшого аналізу їх кількість варто свідомо обмежити. Це пояснюється тим, що проведення в подальшому аналізу вигод та витрат великої кількості альтернатив потребує і значного обсягу робочого часу, необхідного для пошуку потрібних даних та, зрештою, і для здійснення

самого аналізу альтернатив. В той же час ресурс робочого часу є об'єктивно обмеженим. Крім того, проведення за стандартною формою складного аналізу вигод та витрат всіх визначених альтернатив часто є недоцільним, оскільки деякі з них можуть і повинні бути відхилені ще до проведення самого аналізу. Нарешті, намагання коректно та чітко визначити проблему, яку необхідно вирішити, дозволить зменшити і кількість можливих альтернативних шляхів її вирішення.

При аналізі можуть бути корисними наступні правила визначення можливих альтернатив.

ПРАВИЛО ПЕРШЕ: в стандартній ситуації доцільно провести детальний аналіз вигод та витрат двох – трьох альтернатив, які оцінюються ним як найбільш реалістичні у вирішенні існуючої проблеми, і подати загальний опис інших, менш реалістичних альтернатив. Як доведено практикою, саме така кількість альтернатив для проведення аналізу вигод та витрат є оптимальною для того, щоб оцінка наслідків дії регуляторного акта була якісною.

Для аналізу повинно стати аксіомою, що першою альтернативою, з якої взагалі слід починати їх визначення, є пропозиція відмовитися від введення в дію запропонованого регулювання, тобто залишити без змін існуючу ситуацію. Адже в будь-якому випадку державне регулювання є втручанням в усталені ринкові відносини, яке може призвести, крім позитивних, і до негативного впливу на існуючі умови конкуренції між учасниками ринку, відносин між виробниками товарів, виконавцями послуг, продавцями і споживачами, між роботодавцями і найманими працівниками тощо. Тому така альтернатива як пропозиція відмовитися від введення в дію запропонованого регулювання повинна розглядатися навіть у тих випадках, коли втручання держави є виправданим (про ці випадки детально йшлося в главі 4 посібника).

ПРАВИЛО ДРУГЕ: “status-quo” (існуючу ситуацію) завжди слід розглядати саме як альтернативу. Якщо в якості альтернативи розглядається можливість відмови від введення в дію запропонованого регулювання, то можуть виникнути дві ситуації:

- 1) для розв'язання проблеми, яку тепер пропонується вирішувати за допомогою певного регулювання, раніше вже було запроваджене регулювання, аналогічне до запропонованого або інше за характером;

2) для розв'язання проблеми, яку пропонується вирішувати за допомогою певного регулювання, раніше не було запроваджено жодного регулювання.

Якщо для розв'язання проблеми раніше вже було запроваджено аналогічне або інше за характером регулювання, то слід застосовувати **ПРАВИЛО ТРЕТЄ: якщо для розв'язання описаної проблеми раніше вже було запроваджено регулювання (аналогічне або інше за характером), це регулювання при визначенні альтернатив завжди необхідно розглядати як альтернативу.**

Наприклад, раніше з метою розв'язання проблеми існування окремих недоліків у наданні послуг з автомобільних пасажирських перевезень було запроваджено обов'язкову сертифікацію цих послуг. Припустимо, що пізніше було вирішено відмовитися від такого виду регулювання як обов'язкова сертифікація послуг і замість нього запровадити ліцензування цих послуг (принагідно слід зауважити, що ці два види державного регулювання мають різні цілі, і для вдосконалення у наданні послуг, якщо це виправдано існуючими ризиками, підходить саме ліцензування). Отже в цьому випадку найпершою альтернативою до пропозиції щодо ліцензування послуг буде обов'язкова сертифікація послуг.

Якщо ж для розв'язання існуючої проблеми раніше не було запроваджено жодного регулювання, то слід взяти на озброєння **ПРАВИЛО ЧЕТВЕРТЕ: в якості альтернативи необхідно розглядати ситуацію, яка існує до впровадження запропонованого регулювання, що аналізується.** При цьому завдання аналізу деякою мірою спроститься, адже доведеться порівнювати з характеристиками запропонованого регулювання не характеристики іншого регулювання, а кількісні або якісні показники існуючої ситуації.

При здійсненні аналізу необхідно бути коректними у визначенні альтернатив. Це означає, що необхідно уникати визначення таких альтернатив, які є явно неадекватними або явно нереалістичними для досягнення поставлених цілей і використовуються лише для того, щоб їх можна було легко відкинути при подальшому аналізі та порівнянні, тим самим виправдовуючи доцільність запровадження запропонованого регулювання. Запобігти цій ситуації дозволить дотримання п'ятого правила.

ПРАВИЛО П'ЯТЕ: завжди необхідно розглядати адекватні та реалістичні альтернативи, тобто такі альтернативи, які (безумовно або за певних умов), по-перше, спроможні вирішити існуючу проблему, по-друге, можуть бути реально

запроваджені, і, по-третє, будуть виконуваними на практиці. Лише в цьому випадку буде продемонстровано, що було обрано найкраще вирішення існуючої проблеми. В протилежному випадку порівняння альтернатив між собою та із запропонованим регулюванням буде некоректним.

Зрозуміло, що для відбору справді адекватних та реалістичних альтернатив необхідно оцінити кожен альтернативу з точки зору критеріїв адекватності та реалістичності.

Для цього необхідно поставити стосовно кожної з альтернатив, що були попередньо визначені, такі запитання:

1. чи справді запровадження цієї альтернативи спрямоване на вирішення існуючої проблеми?
2. якщо це так (тобто запровадження цієї альтернативи спрямоване на вирішення існуючої проблеми), то чи справді існуюча проблема буде вирішена, якщо буде запроваджено цю альтернативу?
3. якщо відповідь на друге питання є ствердною, то чи може ця альтернатива бути запроваджена і чи будуть виконуватися вимоги, пов'язані із запровадженням цієї альтернативи?

Розглянемо їх більш детально:

1) чи справді запровадження цієї альтернативи спрямоване на вирішення існуючої проблеми?

На перший погляд, це питання здається недоречним. Однак, під час відповіді на нього, реалізується можливість ще раз проаналізувати цілі введення альтернатив в дію і за наслідками цього аналізу відхилити ті альтернативи, які спрямовані на досягнення будь-яких інших цілей, крім вирішення існуючої проблеми.

2) якщо це так (тобто запровадження цієї альтернативи спрямоване на вирішення існуючої проблеми), то чи справді існуюча проблема буде вирішена, якщо буде запроваджено цю альтернативу?

Під час відповіді на друге питання фактично проводиться тест кожної альтернативи на її спроможність досягти (безумовно або за певних умов) задекларованих цілей – вирішення існуючої проблеми. Якщо виявиться, що існуюча проблема в принципі може бути вирішена внаслідок введення в дію тієї чи іншої альтернативи, але лише за певних умов, то слід встановити, які саме умови необхідні. А

вже відповідаючи на наступне, третє питання, слід визначити реалістичність забезпечення цих необхідних умов.

Наприклад. Так, запровадження обов'язкової сертифікації іграшок в принципі може вирішити проблему, пов'язану з окремими порушеннями виробниками іграшок вимог щодо параметрів безпеки цих виробів, що створює істотний ризик для життя та здоров'я дітей. Однак введення обов'язкової сертифікації іграшок спроможне вирішити цю проблему, якщо будуть створені такі умови: визначення параметрів безпеки іграшок; організація системи органів, які будуть проводити якісну та неупереджену сертифікацію іграшок; проведення контролю за дотриманням виробниками вимог щодо параметрів безпеки, а також за реалізацією на ринку лише сертифікованої продукції; наявність, крім адміністративних, інших стимулів для виробників іграшок сертифікувати свою продукцію тощо. Отже, на цьому етапі пропозицію щодо введення обов'язкової сертифікації іграшок відхилити не потрібно, але якраз відповідь на третє із запропонованих запитань і повинна продемонструвати, чи реальним є досягти цих умов, без яких запровадження обов'язкової сертифікації просто втрачає сенс.

Ті ж альтернативи, введення в дію яких не може в принципі вирішити існуючу проблему, повинні бути відхилені ще на етапі відповіді на друге питання.

Наприклад, вимога розміщувати голографічні захисні елементи на підручниках, в принципі (тобто за будь-яких умов) не може вирішити проблему підробок.

3) якщо відповідь на друге питання є ствердною, то чи може ця альтернатива бути запроваджена і чи будуть виконуватися вимоги, пов'язані із запровадженням цієї альтернативи?

Третє питання є тестом попередньо визначених альтернатив на їх реалістичність у досягненні задекларованих цілей.

При цьому необхідно оцінити два аспекти, пов'язані з кожною альтернативою:

1. чи є реальним для державного органу у конкретний час впровадити альтернативу при тому обсязі потрібних ресурсів, які можуть бути для цього залучені;
2. чи будуть виконуватися суб'єктами господарювання та/або громадянами вимоги альтернативного регулювання.

Отже, спочатку необхідно визначити, які саме заходи треба здійснити для впровадження альтернативи. В ідеалі необхідно детально обміркувати такі питання: чи необхідно створити новий орган для адміністрування альтернативного регу-

лювання і чи взагалі можливо та доцільно створити новий орган в поточній політичній ситуації, чи з адмініструванням цього альтернативного регулювання цілком справиться вже існуючий орган. При цьому слід звернути увагу на можливі законодавчі перешкоди для створення органу із тими функціями, які пропонуються. Також необхідно визначити, чи є потреба у збільшенні кількості співробітників в органах державної влади чи органах місцевого самоврядування, зростанні обсягу документообігу, здійсненні додаткових контрольних функцій та в інших заходах для адміністрування альтернативного регулювання. На додаток до цього слід оцінити витрати, які необхідні для проведення цих заходів. Йдеться про розмір витрат на адміністрування альтернативного регулювання, які слід оцінити лише приблизно, а не точно (детальне визначення розміру витрат на адміністрування є завданням наступного етапу у проведенні оцінки наслідків дії регуляторного акта – аналізу вигод та витрат). Тобто, необхідно визначити, зростуть чи зменшаться витрати на адміністрування і в якому масштабі: значно, помірковано чи незначно. Нарешті, слід визначити, чи існують в наявності достатні ресурси для здійснення необхідних витрат на адміністрування альтернативного регулювання, а якщо такі ресурси на поточний момент відсутні, то звідки вони можуть бути залучені.

Насамкінець, потрібно оцінити, чи дієвими є стимули для виконання суб'єктами господарювання та/або громадянами вимог кожної альтернативи. Такими стимулами можуть бути рівень простоти, зрозумілості та чіткості вимог, обсяг витрат на виконання вимог, адекватність санкцій, тощо.

Якщо буде виявлено, що певна альтернатива є недостатньо реалістичною у досягненні задекларованих цілей, то слід вирішити, які існують засоби для того, щоб посилити реалістичність цієї альтернативи. Так, якщо для адміністрування певного альтернативного регулювання є обґрунтовано необхідним подання суб'єктами господарювання кількох форм звітності, слід серйозно обміркувати можливість звести ці форми звітності у одну форму, максимально спростити та зробити зрозумілим зміст цієї форми і передбачити право подавати цю форму звітності в електронній формі.

Зрештою під час пошуку відповіді на третє питання переглядається не лише запропоновані способи запровадження та забезпечення виконання тієї чи іншої альтернативи, а й суть самої альтернативи.

Наприклад. Так, припустимо, що для того, щоб установи банків визначали сумнівні банківські операції, було запропоновано встановити критерії цих операцій. При цьому, використовуючи ці критерії, установи банків змушені здійснювати тотальний контроль всіх банківських операцій (навіть у тих випадках, коли пізніше буде визнано, що переважна більшість цих операцій не можуть вважатися сумнівними). Нереальність здійснення тотального контролю банківських операцій є очевидною, і саме вона повинна стати стимулом для спрощення критеріїв для визначення сумнівних банківських операцій та пристосування їх до можливостей установ банків.

Відхиляти необхідно лише ті альтернативи, реалістичність яких об'єктивно не може бути посилена.

Наприклад, в результаті аналізу було доведено, що для того, щоб регулювання у певній сфері природних монополій відповідало таким критеріям як доцільність, обґрунтованість, неупередженість та справедливість, функції з регулювання слід надати незалежному регуляторному органу. Однак у поточній ситуації існують законодавчі, політичні та фінансові перешкоди для створення такого незалежного регуляторного органу, які не можуть бути подолані взагалі або можуть бути подолані лише після довготривалої роботи, яка не гарантовано може увінчатися успіхом. Тому в цій ситуації слід відмовитися від пропозиції щодо створення незалежного регуляторного органу у поточному моменті (звичайно, це не означає, що слід відмовитися від зусиль щодо створення умов для діяльності такого органу з тим, щоб у перспективі його створити).

Об'єктивна відповідь на всі три питання (ще перед проведенням аналізу вигод та витрат альтернатив) дозволяє відхилити всі явно неадекватні або явно нереалістичні альтернативи та залишити лише ті з них, які можна коректно порівнювати із запропонованим регулюванням.

Звичайно, визначення справді адекватних та реалістичних альтернатив є не простою справою. Адже, як правило, співробітник, який здійснює аналіз, має суб'єктивну схильність підтримати з тих чи інших міркувань запропоноване регулювання або якусь одну конкретну альтернативу. Тому для того, щоб запобігти необґрунтованому відкиданню альтернатив, при проведенні оцінки наслідків дії регуляторного акта необхідно обов'язково вказувати причини відмови від подальшого аналізу кожної з альтернатив, які попередньо розглядалися (наприклад, значні витрати на адміністрування альтернативного регулювання). Крім надання можливості стороннім особам оцінити неупередженість аналізу,

такий засіб також є корисним для проведення самоаналізу неупередженості та об'єктивності.

Нарешті, кожна з відібраних альтернатив повинна бути описана чітко та повністю. Пізніше, при проведенні аналізу вигод та витрат це допоможе з максимально можливою точністю оцінити витрати і вигоди від запровадження цих альтернатив. Тобто, на цьому етапі оцінки наслідків дії регуляторного акта кожна з відібраних альтернатив слід стисло, але змістовно описати, приділяючи головну увагу обґрунтуванню реалістичності у досягненні альтернативами задекларованих цілей та можливості бути запровадженими та виконуваними.

5.2. Можливі альтернативні регулювання та нерегуляторні механізми

Може виникнути запитання: "Зрозуміло, що може слугувати в якості альтернативи і якими правилами слід користуватися при їх визначенні, але ж звідки на практиці брати конкретні альтернативи для конкретного регулювання?"

Тобто, йдеться про те, як же можна попередньо відібрати альтернативи, серед яких в подальшому визначити справді адекватні та реалістичні.

Є очевидним, що попередній відбір альтернатив має суто суб'єктивний характер. На основі досвіду, фаху, віку, тощо співробітник здійснює процес "примірки" існуючих видів державного регулювання тієї проблеми, яку необхідно вирішити, і визначає ті з них, які найбільше для цього підходять. Зрозуміло, що в залежності від суті та причини виникнення проблеми, яку необхідно вирішити, а також від суті запропонованого регулювання, в кожному окремому випадку можуть бути визначені різні альтернативи. Однак практикою регулювання виділені такі можливі альтернативи, які до певної міри мають універсальний характер (далі по тексту вони умовно називаються "**універсальними**" альтернативами).

"Універсальність" таких альтернатив полягає у наступному:

- вони можуть бути використані у більшості проблем;
- вони є досить загальними, що дозволяє більш чітко визначити в їх рамках саме ті альтернативи, які підійдуть для вирішення існуючої проблеми за тих конкретних обставин, що склалися.

Частина цілей, які ставляться перед державним регулюванням, що поєднує в собі жорсткі вказівки та контроль, можуть бути досягнуті з мінімальним втручанням держави у сферу економіки або взагалі без такого втручання. Такі альтернативи можуть бути більш ефективними, дешевими, виконуваними та пристосованими до ринкових умов. Все це притаманне згаданим “універсальним альтернативам”. Саме такі альтернативи і повинні розглядатися в першу чергу.

Нижче наведено опис “універсальних” альтернатив. Необхідно мати на увазі, що в конкретних обставинах вирішення певної проблеми ці альтернативи можуть бути неприйнятними (наприклад, жодна із запропонованих альтернатив не забезпечить необхідний рівень виконання вимог). До того ж, подання переліку “універсальних” альтернатив не означає, що фахівець не має можливості визначити будь-яку іншу альтернативу, яка до цього переліку не включена. Але навіть якщо все ж таки відхилено як неприйнятні всі “універсальні” альтернативи з наведеного переліку, то цей перелік дає можливість зорієнтуватися у тому, як саме повинні виглядати альтернативи, прийнятні для конкретної ситуації.

“Універсальні” альтернативи можна поділити на такі групи:

- а) альтернативи, які є формами державного регулювання;
- б) нерегуляторні механізми.

За допомогою альтернатив, які є формами державного регулювання, запропоноване регулювання в цілому або його окремі елементи можуть бути пристосовані до існуючих обставин таким чином, щоб забезпечити запровадження та виконуваність запропонованого регулювання. Крім того, ці альтернативи об’єднують такі спільні риси як зниження рівня державного втручання та створення можливостей для зменшення витрат на виконання вимог регулювання.

Нерегуляторні механізми можна умовно визначити як засоби, які без прямого державного втручання забезпечують бажані зміни у поведінці та діяльності суб’єктів господарювання і громадян. За допомогою нерегуляторних механізмів створюються економічні стимули для бажаної зміни у їх поведінці та діяльності, які у багатьох випадках є більш ефективними, ніж адміністративні стимули (надання обов’язкових вказівок та здійснення контролю) з точки зору витрат та збереження умов конкуренції. Нерегуляторні механізми не передбачають дер-

жавного втручання, а роль держави зводиться лише до законодавчого встановлення правил та умов для дії цих нерегуляторних механізмів. Нарешті, вони найбільше пристосовані до усталених ринкових відносин і, по суті, являють собою вдосконалення дії ринкового механізму, яке здійснюється самими учасниками ринку за наявності чи відсутності підтримки держави.

АЛЬТЕРНАТИВИ, ЯКІ Є ФОРМАМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

До альтернатив, які є формами державного регулювання, належать такі:

- 1) чітке визначення лише кінцевого результату, який повинен бути досягнутий внаслідок дії регулювання;
- 2) встановлення різних рівнів жорсткості вимог регулювання;
- 3) альтернативні способи забезпечення виконуваності регулювання;
- 4) посилення впровадження чи підвищення рівня виконуваності існуючих регулювань.

1) Чітке визначення кінцевого результату, який повинен бути досягнутий внаслідок дії регулювання

Одночасно із встановленням кінцевого результату в цій альтернативі відсутні або визначаються несуттєві вимоги щодо способу досягнення цього результату. Тобто, відсутня жорстка регламентація шляху, яким треба рухатися. Є очевидним, що введення в дію цієї альтернативи дозволяє забезпечити більшу свободу для суб'єктів господарювання у виборі методів досягнення заздалегідь встановлених результатів. При цьому зі сторони держави контролюється лише досягнення кінцевих результатів.

Існування вибору у способах досягнення кінцевого результату дає суб'єктам господарювання можливість виявити гнучкість та досягти цих результатів з меншими для себе витратами. Відповідно, за рахунок зменшення для суб'єктів господарювання витрат на виконання може бути збільшений розмір чистої вигоди або, принаймні, зменшений розмір чистих витрат від запровадження регулювання, що, як правило, стимулює суб'єктів господарювання виконувати вимоги цього регулювання.

Наприклад, якщо в нормативних документах встановлено обов'язкові вимоги щодо безпеки продукції, виробник цієї продукції може мати на вибір такі можливі шляхи виконання цих вимог: декларувати відповідність продукції вимогам або проводити її сертифікацію і, знову ж таки, в рамках сертифікації - чи проводити сертифікацію самої виробленої продукції, чи впровадити на виробництві систему якості та сертифікувати її. При цьому державою контролюється лише забезпечення виробником достатнього рівня безпеки продукції. Застосування кожного з цих способів передбачає різницю, часто суттєву, у розмірах витрат для виробника продукції; відмінними у кожному випадку будуть витрати, які необхідно зробити у поточний момент та у перспективі. На вибір виробника впливатимуть і нормативні вимоги, яких він повинен дотримуватися у разі декларування відповідності чи сертифікації продукції. Однак істотним є те, що законодавство залишає виробникові можливості щодо самостійного вибору між різними способами підтвердження відповідності продукції вимогам щодо її безпеки.

Описаний спосіб вдосконалення державного регулювання повинен пропонуватися не лише тоді, коли вже існують альтернативні способи досягнення певного кінцевого результату, адже може виявитися, що суб'єкти господарювання на практиці зможуть знайти новий і цілком прийнятний спосіб.

Проте можливості застосування цієї альтернативи мають межі. Так, її впровадження є неприйнятним у тих ситуаціях, коли існують реальні ризики для інтересів представників базових груп, усунення яких за допомогою проведення державними органами контролю пов'язано зі значними перешкодами чи витратами. В таких випадках, навпаки, доцільно розглянути можливість регламентації процесу здійснення діяльності. Однак при цьому вимоги, які планується встановити в рамках регламентації процесу певної діяльності, обов'язково необхідно максимально "підігнати" під вимоги до цього процесу, які зумовлені ринковими законами і встановлені на підприємстві, яке є "типовим" для певного ринку, або в цілому учасниками цього ринку.

2) Встановлення різних рівнів жорсткості вимог регулювання

Встановлення різних рівнів жорсткості вимог регулювання означає, що діяльність однієї групи учасників (суб'єктів господарювання, громадян, держави) детально регламентується, тоді як регламентація аналогічної діяльності, яка здійснюється іншою групою учасників, є менш детальною і більш простою, а характер вимог є менш суворим. Крім цього, під різними рівнями жорсткості вимог

регулювання розуміється також і ситуація, коли вимоги, які для однієї групи суб'єктів господарювання (громадян, держави) є обов'язковими, для іншої групи є рекомендованими або не підсиленими санкціями за їх невиконання.

Наприклад, для малих підприємств може бути встановлена спрощена система податкового обліку, тоді як від великих підприємств буде вимагатися ведення складнішої стандартної системи податкового обліку. Однією з причин такої диференціації є те, що навіть у тому випадку, якщо мале підприємство та велике підприємство одержують внаслідок дії регулювання однаковий розмір вигоди, абсолютна однаковість вимог регулювання для цих підприємств означає, що загальний розмір витрат малого підприємства та розмір витрат, необхідних для одержання одиниці вигоди, як правило, будуть більшими, ніж аналогічні показники для великого підприємства. Тобто, за однакового розміру вигод для великого та малого підприємств, для останнього регулювання буде "дорожчим". Є очевидним, що компенсувати цю диспропорцію можна за рахунок зменшення жорсткості вимог регулювання для малого підприємства.

При цьому слід враховувати те, що група, яка повинна виконувати вимоги певного регулювання і, відповідно, несе більшість пов'язаних з цим витрат, як правило, не є тією групою, яка одержує більшість вигод внаслідок дії цього регулювання. А отже, крім того, що розмір витрат, пов'язаних з виконанням вимог регулювання, повинен бути мінімізований для всіх груп, які їх несуть, ще більш серйозно розмір цих витрат повинен бути зменшений для суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Окрім малих і середніх суб'єктів господарювання, зменшення рівня жорсткості вимог регулювання доцільно завжди, наскільки є можливим, передбачати і щодо груп громадян, які соціально є більш вразливими до наслідків регулювання, тобто щодо вагітних жінок, неповнолітніх, пенсіонерів, інвалідів, безробітних тощо.

Отже, при визначенні альтернатив слід враховувати таку закономірність: сукупний розмір чистої вигоди, одержаної певною групою (наприклад, суб'єктами господарювання) внаслідок дії регулювання, скоріше буде зростати, якщо рівень жорсткості вимог регулювання буде диференціюватися в залежності від розміру чистої вигоди, яка одержується різними підгрупами в рамках цієї групи (наприклад, малими, середніми та великими суб'єктами господарювання). Тобто, рівень жорсткості вимог регулювання для малих підприємств повинен бути мен-

шим, оскільки вони одержують менше чистих вигод або більше чистих витрат внаслідок впровадження цього регулювання.

3) Альтернативні способи забезпечення виконуваності регулювання

Практична ефективність регулювання істотно залежить від того, наскільки вдається забезпечити виконання вимог цього регулювання суб'єктами господарювання та/або громадянами.

Головним чином, альтернативні способи забезпечення виконуваності регулювання стосуються методів здійснення контролю та нагляду, в тому числі проведення перевірок, подання обов'язкової звітності, а також санкцій за невиконання вимог регулювання. Зрозуміло, що слід обирати такі альтернативні методи контролю та нагляду, які зменшують розмір витрат для тієї групи, яка є об'єктом контролю та нагляду (наприклад, для суб'єктів господарювання).

Наприклад: проведення спорадичних перевірок може бути менш витратним для бізнесу заходом, ніж проведення регулярних перевірок (у цьому випадку також будуть меншими бюджетні витрати на організацію перевірок). Зменшення ж витрат на виконання вимог регулювання, як правило, стимулює, власне, до такого виконання.

З іншої сторони, перевагу віддавати слід тим альтернативним способам забезпечення виконуваності регулювання, які справді можуть забезпечити належний рівень виконуваності. Якщо, наприклад, згадане проведення спорадичних перевірок не спроможне забезпечити, крім зменшення витрат, ще й таку ж саму ефективність, як проведення регулярних перевірок, то від них доцільно відмовитися.

4) Посилення впровадження чи підвищення рівня виконуваності існуючих регулювань

У тих випадках, коли для вирішення існуючої проблеми раніше вже було запроваджено певне регулювання, у деяких випадках альтернативою запропонованому регулюванню може бути посилення впровадження вже існуючого регулювання, а не впровадження нового. Адже часто існуючі регулювання самі по собі є оптимальними, однак не були впроваджені належним чином чи виникли серйозні проблеми з виконанням їх вимог суб'єктами господарювання та / або громадянами.

Можлива також ситуація, коли проблему може вирішити вдосконалення існуючих регулювань, які впроваджені для вирішення не тієї проблеми, яка розгляда-

ється, а інших проблем, однак дія цих регулювань може позитивно впливати на вирішення й згаданої проблеми.

Якщо перешкоди, які завадили впровадженню чи виконанню вимог раніше запровадженого регулювання, в принципі можуть бути усунені, слід поміркувати над використанням засобів, які можуть усунути ці перешкоди (наприклад, зменшення витрат для суб'єктів господарювання, уточнення та усунення дублювання функцій державних органів). Зрозуміло, що посилення впровадження чи підвищення рівня виконуваності існуючих регулювань не передбачає одночасного введення в дію запропонованого регулювання.

МОЖЛИВІ НЕРЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ

Існує значна кількість нерегуляторних механізмів, які можуть використовуватися як альтернатива до державного регулювання. До них, зокрема, належать:

- 1) створення фінансових стимулів;
- 2) встановлення прав власності, які можуть продаватися (платні дозволи);
- 3) добровільні домовленості;
- 4) страхування ризиків;
- 5) інформаційне регулювання;
- 6) саморегулювання.

Нижче, як і в попередньому випадку, подається стислий опис кожного нерегуляторного механізму як альтернативи для державного регулювання.

1) Створення фінансових стимулів

Існування фінансових стимулів завжди справляє суттєвий вплив на людську поведінку. Отже, створення дієвих фінансових стимулів дозволяє спрямувати діяльність суб'єктів господарювання та поведінку споживачів у напрямку, який є найбільш бажаним з точки зору суспільства (зрозуміло, за умови, що особа, яка приймає рішення про використання засобу, який створює такий фінансовий стимул, справді орієнтується на суспільний інтерес).

До засобів, які здатні створити фінансові стимули, належать встановлення податків та зборів (інших обов'язкових платежів), надання дотацій та субсидій, встановлення штрафів та різного роду компенсацій. Слід пам'ятати, що в якості не-

регуляторного механізму не розглядається такий аспект як прямі бюджетні надходження або втрати, хоча і цей аспект є важливим і повинен враховуватися при визначенні альтернатив.

Наприклад. Так, збільшення або зменшення ставки акцизного збору на тютюнові вироби обернено пропорційно впливає на обсяг їх виробництва, а відтак, і на масштаб паління (звичайно, якщо не враховуються обсяги контрабанди тютюнових виробів). Схожий вплив на зміну в обсязі промислових викидів у воду чи повітря матиме і встановлення збору за забруднення води чи повітря, але за умови, що ставка цього збору буде адекватно відображати масштаб забруднення.

2) Встановлення прав власності, які можуть продаватися (платних дозволів)

Суть цієї альтернативи полягає у тому, щоб встановити право власності на блага, які використовуються неефективно внаслідок того, що вони начебто належать усім користувачам. Таким чином, один користувач буде користуватися лише певною частиною цього блага, що сприяє більш ефективному використанню.

Проблема ефективного використання обмежених благ може бути вирішена, якщо змусити суб'єктів господарювання та громадян платити за користування ними. Так, встановлення квот на вилов риби чи розподіл радіочастотного ресурсу повинні стимулювати суб'єктів господарювання до збереження цих обмежених ресурсів або, принаймні, до їх раціонального використання.

Крім того, встановлення прав власності, які можуть продаватися, може бути одним із варіантів вирішення проблем, пов'язаних з такою неспроможністю ринку як негативні зовнішні ефекти (див. главу 4).

Як правило, встановлення прав власності, що можуть продаватися, відбувається через проведення конкурсів на одержання платних дозволів або концесій.

За допомогою встановлення прав власності, що можуть продаватися, необхідні з точки зору суспільних інтересів обмеження на виробництво та споживання ресурсів, продукції та послуг можуть бути досягнуті за ціну, яка для суспільства є меншою, ніж ціна регулювання. По суті, ця альтернатива впливає на поведінку та діяльність громадян та суб'єктів господарювання у той же спосіб, що й фінансові стимули.

3) Добровільні домовленості

З метою досягнення бажаних і постійних змін у поведінці та діяльності між суб'єктами господарювання, між суб'єктами господарювання та державними органами, між громадянами та державними органами та, нарешті, між споживачами та суб'єктами господарювання можуть добровільно укладатися домовленості для досягнення певної мети. Сторони будуть зацікавлені укласти таку домовленість, якщо вона буде задовольняти кожен із сторін та забезпечувати досягнення цілі.

Під цими домовленостями не завжди слід розуміти формалізовані угоди. Так, між урядом та суб'єктами господарювання може бути укладена неформальна домовленість щодо поступового обмеження негативного впливу хімічного виробництва на довкілля, в якій передбачатимуться певні заохочення для тих суб'єктів господарювання, які будуть сумлінно додержуватися умов домовленості. Схожа домовленість може бути укладена і з метою енергозбереження.

Прикладом добровільної домовленості між суб'єктами господарювання може бути визначення в договорі про поставки продукції як однієї з умов обов'язкової відповідності поставленої продукції вимогам стандартів щодо безпеки, упаковки та маркування. Функція держави в цьому випадку зводиться до створення таких умов, коли байдужість одержувача щодо параметрів безпеки продукції, яку він одержує за договором поставки, тягне за собою збитки одержувача, а не постачальника продукції.

Слід мати на увазі, що добровільні домовленості можуть бути неефективними, якщо виконання їх умов стикається із суттєвими перешкодами, або якщо кількість сторін є надто великою, що тягне за собою значні витрати на координацію потреб всіх учасників домовленості.

4) Страхування ризиків

В деяких випадках заходи, які прямо спрямовуються на мінімізацію чи взагалі усунення існуючих ризиків, є неефективними або витратними. За цих умов більш ефективним є страхування цих ризиків. У цьому випадку завдання державних органів полягає у створенні умов для добровільного страхування суб'єктами господарювання своєї відповідальності за шкоду, заподіяну спожив-

вачам товарів, або (якщо існує необхідність) у встановленні обов'язковості такого виду страхування.

Зрозуміло, що дії державних органів не можуть бути обмежені лише цим, адже успіх у застосуванні страхування ризиків значною мірою залежить від забезпечення умов для конкуренції на ринку страхових послуг. Крім того, обов'язковість страхування відповідальності суб'єктів господарювання, заподіяну споживачам, слід лише у виправданих і дуже обмежених випадках, коли існує справді реальний і значний рівень ризиків для життя, здоров'я та майна споживачів, а страхування у добровільному порядку не розвивається. Слід пам'ятати, що ефективним, а головне – справедливим страхування ризиків буде у тому випадку, коли страхуються ризики виробників продукції, а не тих суб'єктів господарювання, які лише реалізують цю продукцію.

5) Інформаційне регулювання

Під інформаційним регулюванням розуміється використання засобів, які підвищують рівень доступності інформації, необхідної для нормальної діяльності суб'єктів господарювання та громадян (споживачів).

Інформаційне регулювання є одним із способів подолання такої неспроможності ринку як проблема інформаційної асиметрії (детальніше про цю неспроможність ринку див. главу 4 посібника). Тобто, переважно завданням інформаційного регулювання є створення умов для компетентного вибору споживачем товарів та послуг.

До інструментів інформаційного регулювання належать законодавчі вимоги щодо обов'язкового надання виробниками та постачальниками товарів обсягу інформації про ці товари, достатнього для забезпечення компетентності споживача у виборі (зокрема, вимоги щодо рекламування та маркування товарів, пред'явлення споживачам документів, які підтверджують безпеку товарів). Введення в дію цих засобів дозволяє у деяких випадках запобігати встановленню обов'язкового підтвердження відповідності продукції чи заборони доступу цієї продукції на ринок.

Наприклад, для зменшення обсягів споживання електроенергії може бути встановлена вимога до виробників привести рівні споживання електроенергії виробленими ними електроприладами у відповідність до встановлених режимів використання

електроенергії. Однак у цьому випадку дешевше буде встановити вимогу щодо значення на електроприладах рівнів споживання електроенергії та поінформувати покупця про вартість одиниці електроенергії та дати йому можливість самому вибрати прийнятний електроприлад.

Особливим інструментом інформаційного регулювання, який дозволяє підвищити компетентність споживачів, є запровадження об'єктивного рейтингу товаровиробників чи продукції за критеріями.

По-іншому діють такі засоби для підвищення рівня доступності необхідної інформації як централізоване забезпечення інформацією через офіційні публікації, телевізійні повідомлення, проведення телефонних “гарячих ліній”, через які надаються поради (наприклад, щодо користі здорового харчування та шкідливості паління). До цієї категорії засобів належать і публічні навчальні програми, спрямовані на надання необхідних знань, яких не вистачає суб'єктам господарювання чи споживачам.

б) Саморегулювання

При застосуванні саморегулювання окремі сектори учасників базових груп (підприємницьке середовище, громадяни) самостійно і добровільно створюють саморегулівні організації, виробляють стандарти діяльності та кодекси професійної чи іншої етики, тим самим встановлюючи механізми для виконання вимог регулювання.

Як правило, саморегулювання запроваджується неурядовими інституціями за підтримки, хоча б мінімальної, держави. Ключовою умовою ефективності саморегулювання є існування довіри до нього зі сторони учасників ринку та достатня мотивація учасників ринку, щоб утримуватися від невиконання регуляторних вимог, та адекватність санкцій. У тих випадках, коли саморегулівний орган не може застосувати такі санкції, які б утримували від невиконання регуляторних вимог, можливе застосування таких санкцій державними органами (однак така форма, по суті, є спільним регулюванням, де роль регуляторного органу розподілена між саморегулівною організацією та державним органом).

Саморегулювання часто застосовується і є ефективним на ринку фінансових, рекламних та юридичних послуг. ■

ГЛАВА 6. ПРАВИЛА ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ ВИГОД ТА ВИТРАТ

6.1. Що таке аналіз вигод та витрат?

Аналіз вигод та витрат є одним з найскладніших, але водночас і одним з найважливіших етапів проведення оцінки наслідків дії регуляторного акта.

Кожний регуляторний акт певним чином впливає на інтереси суб'єктів господарювання, громадян та держави. Ці впливи, як правило, мають різний характер, внаслідок чого порівнювати їх між собою без “обробки” практично неможливо.

Але існує інструмент, за допомогою якого інформація про позитивні і негативні впливи, породжувані дією регуляторного акта для різних груп інтересів (базових груп), може бути приведена до “одного знаменника”, що дає змогу порівняти ці впливи між собою та оцінити загальний економічний та соціальний ефект дії регуляторного акта.

Таким інструментом якраз і є аналіз вигод та витрат. Цей аналіз фактично являє собою арифметичний розрахунок значень вигод та витрат, що виникають внаслідок впровадження певного регулювання, їх підсумовування та аналіз отриманого таким чином загального економічного та соціального ефекту.

Проведення аналізу вигод та витрат взагалі є досить складною та трудомісткою процедурою. Можливо, дехто відразу вирішить, що проведення аналізу вигод та витрат є даремною втратою часу. Проте, нехтування аналізом вигод та витрат при проведенні оцінки наслідків дії регуляторного акта ним є великою помилкою.

Звичайно, як і при проведенні будь-якого аналізу, існують певні перешкоди для проведення аналізу вигод та витрат.

Головною з цих перешкод є відносна складність проведення аналізу. Чому відносна? Справа у тому, що проведення аналізу вигод та витрат у його повному варіанті є справді складною процедурою, оскільки передбачає систематичний збір та аналіз інформації, розрахунок вигод та витрат для значного проміжку часу, застосування різних математичних та економічних моделей, тощо. Але по-

потреба у проведенні такого комплексного аналізу виникає дуже рідко. Як правило, необхідні, а головне - достовірні результати можна отримати за допомогою спрощеного варіанту аналізу (саме такий спрощений варіант і описаний в цій главі посібника).

Слід відразу зазначити, що проведення аналізу вигод та витрат у його спрощеному варіанті не потребує спеціальних знань та навичок.

Іншою перешкодою для проведення аналізу вигод та витрат є потреба у володінні певним мінімальним обсягом інформації про впливи регуляторних актів. Йдеться про те, що необхідно знати, які саме впливи має або буде мати регуляторний акт, а також інформацію про числові вираження таких впливів (наприклад кількість підприємств, обсяги виробництва, тощо) та таке інше.

До позитивних сторін аналізу вигод та витрат належать:

- формалізована процедура проведення;
- всебічність аналізу;
- універсальність аналізу;
- чіткість результатів.

Позитивність при цьому пояснюється наступним:

По-перше, проведення аналізу вигод та витрат здійснюється за формалізованою процедурою. Це означає, що аналіз вигод та витрат здійснюється у режимі “крок за кроком” за певним алгоритмом. Цей чинник істотно обмежує вплив особистих уподобань фахівця, який проводить аналіз, на одержані висновки та результати. Внаслідок цього, опоненти для спростування одержаних результатів змушені будуть або довести хибність використаного алгоритму аналізу, або знайти помилку у здійснених підрахунках, або одержати інші результати за допомогою більш комплексного аналізу.

По-друге, аналіз вигод та витрат в загальному випадку враховує вплив регулювання як на інтереси суб'єктів господарювання, так і на інтереси громадян (споживачів) та держави (бюджету) - тобто усіх базових груп.

По-третє, аналіз вигод та витрат є універсальним інструментом, який можна застосовувати стосовно практично будь-яких видів регуляторних актів, причому як до чинних актів, так і до проектів актів.

По-четверте, чіткість результатів аналізу полягає у тому, що результати аналізу вигод та витрат мають числове вираження. Це дає можливість вільно порівнювати різні варіанти регулювань навіть за умови, що характер їх впливу значно різниться один від одного.

Деякі загальні вимоги до аналізу вигод та витрат: незалежно від того, з якою метою здійснюється аналіз вигод та витрат, які регуляторні акти аналізуються та наскільки глибоко проводиться аналіз, слід дотримуватися декількох загальних вимог. Нехтування цими вимогами може призвести до істотного викривлення одержаних результатів.

На що ж слід в першу чергу звернути увагу при проведенні аналізу:

- 1)** всі припущення, які робляться для одержання результатів, повинні бути належним чином обґрунтовані. Якщо неможливо обґрунтувати ті чи інші припущення, краще відмовитися від їх використання. Якщо ж не можна обґрунтувати припущення щодо значень тих чи інших параметрів, а відмовитися від їх застосування неможливо, то доцільно (якщо не сказати - необхідно) на останньому етапі проведення аналізу визначити, яким чином зміна значень цих параметрів (тобто, відхилення значень параметрів від того значення, яке було використано під час аналізу) впливає на кінцевий результат – розмір економічного та соціального ефекту регуляторного акта (такий аналіз має назву „аналіз чутливості”).
- 2)** при проведенні аналізу необхідно звернути увагу на період, протягом якого будуть аналізуватися значення розміру вигод та витрат, повинен бути не менше одного року.
- 3)** якщо аналізуються декілька альтернативних варіантів вирішення однієї проблеми, аналіз вигод та витрат щодо кожного варіанту повинен проводитися за однаковий період та з використанням однакових початкових даних.

Насамкінець, слід зробити технічне зауваження.

Як зазначалося, аналіз вигод та витрат є універсальним аналітичним інструментом, що дозволяє застосовувати його як для оцінки наслідків дії чинних регуляторних актів, так і для оцінки наслідків дії проектів регуляторних актів, які, ймовірно, виникнуть у майбутньому. При цьому загальні правила і методика аналізу вигод та витрат є однаковою в обох випадках. Єдина різниця полягає у перспективі: аналіз чинних регуляторних актів, як правило, має “регресивний”

характер, тобто, аналізуються вигоди та витрати, які виникли протягом періоду, що минув, тоді як аналіз проектів регуляторних актів завжди має “прогресивний” характер, тобто, аналізуються вигоди та витрати, які виникнуть у майбутньому періоді. Отже, в першому випадку будуть аналізуватися, як правило, фактичні дані (наприклад: ціни, ставки податків, кількість підприємств, обсяги споживання, тощо), а у другому випадку багато даних будуть мати характер припущень або будуть використовуватися усереднені показники за минулі періоди.

У зв'язку з тим, що ця відмінність не впливає на алгоритм та правила проведення аналізу вигод та витрат, у цій главі не робиться різниця між чинними регуляторними актами та проектами цих актів. Обидва ці поняття замінені на узагальнений термін – регуляторний акт.

6.2. Загальна схема аналізу вигод та витрат

Слід зазначити, що в загальному випадку проведення аналізу вигод та витрат складається з багатьох кроків, але не всі наведені нижче кроки є обов'язковими. Можна зробити меншу кількість кроків, без яких не можна обійтися, і одержати репрезентативні результати, які будуть характеризувати чисту вигоду або чисті витрати для суспільства від впровадження того чи іншого регулювання. Далі послідовно буде вказано, в яких випадках доцільно здійснювати той чи інший крок у проведенні аналізу.

В загальному випадку проведення аналізу вигод та витрат можна поділити на три етапи:

- підготовчий етап;
- розрахунки;
- аналіз результатів.

Ці етапи, в свою чергу, поділяються на окремі кроки.

На підготовчому етапі здійснюються кроки, необхідні для подальшого проведення розрахунків: визначення початкових припущень, встановлення видів вигод та витрат, що виникають (виникатимуть) внаслідок дії регуляторного акта, пошук початкових даних, тощо. Підготовчий етап проведення аналізу вигод та витрат складається з таких кроків:

ЕТАП 1: “Підготовчий”	<p>Крок 1: визначення сфери впливу регулювання, яка буде враховуватися під час проведення аналізу;</p> <p>Крок 2: визначення вигод та витрат і формування таблиці вигод та витрат;</p> <p>Крок 3: спрощення таблиці вигод та витрат (за необхідності);</p> <p>Крок 4: попередній аналіз результатів: аналіз таблиці вигод та витрат (за необхідності);</p> <p>Крок 5: визначення періоду, за який будуть здійснюватися розрахунки;</p> <p>Крок 6: пошук початкових даних для розрахунків.</p>
----------------------------------	---

На другому етапі, етапі розрахунків обчислюються числові показники розміру тих вигод та витрат, що виникають (виникатимуть) внаслідок дії регуляторного акта, які були визначені на попередньому етапі. Крім того, за необхідності одержані результати обробляються для того, щоб врахувати вплив на ці результати чинників, які призводять до знецінення грошей (зокрема, інфляції).

Отже, другий етап проведення аналізу вигод та витрат складається з таких кроків:

ЕТАП 2: “Розрахунки”	<p>Крок 7: розрахунок значень розміру вигод та витрат;</p> <p>Крок 8: корегування результатів (за необхідності).</p>
---------------------------------	--

Останній, третій етап проведення аналізу вигод та витрат присвячений аналізу результатів. Тут визначається сукупний економічний та соціальний ефект, наводиться інтерпретація цього ефекту та робляться відповідні висновки. В деяких випадках можуть проводитися аналіз чутливості отриманих результатів на зміни параметрів, передбачити або визначити які на попередніх етапах було неможливо.

Третій етап складається з таких кроків:

ЕТАП 3: “Аналіз результатів”	Крок 9: визначення економічного та соціального ефекту, інтерпретація результатів.
---	---

В більш складних і комплексних варіантах аналізу вигод та витрат заключним кроком може бути проведення аналізу чутливості та аналізу ризику.

В наступних параграфах послідовно і детально розглянуті всі кроки у проведенні аналізу вигод та витрат, із наведенням прикладів та рекомендацій.

6.3. Підготовчий етап

Крок 1. Визначення сфери впливу регулювання, яка буде враховуватися під час проведення аналізу

В реальності існує досить багато сфер впливу регуляторних актів, а, до того ж, ці сфери істотно різняться одна від одної. Проте, з метою спрощення аналізу необхідно завжди оцінювати вплив того чи іншого регулювання щодо трьох груп, інтереси яких у будь-якому випадку зачіпає кожне регулювання, а саме:

- інтереси громадян (громадяни часто виступають у ролі споживачів);
- інтереси суб'єктів господарювання;
- інтереси держави.

Впливи певного регулювання на ці три великі групи інтересів і будуть, власне, сферами впливу цього регулювання.

Отже, сфер впливу регулювання, які слід завжди розглядати, існує всього три. Натомість, видів впливу регулювання на ці сфери існує дуже багато. Під видом впливу розуміється спосіб, у який регуляторний акт впливає на ту чи іншу сферу свого впливу (наприклад, збільшення витрати на придбання обладнання, зменшення розміру інвестицій, тощо).

сфери впливу	вид впливу
<i>Інтереси громадян (споживачів)</i>	<i>Зменшення витрат на лікування внаслідок зменшення ризику придбати шкідливу для здоров'я продукцію.</i>
<i>Інтереси суб'єктів господарювання</i>	<i>Зростання витрат, пов'язаних з оплатою послуг органів сертифікації (якщо припустити, що раніше певна частина виробників товару одержувала сертифікати на цей товар в добровільному порядку).</i>
<i>Інтереси держави</i>	<i>Збільшення витрат на контроль за наявністю у виробників та продавців товару сертифікатів або їх копій.</i>

Для того, щоб визначити, чи впливає регуляторний акт на кожну із наведених вище сфер впливу (інтереси суб'єктів господарювання, громадян та держави), попередньо достатньо визначити хоча б один вид впливу для кожної з цих сфер.

Зрозуміло, такі сфери впливу регулювання як інтереси громадян, суб'єктів господарювання та громадян є досить узагальненими і широкими. Як правило, дія більшості регуляторних актів впливає не повністю на кожну з цих сфер впливу, а лише на певну сукупність осіб, які включені до кожної такої сфери (звісно, можуть пропонуватися і такі регулювання, вплив яких є охоплює всіх осіб, які включені до трьох великих сфер впливу).

Припустимо, що пропонується ввести обов'язкову сертифікацію підйомних кранів. Однією із сфер впливу регуляторного акта, яким вводиться обов'язкова сертифікація певного товару, є інтереси суб'єктів господарювання. Але є очевидним, що інтереси далеко не всіх суб'єктів господарювання буде зачіпати введення обов'язкової сертифікації такого специфічного товару як підйомні крани. В цьому випадку можна вести про вплив цього регулювання лише на інтереси підприємств, які займаються виробництвом підйомних кранів, а також підприємств, які придбають та використовують підйомні крани у своїй діяльності. Ці дві сукупності підприємств будуть становити так звану “внутрішню підгрупу” у межах такої сфери впливу як “інтереси суб'єктів господарювання. Знову ж таки, введення обов'язкової сертифікації алкогольних напоїв безпосередньо впливає не на всіх споживачів, а лише на тих із них, хто вживає алкогольні напої. В свою чергу, саме ця сукупність споживачів буде становити “внутрішню підгрупу у межах сфери впливу “інтереси громадян (споживачів)”.

Слід виділяти “внутрішні підгрупи” у межах сфер впливу і тоді, коли аналізуються наслідки дії регуляторних актів, які є чинними не в межах всієї території України, а в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Визначення “внутрішніх підгруп” у межах таких сфер впливу як інтереси громадян, суб'єктів господарювання та держави спрощує проведення аналізу вигод та витрат, адже розмір вигод та витрати в подальшому буде обчислюватися не для всієї сфери впливу, а для визначених “внутрішніх підгруп”. Проте, слід зауважити, що у разі відмови від визначення “внутрішніх підгруп” та проведення підрахунків розміру вигод та витрат лише для цих підгруп, якість результатів аналізу не погіршиться. Отже, визначення “внутрішніх підгруп” не є обов'язковим.

Окремі зауваження щодо формування сфер впливу регулювання

Може виникнути питання: чи не можна при проведенні аналізу вигод та витрат визначати вигоди та витрати, які виникають лише для однієї з трьох великих груп, зокрема, для інтересів суб'єктів господарювання чи громадян?

Звичайно, так можна зробити. Але при цьому завжди слід пам'ятати, що отримані внаслідок такого аналізу результати є непридатними для того, щоб на їх основі робити висновок про те чи є регулювання, що аналізується, найбільш оптимальним. *Наприклад, зменшення ставок податку, безумовно має позитивні наслідки інтересів суб'єктів господарювання. Проте, не завжди такий крок є оптимальним з точки зору інтересів громадян, які є "споживачами" коштів, що збираються у вигляді податків. Отже, вигода для суб'єктів господарювання не може слугувати аргументом на користь зменшення ставок певного податку без додаткового аналізу впливу такого зменшення на інтереси громадян та держави.*

Проте, в окремих випадках визначення впливу регулювання лише на одну з трьох великих сфер впливу є виправданим.

Свідомо таке звуження можна робити у таких випадках:

1) коли необхідно визначити **регуляторні акти, які завдають найбільшої шкоди суб'єктам господарювання**, з метою їх пріоритезації для подальшого дерегулювання. Очевидно, що мета даного етапу – технічний відбір регуляторних актів для дерегулювання, а не доведення їх економічної та соціальної неефективності. Тому в цілях економії часу та ресурсів при пріоритезації регуляторних актів для їх дерегулювання допускається визначення впливу регулювань лише на інтереси суб'єктів господарювання. Проте при цьому не слід забувати, що для доведення представникам органів державної влади необхідності у дерегулюванні відібраних таким чином регуляторних актів, бажано здійснити повний аналіз усіх видів впливу на всі три базові сфери впливу регулювання;

2) коли існує потреба у **спеціальному визначенні впливу регуляторного акта лише на одну сферу впливу – на інтереси суб'єктів господарювання або громадян**. Зокрема, така потреба може виникати тоді, коли проекти регуляторних актів виносяться на публічне обговорення. Зрозуміло, що у цьому випадку обов'язок доведення загальної оптимальності проекту регуляторного акта, винесеного на публічне обговорення, для всіх трьох сфер впливу покладається на розробників проекту, тоді як представники громадськості можуть обмежитися

лише визначенням впливу регуляторного акта ті групи, інтереси яких вони представляють.

Підсумовуючи, слід зазначити, що на визначення сфер впливу, які будуть враховуватися під час аналізу вигод та витрат, значною мірою впливає мета здійснення аналізу вигод та витрат та в цілому оцінки наслідків дії регуляторного акта.

Єдиною жорсткою вимогою, яка має виконуватись при здійсненні цього кроку аналізу, є наступна: коли аналізуються декілька альтернативних варіантів вирішення однієї проблеми, сфери впливу, що враховуються, повинні бути однаковими для всіх варіантів.

Крок 2. Визначення вигод та витрат і формування таблиці вигод і витрат

Зробивши попередній крок у проведенні аналізу вигод та витрат, необхідно визначитися з тим, чиї саме вигоди та витрати, які виникають внаслідок дії регуляторного акта, будуть братися до уваги при здійсненні подальших кроків. Тобто необхідно визначити, розмір яких саме вигод та витрат буде обчислюватися.

Вигоди та витрати, які можуть виникати внаслідок дії регулювання, можна класифікувати за декількома критеріями. Слід зазначити, що наведені нижче класифікації вигод та витрат є корисними у аналізі вигід та витрат. Адже будь-яка з цих класифікацій дозволяє визначити місце тієї чи іншої вигоди або витрат, дає можливість не упустити якусь з них.

Також всі можливі вигоди та витрати за формою їх вираження можна умовно поділити на три великі групи:

- текстові;
- числові;
- монетарні.

Текстовими є ті вигоди та витрати, розмір яких не можна підрахувати та які можуть бути виражені виключно в текстовій формі. До цієї групи вигод та витрат належать, як правило, нематеріальні вигоди чи витрати, які мають загальнодержавне значення та спрямовані на задоволення соціальних та культурних потреб населення, наприклад:

- зниження (зростання) соціальної напруги;

- зростання (зниження) рівня моральності у суспільстві;
- поліпшення (погіршення) стану екологічної (військової, економічної) безпеки.

Під числовими розуміються вигоди та витрати, розмір яких може бути виражений в цифровій формі (але не в грошовому еквіваленті). Зокрема, до числових належать такі вигоди та витрати як:

- збільшення (зменшення) кількості підприємств;
- збільшення (зменшення) кількості робочих місць;
- скорочення (збільшення) витрат часу, пов'язаних з виконанням вимог регуляторного акта.

І, нарешті, монетарними вигоди та витрати стають тоді, коли вони можуть бути виражені в грошовому еквіваленті (в гривнях, доларах США або інших грошових одиницях). До таких вигод та витрат, зокрема, можна віднести:

- збільшення (зменшення) розміру податкових надходжень;
- зростання (зменшення) цін;
- витрати на адміністрування;
- збільшення (зменшення) розміру заробітної плати.

Є очевидним, що порівняння вигод та витрат, виражених у текстовій формі, можна здійснити лише оціночно. Числові вигоди та витрати можна порівнювати лише з аналогічними числовими вигодами та витратами. Наприклад, кількість робочих місць, створених додатково внаслідок дії певного регулювання, можна порівняти лише з кількістю робочих місць, які будуть створені, якщо буде обрано альтернативний варіант регулювання. Нарешті, для порівняння між собою вигод та витрат, виражених в монетарній формі, не існує жодних обмежень, адже посередником у порівнянні слугуватиме одна й та ж сама грошова одиниця (гривня, карбованець, долар, тощо). Тому в цьому випадку можна порівнювати між собою абсолютно різні вигоди та витрати.

Отже, перевагу слід надавати тим вигодам та витратам, які можуть бути виражені в числовій або монетарній формі. Проте це зовсім не означає, що вигоди та витрати, які виражені в текстовій формі, слід відкидати під час здійснення цього кроку у проведенні аналізу, тобто при визначенні вигод та витрат. Нижче наводяться декілька рекомендацій щодо визначення вигод та витрат.

Перш за все, для того, щоб визначити, які вигоди виникають (чи виникатимуть) внаслідок дії регуляторного акта, слід поміркувати над тим, для досягнення якої мети (цілей) вводиться те чи інше регулювання. При цьому не в жодному випадку не слід обмежуватися лише тими цілями, які декларуються при розробці та прийнятті регуляторного акта (інколи такі задекларовані цілі наводяться у преамбулі акта). Бажано виявити всі реальні, в тому числі і приховані, цілі запровадження регулювання.

Мета (цілі) регулювання мають стати відправною точкою для визначення вигод. Далі необхідно проаналізувати текст регуляторного акта з метою виявлення тих вимог, що можуть призвести до виникнення витрат. Особливо слід звернути увагу на ті вимоги, щодо яких передбачено проведення контролю за їх виконанням та встановлюються санкції за невиконання. Після виявлення вимог регуляторного акта, які можуть призвести до виникнення витрат, слід визначити:

- інтереси представників якої сфери впливу зачіпає ця вимога (громадян, суб'єктів господарювання або держави);
- до яких саме витрат може призвести виконання або невиконання цієї вимоги;
- для кого є вигідним виконання вимоги;
- чи передбачається проведення контролю за виконанням вимоги і чи потребує такий контроль додаткових видатків.

При цьому завжди слід пам'ятати, що вигоди та витрати не розподіляються за принципом: всі вигоди одержують представники однієї сфери впливу, всі витрати несуть представники іншої сфери впливу. Для кожної з сфер впливу внаслідок дії регуляторного акта одночасно можуть виникати як вигоди, так і витрати.

Зокрема, як правило, одержання державою певних вигод потребує поряд з цим витрат на адміністрування та на контроль за виконанням вимог регуляторних актів, призводять до виникнення цих вигод.

З метою зручності користування таблицею вигод та витрат доцільно всі визначені витрати та вигоди згрупувати в ній за сферами впливу регулювання.

Всі визначені вигоди та витрати, незалежно від того, в якій формі вони можуть бути виражені, вносяться до таблиці вигод та витрат, матриця яка може мати, наприклад, наступний вигляд:

сфера впливу (інтереси громадян, суб'єктів господарювання та держави)	вигоди	витрати

Крок 3. Спрощення таблиці вигод та витрат

Побудована таблиця вигод та витрат може містити значну кількість вигод та витрат. Проте, не обов'язково всі з них повинні враховуватися в подальших підрахунках. Деякі з внесених до таблиці вигод та витрат можна вилучити, а деякі навіть бажано вилучити.

Спочатку розглянемо випадок, коли ту чи іншу вигоду (витрату) слід в обов'язковому порядку вилучати з побудованої таблиці вигод та витрат.

Така необхідність виникає тоді, коли при здійсненні попереднього кроку у проведенні аналізу, включається до таблиці вигод та витрат у вигляді різних параметрів одна й та ж сама вигода (витрата). В цьому випадку з'являється так званий ефект подвійних підрахунків, коли одна й та ж сама вигода (витрата) може бути помилково врахована декілька разів.

Наприклад: Припустимо, що виконання вимог регуляторного акта потребує залучення підприємствами додаткових трудових ресурсів. При в таблиці вигод та витрат були задекларовані, зокрема, такі види витрат підприємств:

- збільшення витрат на оплату праці;
- збільшення відрахувань до соціальних фондів;
- зменшення прибутку.

Розглянемо ці витрати трохи детальніше. Очевидним є той факт, що зменшення прибутку підприємств відбувається внаслідок збільшення їх витрат, однією з складових частин якраз і є витрати на оплату праці та витрати на відрахування до соціальних фондів. Тобто, у витратах підприємств у вигляді зменшення прибутку вже обов'язково враховані додаткові витрати на оплату праці та відрахування до соціальних фондів. Отже, якщо обчислити витрати на оплату праці та відрахування до соціальних фондів ще й як окремі витрати, виникне ситуація, коли одні й ті ж самі витрати будуть враховані та обчислені в аналізі вигод та витрат двічі.

Це і є випадок подвійних підрахунків. Математично цей випадок можна відобразити таким чином:

Припустимо, що перед етапом розрахунків таблиця вигод та витрат не була належним чином скорегована. Тоді загальні витрати в наведеному прикладі становитимуть:

$$\text{Витрати} = \text{Оп} + \text{Вф} + \text{Пвтр}, \quad \text{де}$$

Оп – додаткові витрати на оплату праці;

Вф – додаткові відрахування до соціальних фондів;

Пвтр – величина, на яку зменшується прибуток.

При цьому очевидним є той факт, що: $\text{Пвтр} = \text{Оп} + \text{Вф}$

З урахуванням цієї рівності маємо:

$$\text{Витрати} = \text{Оп} + \text{Вф} + (\text{Оп} + \text{Вф}) = 2 * \text{Оп} + 2 * \text{Вф}.$$

Ці підрахунки демонструють, що нехтування ефектом подвійних підрахунків призводить до того, що одні й ті ж самі витрати будуть враховані двічі, що, безумовно, призведе до отримання помилкових результатів.

Для уникнення подібних ситуацій **необхідно вилучити з таблиці вигод та витрат ті вигоди та витрати, наявність яких в таблиці може призвести до подвійних підрахунків.**

Для виявлення таких вигод та витрат серед внесених до таблиці корисними будуть такі рекомендації:

1) необхідно “загальні” види вигод та витрат (наприклад, збільшення/зменшення прибутку) поділити на складові частини;

Так, у наведеному вище прикладі витрату “зменшення прибутку” можна поділити на дві витрати: “збільшення витрат на оплату праці” та “збільшення відрахувань до соціальних фондів”. Одержані внаслідок ділення “прості” вигоди (витрати) можна легко порівняти між собою та із внесеними до таблиці вигодами та витратами і виявити серед них ті, що призведуть до виникнення ефекту подвійних підрахунків. Крім того, такі “прості” елементи таблиці вигод та витрат буде значно легше підраховувати на етапі розрахунків;

2) якщо буде виявлено декілька дублюючих один одну вигод (витрат), в таблиці слід залишити лише одну вигоду (витрату), а решту вилучити;

3) серед вигод (витрат), що дублюють одна одну, слід залишати в першу чергу ті вигоди (витрати), які можуть бути виражені в монетарній формі, в другу чергу – ті, що можуть бути виражені в числовій формі, і в останню чергу - ті, що можуть бути виражені в текстовій формі.

Тепер розглянемо інший випадок, коли вилучення з таблиці вигод та витрат певних параметрів є можливим, але не обов'язковим.

До вигод та витрат, які можна вільно вилучати з таблиці вигод та витрат, належать ті з них, що в повному обсязі переходять від однієї з груп (інтересів громадян, суб'єктів господарювання або держави) до іншої такої групи. Такі вигоди та витрати мають назву трансфертних платежів.

Досить часто витрати одних (наприклад, груп суб'єктів господарювання або громадян) перетворюються на вигоди інших.

Наприклад: Через виконання вимоги щодо обов'язкової сертифікації певного товару виробники цього товару зазнають збитків у вигляді плати за послуги органів сертифікації та випробувальних лабораторій. Проте, незначна кількість підприємств (а саме, органи сертифікації та випробувальні лабораторії, які проводять обов'язкову сертифікацію товару) отримують прибуток, тобто, вигоду. Очевидно, що розмір вигоди підприємств, які проводять обов'язкову сертифікацію товару, буде дорівнювати розмірові витрат підприємств-виробників товару.

В наведеному прикладі витрати перетворюються (трансформуються) у вигоди в межах однієї сфери впливу регулювання – інтересів суб'єктів господарювання. Проте, можуть бути також випадки, коли вигоди (витрати) трансформуються в різних сферах впливу регулювання.

Найбільш очевидним прикладом випадку трансформації вигод (витрат) в різних сферах впливу є податкові платежі. Адже сплачена сума податків є коштами, які в повному обсязі переходять з однієї сфери впливу (інтереси суб'єктів господарювання чи громадян) до іншої сфери впливу – інтересів держави. Ясно, що для одних з них сплачена сума податків буде вважатися витратами, а для інших – вигодами.

Слід відразу зазначити, що врахування та обчислення в подальшому розміру вигод, що повністю перетворюються у витрати та навпаки (тобто, трансфертних платежів), жодним чином не впливає на правильність результатів аналізу.

Економічний та соціальний ефект дії регуляторного акта в загальному випадку розраховується як різниця між вигодами та витратами:

Ефект = Вигоди – Витрати.

ОРІЄНТОВНА ТАБЛИЦЯ ВИГОД ТА ВИТРАТ

ВИГОДИ	ВИТРАТИ
СФЕРА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ	
Збільшення бази оподаткування та обсягу надходжень до бюджету та державних цільових фондів	Втрати бюджетів та державних цільових фондів через скорочення бази оподаткування
Зменшення обсягів тіньової економіки	Витрати на збільшення персоналу та документообігу, пов'язані з адмініструванням регуляторного акта
Зменшення бюджетних видатків на соціальні потреби	Витрати на контроль за виконанням регуляторного акта
Зменшення видатків на утримання державних органів	Компенсації, що виплачуються з бюджетів
Збільшення прибутку державних підприємств	Витрати на проведення експертиз, одержання послуг у недержавних організацій, витрати на розробку регуляторного акта
Збільшення інвестицій	Витрати державних підприємств
СФЕРА ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
Збільшення прибутку внаслідок зменшення бази оподаткування	Обов'язкові платежі податкового характеру
Збільшення попиту на продукцію, обсягів виробництва, ринків збуту	Обов'язкові платежі неподаткового характеру
Зменшення витрат часу, пов'язаних з виконанням регуляторних актів	Вартість обов'язкових експертиз, сертифікації, атестації, страхування
Зменшення витрат на "компенсації" (відшкодування за судовими рішеннями)	Вартість та витрати на отримання дозволів, ліцензій, патентів тощо
Зменшення неофіційних видатків внаслідок зменшення рівня корупції	Капітальні вкладення: придбання основних фондів, ремонт, модернізація, що викликана необхідністю виконання вимог регуляторного акта
Збільшення обсягів вільних оборотних коштів	Витрати на оборотні активи (матеріали, канцелярські товари тощо) та документацію, які необхідні для виконання регуляторного акта

ВИГОДИ	ВИТРАТИ
Зменшення вартості кредитних ресурсів	Витрати часу основного персоналу, пов'язані з виконанням вимог регуляторного акта
	Оплата праці додатково найнятого персоналу
	Штрафні санкції, внески до різних "фондів", тощо
	Збитки у зв'язку із можливими простоями, пов'язаними з виконанням регуляторного акта
	Зменшення прибутку внаслідок зменшення обігових коштів
	Зменшення прибутку внаслідок введення обмежень щодо продукції, що виробляється (реалізується)
СФЕРА ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН	
Покращання соціального забезпечення	Зменшення кількості робочих місць та розміру оплати праці
Стабілізація, зниження цін	Зменшення бюджетних видатків на соціальні потреби
Покращання показників безпеки або якості продукції	Збільшення ціни на продукцію
Покращання стану навколишнього природного середовища, здоров'я населення	Зменшення пропозиції, вибору продукції або послуг, зниження показників якості продукції
Збільшення обсягів доходу (в тому числі заробітної плати)	Збільшення витрат часу, пов'язаних із виконанням регуляторного акта (збільшення часу на обслуговування споживачів)
Зменшення кількості нещасних випадків	Виникнення негативних впливів (погіршення стану навколишнього природного середовища тощо)

Оскільки вигоди (витрати), що трансформуються, мають однакову величину з тими витратами (вигодами), в які вони трансформуються, в цьому випадку сукупний економічний та соціальний ефект дорівнюватиме нулю.

Наприклад, сума сплаченого суб'єктом господарювання податку дорівнює 100 грн. Ця сума є його витратами. В той же час, бюджет, а через нього опосередковано державні органи або громадяни одержують вигоду – суму тих же податкових надходжень, які дорівнюють 100 грн. В цьому випадку сукупний економічний та соціальний ефект буде дорівнювати:

Ефект = 100 грн. – 100 грн. = 0 грн.

Оскільки трансфертні платежі, як було продемонстровано вище, не впливають на кінцевий результат аналізу, їх можна вилучити з таблиці вигод та витрат (при цьому вилучати слід відразу пару параметрів, а не лише один з них), а можна і залишити. В першому випадку обсяг підрахунків, які необхідно зробити в подальшому, зменшується, а в другому випадку, відповідно, слід зробити більше підрахунків, що ускладнює проведення аналізу.

Однак існує і випадок, коли трансфертні платежі не можна вилучати з таблиці вигод та витрат, а саме, при проведенні аналізу вигод та витрат з точки зору однієї сфери впливу, наприклад, з точки зору впливу на інтереси суб'єктів господарювання. В цьому випадку не можна вилучати вигоди (витрати) для інтересів суб'єктів господарювання, що повністю перетворюються відповідно у витрати (вигоди) для іншої сфери впливу. Вилучення не дозволить вірно оцінити вплив регулювання саме на одну обрану сферу впливу. Якщо ж вигода (витрата) трансформується в межах обраної сфери впливу, її можна вільно вилучати.

Завдяки обов'язковому вилученню вигод та витрат, які дублюються, та можливому вилученню з таблиці вигод та витрат параметрів, які є трансфертними платежами, спрощується сама таблиця вигод та витрат. Здійснення цього кроку у проведенні аналізу є необов'язковим, однак це дозволяє значно спростити підрахунки та усунути можливості для виникнення помилок ще до проведення підрахунків.

Крок 4. Попередній аналіз результатів: аналіз таблиці

вигод та витрат

В результаті виконання описаних вище кроків, які здійснюються в рамках підготовчого етапу аналізу вигод та витрат, отримується таблиця вигод та витрат, яка дає попереднє уявлення про можливі або реальні наслідки дії регуляторного акта. Аналіз цієї таблиці в деяких випадках може дати достатні аргументи “за” чи “проти” певного регулювання.

Перш за все, слід порівняти кількість вигод з кількістю витрат. Якщо, наприклад, виконання вимог регуляторного акта призводить до виникнення значної кількості витрат при невеликій кількості вигод, загальний розмір яких можна оцінити як незначний, правильним буде висновок про неефективність дії або про недоцільність прийняття такого регуляторного акта.

Крім того, доцільно також проаналізувати розподіл вигод та витрат за сферами впливу. Тобто, необхідно оцінити, в яких сферах впливу виникають основні вигоди, а в яких - основні витрати. Це є доцільним, зокрема, у випадках, коли представники громадськості здійснюють оцінку регуляторних актів з точки зору їх впливу на інтереси суб'єктів господарювання або громадян (наприклад, під час проведення публічного обговорення). Якщо буде встановлено, що основні вигоди виникають в одній сфері впливу, а основні витрати - в іншій (наприклад, основні витрати виникають для суб'єктів господарювання), можна без подальших розрахунків зробити висновок про недоцільність прийняття чи неефективність дії регулювання з чітко визначеної точки зору суб'єктів господарювання. Це, звичайно, не означає, що таке регулювання слід відхилити взагалі, адже потрібно враховувати і вплив регулювання на інші сфери впливу, тобто для інтересів громадян та держави. До того ж, як правило, ті, хто повинен виконувати вимоги регуляторного акта (ті ж суб'єкти господарювання), не завжди є тими, хто одержує основні вигоди внаслідок дії цього регуляторного акта. Однак виникнення основних витрат лише для тієї групи, яка повинна виконувати регуляторні вимоги, повинно сигналізувати про те, що загальний тягар вимог регулювання для цієї групи має бути зменшений. В протилежному випадку, окрім виникнення значних витрат, дії регулювання будуть перешкоджати серйозні проблеми з виконанням його вимог.

Може виникнути ситуація, коли в таблиці вигод та витрат містяться виключно ті вигоди (витрати), які виражені в текстовій формі. В цьому випадку висновок про ефективність/неефективність дії регуляторного акта також доведеться робити шляхом порівняння кількості таких вигод з кількістю витрат та оцінки їх суспільної важливості.

Слід бути готовими до того, що часто попередній аналіз таблиці вигод та витрат не дозволяє зробити достовірний висновок про ефективність/неефективність того чи іншого регуляторного акта. В цих випадках виникає потреба у проведенні другого етапу аналізу вигод та витрат – розрахунків вигод та витрат.

Крок 5. Визначення періоду, за який будуть здійснюватися розрахунки

Перш ніж перейти до наступного етапу аналізу вигод та витрат – розрахунків вигод та витрат, необхідно вирішити, за який саме період будуть здійснюватися розрахунки.

Чим більший період для розрахунків буде обрано, тим точніші результати будуть одержані. Це пояснюється тим, що протягом короткого періоду можуть не виникнути всі вигоди та витрати, які виникнуть згодом. Звісно, в ідеалі бажано здійснити розрахунки для всього терміну дії регуляторного акта, але регуляторні акти, які нині видаються, дуже рідко мають обмежений термін дії.

Тому можна порекомендувати здійснювати розрахунки вигод та витрат, які виникатимуть (виникли) в межах одного року дії регуляторного акта. Це дозволить врахувати сезонність дії певних чинників (якщо така сезонність існує).

Доцільно врахувати наведені нижче рекомендації та застереження.

По-перше, розрахунок вигод та витрат для періоду, що є меншим ніж один рік, допускається лише за умови обґрунтування того, що це не вплине на точність результатів аналізу.

По-друге, окремі регуляторні акти мають нерівномірний розподіл моментів виникнення вигод та витрат. Іншими словами, внаслідок дії таких регуляторних актів витрати можуть виникнути раніше а вигоди – значно пізніше, або навпаки. В цьому випадку необхідно слідкувати за тим, щоб обраний період для розрахунків включав в себе всі або основні вигоди та витрати, які можуть виникну-

ти. Якщо частина вигод чи витрат не “впишеться” в обраний період, це буде створювати штучні переваги або перешкоди при оцінці наслідків дії цього регулювання, а одержані у такий спосіб результати будуть легко вразливими для критики і необ’єктивними.

Наприклад: Припустимо, встановлено вимогу щодо заборони відстрочення сплати податків і зборів під час митного оформлення шляхом видачі векселів. В даному випадку вигоди – збільшення податкових надходжень – для держави виникають одразу. Але з часом підприємства, які переміщують товари через митний кордон, будуть намагатися обійти зазначену заборону, що може призвести до збільшення обсягів контрабанди, або, навпаки, в перспективі підприємства зменшуватимуть обсяги товарів, що переміщуються через митний кордон (внаслідок зменшення обсягу вільних коштів у підприємств).

По-третє, деякі вимоги регуляторних актів мають чітку періодичність (циклічність) впливу: вигоди або витрати виникають один раз протягом певного періоду.

Наприклад: одержання ліцензії на певний вид господарської діяльності (наприклад, на автомобільні перевезення). Строк дії цієї ліцензії становить три роки. Очевидно, що така витрата як сума плати за ліцензію виникає раз на три роки, тоді як витрати, пов’язані з контролем за дотриманням ліцензійних умов можуть (але не завжди) діяти протягом усього строку дії ліцензії.

В таких випадках як період для розрахунків вигод та витрат слід обирати строк, протягом якого повністю відбувається певний цикл дії регуляторного акта.

Враховувати періодичність (циклічність) дії регулювання при обранні періоду, за яких будуть здійснюватися розрахунки вигод та витрат, слід щодо регуляторних актів, які змінюють розміри та порядок оподаткування. Є очевидним, що достовірно оцінити обсяг збільшення (зменшення) податкових надходжень, аналізуючи дані лише за один рік, буде дуже важко. Тому в цьому випадку рекомендується обирати для розрахунків період, що є більшим за один рік.

Крок 6. Пошук початкових даних для розрахунків

Нарешті, насамкінець у межах підготовчого етапу аналізу вигод та витрат слід визначити, які змінні параметри необхідні для здійснення розрахунків вигод та витрат та відшукати числові значення цих змінних параметрів. Йдеться про такі змінні параметри як вартість експертиз, рівень інфляції, кількість підприємств,

кількість робочих місць, розмір заробітної плати (в середньому по економіці чи по галузі), і таке інше.

Для аналізу можна використовувати дані з таких джерел:

- власні спостереження та вимірювання;
- результати соціологічних опитувань;
- висновки експертів;
- офіційні видання та публічні звіти державних органів, установ та організацій;
- статистичні збірники та інша інформація органів статистики.

Якщо достовірної інформації бракує, можна використовувати екстрапольовані дані. Під екстрапольованими даними розуміються дані, що можуть бути одержані шляхом використання закономірностей, які були виявлені суміжних сферах життєдіяльності та які допустимо використовувати в аналогічній ситуації.

Наприклад: Припустимо, що зменшення в цілому на 30% ставок єдиного податку в одному з міст України призвело до зростання в цьому місті кількості фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що сплачують єдиний податок. При цьому зростання становить – одна особа на кожну тисячу мешканців міста (10^{-3}). Якщо необхідно визначити, наскільки зросте кількість платників єдиного збору – фізичних осіб в іншому місті, де мешкає 70'000 осіб, за умови аналогічного зменшення в цілому ставок єдиного податку на 30%, можна використати для розрахунків співвідношення між кількістю платників єдиного податку та кількістю населення, яке виникло внаслідок зменшення ставок єдиного податку в першому місті. Таким чином шляхом використання існуючої в іншому місті закономірності отримуємо, що зростання кількості платників єдиного податку – фізичних осіб тому місті, для якого робляться розрахунки, становитиме: $70'000 * 10^{-3} = 70$ осіб.

Досить часто найбільші складнощі виникають саме при здійсненні цього кроку у проведенні аналізу вигод та витрат.

Для уникнення зайвих ускладнень доцільно додержуватися наведених нижче застережень та рекомендацій.

По-перше, якщо аналізується проект регуляторного акта і достовірно невідомо, через який період після проведення аналізу цей проект буде впроваджений, а отже, невідомо, коли виникатимуть вигоди та витрати, можна використовувати дані, які характеризують поточний момент, у якому здійснюється аналіз. Але

одержані на підставі цих даних результати в подальшому необхідно буде скорегувати таким чином, щоб врахувати фактор знецінення грошей.

По-друге, якщо використовуються дані за попередні роки, то одержані на їх підставі результати також необхідно буде скорегувати з врахуванням рівня інфляції за ці роки.

6.4. Етап розрахунків

Крок 7. Розрахунок значень розміру вигод та витрат

Отже, крок за кроком наближуємось до найскладнішого етапу аналізу вигод та витрат. Тепер необхідно обчислити або оцінити розмір тих вигод та витрат, які відображені в побудованій раніше таблиці вигод та витрат.

Слід відразу зазначити, що єдиної методології розрахунків вигод та витрат не існує, оскільки і алгоритм розрахунків, і їх “глибина” залежать від багатьох чинників, зокрема, від:

- виду вигоди чи витрати;
- наявних початкових даних;
- точки зору, яка є домінуючою при проведенні аналізу.

Тому в цьому параграфі наводяться лише ті підходи до оцінки розміру деяких вигод та витрат, методологія розрахунку яких не є очевидною та простою. До них належать ті вигоди та витрати, вартість яких не відображена на ринку, тобто вони не мають ринкової ціни, а саме:

- цінність збереженого (втраченого) життя;
- цінність збереженого (втраченого) часу;
- цінність створених (втрачених) робочих місць.

Ці приклади розрахунків, зрештою, дають уявлення і про методологію розрахунків розміру тих вигод та витрат, які можуть бути визначені досить точно. Додатково, для демонстрації методології розрахунків інших поширених видів вигод та витрат (таких як обсяг податкових надходжень, обсяги додаткових витрат та доходів підприємств) в цьому параграфі наводиться приклад проведення всіх кроків аналізу вигод та витрат.

Методи оцінки деяких вигод та витрат, вартість яких не відображена на ринку

Значна кількість регулювань спрямована на забезпечення безпеки для життя та здоров'я громадян. Звісно, захист життя та здоров'я громадян має бути першочерговим завданням кожної держави, а життя кожного індивіда вважається безцінним. Проте, якщо під час аналізу вигод та витрат виходити з того, що людське життя є безцінним, можна легко виправдати будь-яке регулювання, що декларує за свою мету захист здоров'я чи життя людей. Тому в цілях проведення аналізу вигод та витрат до оцінки вартості життя слід підходити з прагматичної точки зору, тобто, якщо це можливо, необхідно знайти вираз вартості людського життя у грошових одиницях.

Існує декілька методів розрахунку вартості життя, проте далі наведено лише один з них, який є найбільш придатним для застосування представниками громадськості. Цей метод часто використовується судами для визначення заподіяної шкоди і отримав назву “метод поточної цінності майбутніх доходів”.

Суть методу полягає в оцінці суми доходу, який потенційно могли б отримати особи, які загинули (повністю втратили працездатність), протягом свого життя.

Для цього необхідно здійснити такі кроки:

- оцінити, наскільки регулювання дозволяє скоротити кількість нещасних випадків, що призводять до смерті або повної втрати працездатності (параметр k);
- оцінити розмір середнього заробітку потерпілої категорії осіб (параметр Zc);
- оцінити середній вік потерпілих та зробити припущення щодо кількості втрачених працездатних років (параметр Pn);
- розрахувати розмір втраченого доходу (параметр $Двт$).

Розмір втраченого доходу в даному методі визначається за формулою:

$$Двт = Zc * k * Pn$$

Наприклад: Використання методу поточної цінності майбутніх доходів. Припустимо, що регулюванням пропонується внести зміни в порядок розміщення носіїв зовнішньої реклами вздовж проїзних частин. Мотивується це тим, що вони відволікають увагу водіїв, погіршують видимість проїзної частини, що призводить до збіль-

шення кількості дорожньо-транспортних пригод, в тому числі з смертельними випадками.

При цьому відомі такі дані:

- кількість осіб, які загинули внаслідок ДТП, причиною яких було розміщення рекламоносіїв вздовж проїзної частини, - 150 осіб;
- середній вік осіб, що загинули, – 30 років;
- працездатний вік – 60 років;
- середньомісячна заробітна плата – 700 грн.

Внаслідок впровадження регулювання, рекламоносії, що не відповідають вимогам дорожньої безпеки, будуть прибрані з доріг. Тобто, можна припустити, що це дозволить зберегти життя щонайменше 150 особам.

На підставі початкових даних розраховуємо:

- середній розмір втраченого річного доходу (на одну особу) = 700 грн. * 12 = 8'400 грн;
- середня кількість втрачених працездатних років = 60 років – 30 років = 30 років.

Отже, загальний розмір вигоди у вигляді вартості збереженого життя =

8'400 грн. * 150 осіб * 30 років = 37'800'000 грн.

Іншим видом вигод (витрат), ринкова цінність якого не відображена на ринку, але який потребує приведення до монетарної форми, є цінність збереженого (втраченого) часу. З точки зору суб'єктів господарювання, в загальному випадку вигоду у вигляді заощадженого (втраченого) часу можна поділити на дві категорії:

- час заощаджений (втрачений) працівниками підприємств, установ і організацій на виконання вимог регуляторних актів;
- збільшення (зменшення) часу простоїв, що виникають внаслідок виконання вимог регуляторних актів.

Розмір вигоди першої категорії розраховується виходячи з розміру заробітної плати (доходу) особи, яка витрачає (заощаджує) час.

Розмір вигоди другої категорії розраховується виходячи з накладних витрат, що зазнають підприємства внаслідок вимушених простоїв.

Наприклад: Припустимо, що регуляторний акт, змінює порядок митного оформлення вантажу при перетині митного кордону України.

Внаслідок цього, середній термін оформлення однієї партії вантажу збільшився на одну добу.

Припустимо, нам відомі такі початкові дані:

- середня кількість партій вантажу, що проходять митне оформлення щорічно – 100'000 партій;

- середньомісячна заробітна плата експедиторів, що супроводжують вантаж – 800 грн.;
- накладні витрати при митному оформленні (зберігання вантажу, оплата простой автотранспорту, тощо) – 100 грн./добу.
- Розрахуємо розмір витрат у вигляді втраченого часу:
- загальна кількість днів простоїв = 100'000 партій * 1 день = 100'000 днів;
- середньоденна заробітна експедитора = 800 грн. / 21 день = 38 грн. 10 коп.;
- заробітна плата експедиторів за дні простоїв = 38,10 грн. * 100'000 днів = 3'810'000 грн.;
- накладні витрати за дні простою = 100 грн./добу * 100'000 днів = 10'000'000 грн.

Таким чином, вартість втраченого часу в цьому прикладі становить:

$$Vч = 3'810'000 \text{ грн.} + 10'000'000 \text{ грн.} = 13'810'000 \text{ грн.}$$

Нарешті, наведемо методику, за допомогою якої можна розрахувати такий вид вигоди (витрати) як цінність створених (втрачених) робочих місць.

Для того, щоб зрозуміти, яким чином розраховується цей вид вигод (витрат), треба виявити, на що саме впливає збільшення (зменшення) кількості робочих місць. Для цього складемо таблицю, в якій проаналізуємо наслідки збільшення (зменшення) кількості робочих місць, а також визначемо, на підставі яких даних розраховується розмір відповідної вигоди (витрати).

Але слід зазначити, що відповідь на це питання залежить від того, з чієї точки зору оцінюється вартість створених (втрачених) робочих місць („держава – суб'єкти господарювання – громадяни”).

Звісно це далеко не всі можливі наслідки від збільшення (зменшення) кількості робочих місць, а лише найочевидніші з них.

Зокрема, в таблиці не враховано, що збільшення обсягів доходу населення призводить до збільшення обсягу споживання товарів, а це, в свою чергу, є однією з передумов розвитку економіки в цілому.

сфера впливу (точка зору)	наслідки збільшення (зменшення) кількості робочих місць	як розраховується
Держава	- зміна обсягів соціальних видатків на утримання безробітних	Виходячи з розмірів виплат по безробіттю, які визначаються відповідно до законів та залежать від середньої заробітної плати в тій галузі народного господарства, де створюються робочі місця
	- зміна обсягів відрахувань та утримань з фонду оплати праці до бюджетів та соціальних фондів	Виходячи з середньої заробітної плати, помноженої на діючі ставки відрахувань та утримань до бюджетів та соціальних фондів
Суб'єкти господарювання	- зміна обсягів виробництва (реалізації) продукції	Виходячи з обсягу виробництва (реалізації) продукції, що припадає на одне робоче місце (загальний обсяг виробництва, поділений на кількість існуючих робочих місць)
	- зміна обсягу витрат на оплату праці; - зміна обсягу відрахувань до соціальних фондів	Виходячи із середньої заробітної плати помноженої на кількість робочих місць, що створюється.
Населення	- зміна обсягів доходу (одержаної заробітної плати)	Виходячи з середньої заробітної плати в галузі народного господарства, де створюються робочі місця

Крок 8. Корегування результатів з врахуванням інфляції (знецінення грошей)

Часто на етапі здійснення розрахунків вигод та витрат виникає потреба у проведенні корегування одержаних результатів на відповідний коефіцієнт, який враховує інфляційні процеси, а також той факт, що гроші можуть приносити прибуток.

Справа у тому, що існує різниця у тому, чи отримаєте людина відповідну суму сьогодні, чи таку ж саму суму через декілька років. Не викликає сумніву, що перевага в таких випадках завжди буде надана можливості отримати гроші саме в поточний момент часу.

З чим це пов'язано? По-перше, всім відомо, що гроші з часом знецінюються внаслідок інфляції. Однак це не єдиний чинник, який впливає на "цінність" грошей. Другим фактором є те, що гроші отримані сьогодні дають можливість отримати прибуток в майбутньому (наприклад, можна покласти їх в банк та

отримувати проценти). Тому “цінність”, наприклад, однієї тисячі, отриманої у 2002 році, є більшою ніж “цінність” однієї тисячі гривень, яку можна одержати лише у 2004 році.

У зв'язку з тим, що “цінність” грошей з часом змінюється, іноді виникає потреба в корегуванні результатів аналізу.

Фактично, це стосується двох випадків:

1. Коли для розрахунків були використані дані за періоди, що передують розрахунковому. Наприклад, для розрахунків витрат, що виникнуть у 2005 році, були використані дані про ціни на продукцію за 2003 рік.
2. Коли вигоди та витрати виникають в різні періоди з проміжком часу, який є більшим ніж один рік.

Наприклад: Припустимо, що у 2005 році необхідно витратити 1 млн. гривень для того, щоб отримати вигоду в розмірі 1,1 млн. гривень у 2006 році. Чи коректним буде висновок про економічну та соціальну ефективність регулювання?

Без врахування того, що з часом гроші знецінюються, економічний та соціальний ефект регулювання можна було б оцінити як:

$Ефект = 1,1 \text{ млн. грн.} - 1,0 \text{ млн. грн.} = 0,1 \text{ млн. грн.}$

Але є очевидним, що якщо б витрати здійснювалися в той же період, коли виникають вигоди (в даному випадку – у 2006 році), можна було б використати 1 млн. грн. у 2005 році з метою отримання прибутку (наприклад, покласти на банківський депозит під 20% і отримати $Ефект = 0,2 \text{ млн. грн.}$). Тобто, фактично, втрачається можливість отримати прибуток у розмірі 0,2 млн. грн. (відсотки за банківським депозитом), що також слід розглядати як витрати.

Таким чином, економічний та соціальний ефект від регулювання в наведеному прикладі становитиме:

$Ефект = 1,1 \text{ млн. грн.} - 1,0 \text{ млн. грн.} - 0,2 \text{ млн. грн.} = - 0,1 \text{ млн. грн.}$,

тобто регулювання є неефективним.

Яким же чином здійснюється корегування одержаних результатів?

Перш за все, слід визначитися з коефіцієнтом коригування – тобто коефіцієнтом, який враховує як інфляцію, так і фактор знецінення грошей.

В якості такого коефіцієнта можна застосовувати ставки банківських депозитів для юридичних і фізичних осіб (в залежності від того, чиї вигоди розраховуються).

При цьому коригування здійснюється за допомогою таких формул:

$$\text{РозмірПот} = \text{РозмірМин} * (1+K)^n,$$

у випадку, якщо розрахунок здійснювався на основі даних за попередні періоди;

$$\text{РозмірПот} = \text{РозмірМайб} / (1+K)^n,$$

у випадку, якщо розрахована вигода (витрата) виникає в майбутніх періодах.

В наведених вище формулах параметри мають таке значення:

- *РозмірПот* – розмір вигод (витрат) на поточний момент часу;
- *РозмірМин* – розмір вигод (витрат), для розрахунку яких використовувалися дані за минулі періоди;
- *РозмірМайб* – розмір вигод (витрат), що виникають у майбутньому;
- *K* – коефіцієнт корегування;
- *n* – кількість періодів (років) між поточним періодом і майбутнім (минулим) періодом.

Наприклад: В наведеному вище прикладі було розраховано ефективність регулювання, за умови виникнення вигод та витрат у 2006 році. З використанням наведених вище формул економічний та соціальний ефект розраховується як:

$$\text{Ефект}_{2006} = 1,1 \text{ млн. грн.} - (1,0 \text{ млн. грн.} * (1+0,2)^1) = 1,1 \text{ млн. грн.} - 1,2 \text{ млн. грн.} = -0,1 \text{ млн. грн.}$$

6.5. Етап аналізу результатів

Крок 9. Визначення економічного та соціального ефекту, інтерпретація одержаних результатів

Після того, як будуть розраховані значення параметрів, що містяться у таблиці вигод та витрат, можна переходити до наступного кроку аналізу – визначення економічного та соціального ефекту регуляторного акта.

Економічний та соціальний ефект, як вже зазначалося, визначається як різниця між сумою вигод, що виникають внаслідок дії регуляторного акта, та сумою витрат на виконання вимог регулювання:

$$\text{Ефект} = \Sigma \text{Вигод} - \Sigma \text{Витрат}$$

На підставі розміру економічного та соціального ефекту можна дати висновок щодо доцільності регуляторного акта, що аналізується:

- якщо *Ефект* за своїм значенням менше нуля, то впровадження регулювання є недоцільним;
- якщо *Ефект* за своїм значенням більше нуля, то впровадження регулювання є доцільним.

При цьому слід пам'ятати, що наданий висновок буде відображати точку зору тих цільових груп, інтереси яких були враховані при проведенні аналізу.

Не можна, наприклад, стверджувати, що впровадження регулювання є взагалі доцільним/недоцільним, якщо розрахунок збуло зроблено лише з врахуванням впливу регулювання тільки на сферу інтересів суб'єктів господарювання.

Якщо оцінка здійснена щодо декількох альтернативних регулювань, то порівнюючи значення "*Ефект*" кожного з них, можна зробити висновок, що найбільш доцільним буде регулювання, значення "*Ефект*" якого є найбільшим.

Отже, найпростіший варіант аналізу одержаних результатів – аналіз економічного та соціального ефекту, який виникає внаслідок дії регуляторного акта.

Проте можна, а іноді і бажано, здійснювати більш повний аналіз результатів. Проілюструємо такий випадок простим прикладом.

Наприклад: Припустимо, що регулювання впроваджується з метою забезпечення позитивного впливу на таку сферу впливу як громадяни (наприклад, зменшення цін, зменшення рівня безробіття, підвищення безпеки продукції, тощо). При цьому було встановлено, що загальний економічний та соціальний ефект є позитивним (більше нуля). Але при цьому різниця між сумами вигод та витрат для громадян є від'ємною (тобто внаслідок дії регулювання населення зазнає збитків). Чи можна на підставі значення "*Ефект*" в цьому випадку дати висновок про доцільність впровадження такого регулювання? Є очевидним, що ні! Не можна тому, що незважаючи на позитивне значення економічного ефекту, регулювання не досягає своєї мети (позитивний вплив для громадян).

Це свідчить про те, що інтерпретація одержаних результатів залежить від багатьох чинників, а не лише від розміру економічного та соціального ефекту. У випадках, коли регулювання має чітко визначену мету, недостатньо оцінити загальний економічний та соціальний ефект дії регулювання; необхідно додатково оцінити, чи досягає регулювання своєї мети шляхом порівняння вигод та витрат, які виникають для відповідної сфери впливу регулювання.

6.6. Розширений приклад аналізу вигод та витрат, що виникають внаслідок дії регуляторного акта

Повністю, крок за кроком зробимо аналіз вигод та витрат на наступному прикладі:

В якості регуляторного акта для оцінки використаємо Наказ Державного комітету статистики України від 27.07.98 №263 “Про затвердження типових форм первинного обліку та Інструкції про порядок їх використання, зберігання і застосування”. Зазначеним Наказом передбачалося обов’язкове застосування усіма суб’єктами підприємницької діяльності нових форм бланків суворого обліку та звітності: КО-1 “Прибутковий касовий ордер” та М-20 “Накладна на відпуск ТМЦ”.

В наведеному нижче аналізі (з метою його спрощення) будуть враховуватися лише наслідки впровадження бланку КО-1 “Прибутковий касовий ордер”.

Наслідки впровадження бланку М-20 “Накладна на відпуск ТМЦ” будуть подібними (та можуть бути розраховані аналогічно).

Крок 1: Визначення сфер впливу

Знаходимо хоча б по одному виду впливу регулювання на кожну з трьох сфер впливу: інтереси громадян, інтереси суб’єктів господарювання, інтереси держави. Результат відобразимо в таблиці:

сфери впливу	вид впливу
Інтереси громадян	Збільшення кількості робочих місць (у виробників бланків)
Інтереси суб’єктів господарювання	Виникнення додаткових витрат на придбання нових бланків суворого обліку та звітності
Інтереси громадян	Зростання податкових надходжень до бюджету (від виробників бланків)

Крок 2: Встановлення “внутрішніх підгруп”

Внутрішніх підгруп в даному випадку не існує, оскільки регулювання поширюється на всю територію України та встановлює обов’язкові вимоги для всіх суб’єктів підприємницької діяльності, що займаються реалізацією продукції.

Крок 3: Побудова таблиці вигод та витрат

Таблиця вигод та витрат для оцінки регулювання, яким запроваджуються нові форми бланків суворого обліку та звітності, буде мати приблизно такий вигляд:

Таблиця вигод та витрат

сфера впливу	вигоди	витрати
Інтереси держави	<p>1. Збільшення податкових надходжень від реалізаторів та виробників бланків КО-1: ПДВ, що сплачується в процесі виготовлення і реалізації; податок на прибуток виробників; податок на прибуток реалізаторів; нарахування виробників на заробітну плату; нарахування реалізаторів на заробітну плату; утримання з заробітної плати.</p> <p>2. Зменшення тіньового сектора економіки (збільшення кількості викритих злочинів та обсягу відшкодованих збитків).</p>	<p>1. Зменшення податкових надходжень від “споживачів” нових бланків суворого обліку та звітності: збільшення податкового кредиту по ПДВ (відповідно, зменшення надходжень ПДВ); зменшення податку на прибуток “споживачів” бланків.</p>
Інтереси суб'єктів господарювання	<p>1. “Чистий” дохід виробників. 2. “Чистий” дохід реалізаторів.</p>	<p>1. Додаткові витрати на ведення первинної документації. 2. Витрати на придбання основних засобів (пристрої для друку, програмне забезпечення).</p>
Інтереси громадян	<p>1. Збільшення кількості робочих місць.</p>	

Крок 4: Вилучення параметрів, що призводять до виникнення “подвійних підрахунків”

Побудована таблиця вигод та витрат не містить параметрів, що призводять до виникнення ефекту “подвійних підрахунків”.

Крок 5: Спрощення таблиці шляхом пошуку та вилучення вигод (витрат), що трансформуються

Трансформуються витрати на придбання основних засобів (пристрої для друку, програмне забезпечення). Практика застосування показала, що заповнення бланків суворого обліку та звітності без застосування комп'ютерної техніки потребує значних витрат часу. Отже, перед підприємствами постає вибір: автоматизувати цю процедуру чи приймати на роботу додатковий персонал. Але, очевидно, що в даному випадку витрати одних підприємств стануть доходами інших підприємств. Тобто, ми маємо справу з витратою, яка трансформується у вигоду.

Як зазначалось вище, подібні витрати можна не розраховувати (а якщо їх розраховувати, то доведеться розрахувати і доходи підприємств, які реалізують комп'ютерну техніку та програмне забезпечення).

Крок 6: Визначення періоду, за який будуть здійснюватися розрахунки

Регуляторний акт не має чіткої періодичності впливу.

Вигоди та витрати розподіляються рівномірно протягом терміну дії регуляторного акта.

Отже, в якості періоду, за який будуть здійснюватися розрахунки, обираємо один рік дії регуляторного акта, що аналізується.

Крок 7: Пошук початкових даних

В якості початкових використаємо дані, наведені Міністерством фінансів України під час обґрунтування доцільності прийняття Концепції впровадження захищених бланків суворого обліку та звітності в сфері готівкового обігу та руху товарно-матеріальних цінностей в Україні, а також дані Держкомстату України.

Початкові дані для проведення розрахунків

1.	Загальний обсяг реалізації (штук бланків за місяць)	80'000'000
2.	Вартість листа звичайного паперу формату А4 (грн.)	0,04
3.	Середній розмір накладних витрат при самостійному виготовленні бланків за допомогою лазерного принтера (картридж, електроенергія тощо) (грн. на кожну тисячу бланків)	70
4.	Кількість запитів до Інформаційно-довідкової системи МВД (в якій обліковуються бланки суворого обліку та звітності) за рік	3'100
5.	Середньостатистичний розмір збитків по справах, щодо яких надійшли запити до Інформаційно-довідкової системи (грн.)	15'000

	дані за один місяць	всього без ПДВ, грн.	крім того ПДВ, грн.	всього з ПДВ, грн.
6.	Вартість одного блоку бланків (50 шт.) у виробника	4,30	0,86	5,16
7.	Вартість одного блоку бланків у реалізатора	6,75	1,35	8,10
8.	Загальний обсяг реалізації бланків у виробника (у грн.)	6'880'000	1'376'000	8'256'000
9.	Загальний обсяг реалізації бланків у реалізатора (у грн.)	10'800'000	2'160'000	12'960'000
10.	Торговельна націнка (дохід) реалізаторів бланків	3'920'000	784'000	
11.	Собівартість виробництва бланків	4'914'286		
12.	Собівартість реалізації бланків	2'744'000		
13.	Фонд заробітної плати у виробника бланків	1'179'429		
14.	Фонд заробітної плати у реалізаторів бланків	411'600		

Крок 8: Розрахунки вигод та витрат

Інформацію про розрахунки значень параметрів, що були включені до таблиці вигод та витрат, узагальнені у наступній таблиці:

ПРИКЛАД
розрахунку вигод і витрат від впровадження бланків суворого обліку та звітності (на прикладі типової форми КО-1)

Вид вигод/витрат	Сума вигод і витрат, грн.	Коментар щодо розрахунку
ВИГОДИ ДЕРЖАВИ		
<i>ПДВ, що сплачується в процесі виготовлення і реалізації</i>	<i>25'920'000</i>	<i>Загальний розмір ПДВ є сумою ПДВ виробника та ПДВ реалізатора. У реалізатора ПДВ обраховується виходячи із торгівельної націнки. $25'920'000 = (6'880'000 * 20\%) + (3'920'000 * 20\%) * 12 \text{ міс.}$</i>
<i>Податок на прибуток у виробника</i>	<i>7'076'570</i>	<i>Прибуток виробників – це різниця між доходом від реалізації та собівартістю реалізації. Податок на прибуток – це 30 % від прибутку виробників (згідно з чинним законодавством). $7'076'570 = (6'880'000 - 4'914'286) * 30\% * 12 \text{ міс.}$</i>
<i>Податок на прибуток у реалізатора бланків</i>	<i>4'233'600</i>	<i>Розраховується аналогічно до податку на прибуток виробників: $352'800 = (3'920'000 - 2'744'000) * 30\% * 12 \text{ міс.}$</i>
<i>Нарахування виробників на заробітну плату</i>	<i>5'393'765</i>	<i>По-перше, одразу слід зазначити, що як один з видів вигод, можна враховувати виключно нарахування на заробітну плату працівників, що отримали внаслідок впровадження регулювання додаткові робочі місця (або доплату до заробітної плати за збільшення обсягів виконуваної роботи). В наших розрахунках буде застосовуватися фонд додаткової заробітної плати виробників і реалізаторів за даними Мінфіну. Наведений у таблиці початкових даних параметр, на нашу думку, є значно завищеним, оскільки вірогідніше за все включає як заробітну плату нових робітників, так і заробітну плату, працівників, що вже працювали на підприємстві. Але, в аналізі ми припустимо, що зазначені дані є коректними (тобто, фактично децю завищимо вигоди від впровадження регулювання). Загальний розмір нарахувань на заробітну плату становить 38,11%, з них:</i>

Вид вигод/витрат	Сума вигод і витрат, грн.	Коментар щодо розрахунку
		<p>32 % - до Пенсійного фонду; 2,5 % - соціальне страхування тимчасової непрацездатності; 2,5% - соціальне страхування від безробіття; 1,11% - страхування від нещасного випадку на виробництві (для поліграфічних підприємств). Нарахування на заробітну плату становлять: $5'393'765 = 1'179'429 * 38,11\% * 12 \text{ міс.}$</p>
Нарахування реалізаторів на заробітну плату	1'852'200	<p>Див. коментар до попередньої строки. Ставка соціального страхування від нещасного випадку на виробництві для підприємств торгівлі становить приблизно 0,5%. Відповідно, загальний розмір нарахувань на ФОП, становить 37,5%. $1'852'200 = 411'600 * 37,5\% * 12 \text{ міс.}$</p>
Утримання з заробітної плати	4'391'240	<p>Розрахуємо, виходячи із середньої ставки утримань 23%, з яких: прибутковий податок (середній) – 20%; пенсійний фонд – 2%; страхування тимчасової непрацездатності – 0,5%; страхування від безробіття – 0,5%. $4'391'240 = (1'179'429 + 411'600) * 20\% * 12 \text{ міс.}$</p>
Зменшення тіньового сектора економіки	11'625'000	<p>Як вказано в таблиці початкових даних для розрахунку вигод та витрат, кількість запитів по бланках довіреностей (які також є бланками суворого обліку та звітності) становить 3'100 за рік. Припустимо, що виключно завдяки цим зверненням вдалося відшкодувати всі збитки (середньостатистичний розмір – 15'000 грн. по одній справі, щодо якої надійшов запит), хоча таке припущення і буде сприяти регуляторному акту, який аналізується. $\text{Відшкодування_завдяки_Дов} = 3'100 * 15'000 = 46'500'000.$ Очевидним є той факт, що бланки довіреностей, використовуються підприємствами значно частіше ніж бланки прибуткових касових ордерів. Довіреностями супроводжується відпуск товарно-матеріальних цінностей (між підприємствами), які можуть бути: – оплачені готівкою з оформленням прибуткового касового ордеру;</p>

Вид вигод/витрат	Сума вигод і витрат, грн.	Коментар щодо розрахунку
		<ul style="list-style-type: none"> – оплачені готівкою з видачею чека (розрахункової квитанції); – оплачені з розрахункових рахунків; – не оплачені. <p>Отже, коректно буде припустити, що прибуткові касові ордери використовуються принаймні в 4 рази рідше за довіреність. Тобто, можна припустити, що: Відшкодування_завдяки_КО1 = Відшкодування_завдяки_Дов / 4. Відшкодування_завдяки_КО1 = 46'500'000 / 4 = 11'625'000</p>
Всього ВИГОД держави:	60'492'375	
ВИТРАТИ ДЕРЖАВИ		
Зменшення надходжень ПДВ від споживачів бланків суворого обліку та звітності	25'920'000	Вартість бланків суворого обліку та звітності включається до складу валових витрат, а отже, ПДВ, сплачений під час їх придбання, можна відносити до податкового кредиту, зменшуючи тим самим розмір ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету. Розраховується, виходячи із загальної вартості бланків (загального обсягу реалізації). $25'920'000 = 10'800'000 * 20\% * 12 \text{ міс.}$
Зменшення податку на прибуток "споживачів" бланків	38'880'000	Розраховується виходячи з вартості бланків (без ПДВ), яка повністю включається до складу валових витрат, а, отже, зменшує розмір податку на прибуток: $38'880'000 = 10'800'000 * 30\% * 12 \text{ міс.}$
Всього ВИТРАТ держави:	64'800'000	
ВИГОДИ БІЗНЕСУ		
"Чистий" дохід виробників бланків	16'512'000	"Чистий" дохід це: дохід мінус податок на прибуток, (де дохід визначається як різниця між обсягом реалізації і собівартістю виготовлення): $16'512'000 = [(6'880'000 - 4'914'286) - (6'880'000 - 4'914'286) * 30\%] * 12 \text{ міс.}$
"Чистий" дохід реалізаторів бланків	9'878'400	Розрахунок аналогічний до розрахунку попередньої строки: $9'878'400 = [3'920'000 - 2'744'000 - (3'920'000 - 2'744'000) * 30\%] * 12 \text{ міс.}$
Всього ВИГОД бізнесу:	26'390'400	

Вид вигод/витрат	Сума вигод і витрат, грн.	Коментар щодо розрахунку
ВИТРАТИ БІЗНЕСУ		
Додаткові витрати на ведення первинної документації	37'920'000	<p>Розраховується як різниця між витратами після введення регулювання та витратами до введення регулювання (коли бланки виготовлялися підприємствами самостійно).</p> <p>Бланки КО-1 мають формат А5. Тобто, на виготовлення необхідної кількості бланків (80'000'000) підприємствам необхідно було б витратити 40'000'000 листів паперу ф.А4.</p> <p>Вартість паперу = 40'000'000 * 0,04 = 1'600'000;</p> <p>Крім того:</p> <p>Накладні витр. = 40'000'000 * (70 / 1000) = 2'800'000</p> <p>Витрати після введення регулювання це витрати на придбання бланків мінус зменшення податку на прибуток:</p> <p>Витр_на_КО1 = 10'800'000 – 10'800'000 * 30% = 7'560'000</p> <p>Додаткові витр=Витр_на_КО1 – (Вартість_паперу + Накладні_витр)</p> <p>37'920'000 = [7'560'000 – (1'600'000 + 2'800'000)] * 12 міс.</p>
Витрати на придбання основних засобів (пристроїв друку, програмного забезпечення)	не враховуємо	<p>Практика застосування показала, що заповнення бланків суворого обліку та звітності без застосування комп'ютерної техніки потребує значних витрат часу. Отже, перед підприємствами постає вибір: автоматизувати цю процедуру чи приймати на роботу додатковий персонал.</p> <p>Але, очевидно, що в даному випадку витрати одних підприємств стануть доходами інших підприємств. Тобто, ми маємо справу з витратою, яка трансформується у вигоду.</p> <p>Як ми зазначали вище, подібні витрати можна не розраховувати (а якщо їх розраховувати, то доведеться розраховувати і доходи підприємств, які реалізують комп'ютерну техніку та програмне забезпечення.</p>
Всього ВИТРАТ бізнесу	37'920'000	

<i>Вид вигод/витрат</i>	<i>Сума вигод і витрат, грн.</i>	<i>Коментар щодо розрахунку</i>
ВИГОДИ НАСЕЛЕННЯ		
<i>Збільшення кількості робочих місць</i>	<i>14'701'100</i>	<i>Очевидно, що для населення збільшення кількості робочих місць призводить до зростання власного чистого доходу, який можна розрахувати, як різницю між загальним фондом оплати праці та вирахуваннями з заробітної плати. $14'701'100 = [(1'179'429 + 411'600) - (1'179'429 + 411'600) * 23\%] * 12 \text{ міс.}$</i>
Всього ВИГОД населення	14'701'100	
ВСЬОГО ВИГОД ТА ВИТРАТ	- 1'136'125	

Крок 9: Аналіз результатів

Використовуючи отримані дані, розраховуємо економічний та соціальний ефект:

Ефект = (60'492'375 грн. + 26'390'400 грн. + 14'701'100 грн.) – (64'800'000 грн. + 37'920'000 грн.) = - 1'136'125 грн.

ВИСНОВОК: економічний та соціальний ефект від впровадження бланків суворого обліку та звітності типової форми КО-1 “Прибутковий касовий ордер” є негативним. Впровадження такого регулювання є недоцільним.

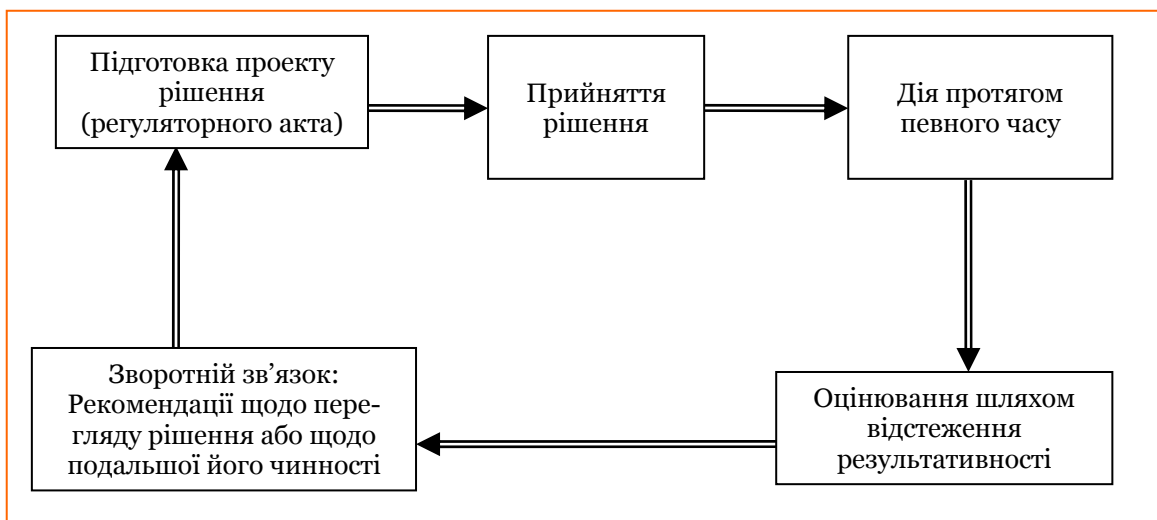
Крім того, слід зазначити, що головною метою цього регулювання є збільшення вигод для держави. Проте, аналіз таблиці, в якій вміщені розрахунки, дозволяє зробити висновок, що ця мета не досягається.

Зауважимо також, що негативний економічний та соціальний ефект було одержано навіть за умови використання припущень, які “сприяли” регуляторному акту, що аналізується, і це тільки підтверджує їх справедливість.

ГЛАВА 7. ВІДСТЕЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ

Відстеження результативності регуляторних актів є важливим елементом оцінки державної політики. Цикл „життя” державних рішень можна схематично відтворити наступним чином:

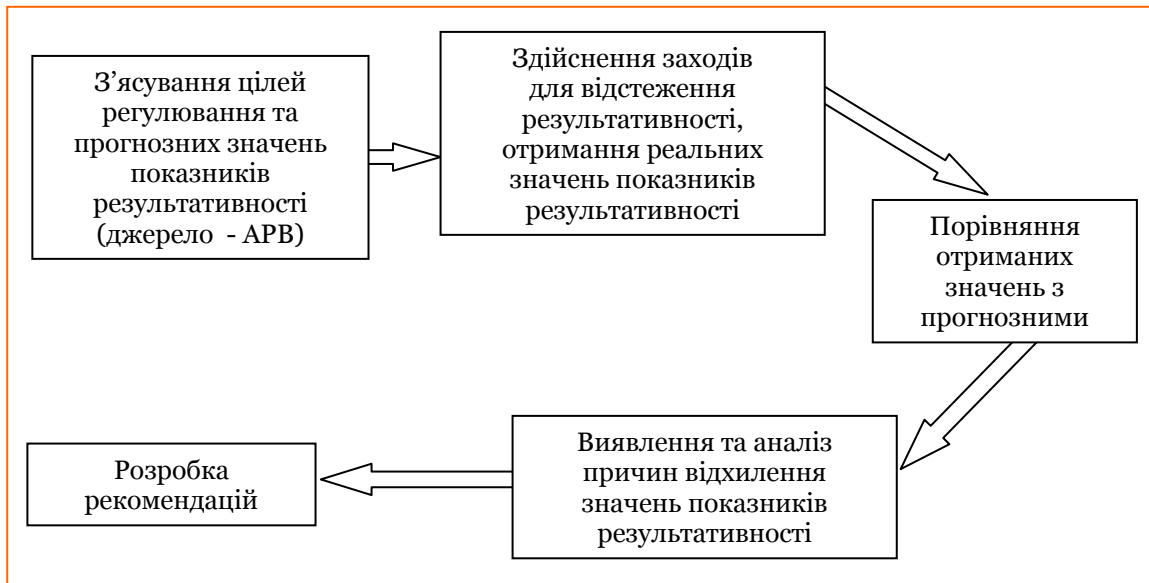
Відстеження результативності, як спосіб оцінювання, базується на попередньо визначених цілях. Тому можна сказати, що процес оцінки починається вже на етапі проектування регуляторного акта.

Як зазначалось, вже на етапі проектування регуляторного акта, а саме – при здійсненні аналізу регуляторного впливу, плануються:

- показники результативності та їх прогностичні значення у різні періоди часу,
- заходи, які мають бути здійсненні для відстеження результативності.

Метод оцінки ступеню досягнення прогностичних показників результативності

Процес відстеження результативності методом оцінки ступеню досягнення прогностичних показників результативності можна схематично відобразити наступним чином:

На етапі виконання заходів по відстеженню результативності треба враховувати кілька важливих моментів.

Якщо у переліку показників результативності є показники, що не мають кількісного виміру, то постає питання, як порівняти якісний стан цього показника з прогнозом. У такому разі доцільно застосувати метод експертної оцінки. Експертам можна поставити питання про те, в якій мірі досягнуто цілі регуляторного акта і в якій мірі досягнуто очікуваної якості даного показника результативності. Відповідь може носити чисельний характер.

Наприклад, експерт має обрати відповідь з наступної шкали:

шкала	Бал
Досягнуто у високій мірі	3
Досягнуто більше ніж на 50%	2
Досягнуто менше ніж на 50%	1
Практично не досягнуто	0

Таким чином спеціаліст, що проводить відстеження результативності, проаналізувавши відповіді визначених експертів, може отримати чисельні значення досягнення якісного показника.

Треба відзначити, що деякі заходи по відстеженню ефективності, які вимагають додаткового дослідження певного цільового ринку товарів та послуг, є досить вартісними та витратними. Але дані таких досліджень можуть використовувати

тись неодноразово для підготовки АРВ та відстеження результативності щодо різних регуляторних актів, які стосуються такого цільового ринку.

Наприклад, регулювання ринку перевезень пасажирів у маршрутних таксі здійснюється різними регуляторними актами. Для оцінки результативності кожного такого акта необхідно мати певні параметри цього ринку – середня кількість пасажирів за певний період, оцінка мешканцями міста зручності розташування зупинок та графіку руху автомобілів та інше. Такі параметри можна отримувати, проводячи періодичне дослідження ринку і створюючи банк даних, доступний для всіх органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Тоді здійснення оцінки кожного конкретного акта, що регулює цей ринок, не потребуватиме окремого дослідження а базуватиметься на уніфікованих даних.

Економічний метод відстеження результативності

У разі, коли мова йде про відстеження результативності регуляторного акта, який має суттєвий вплив на господарську діяльність, доцільно застосовувати економічний метод оцінки результативності. Цей метод потребує більше зусиль, але дозволяє зробити значно точніші висновки щодо можливої подальшої корекції такого акта.

Суть методу полягає у тому, що застосовується механізм аналізу вигод та витрат, який було застосовано на етапі проектування регуляторного акта, але для здійснення аналізу беруться не прогнозні значення визначених вигод та витрат для держави, суб'єктів господарювання та громадян, а реальні значення цих показників (докладний опис аналізу вигод та витрат було наведено у главі 6).

Варто зазначити, що для такого випадку ще на етапі проектування при підготовці АРВ у розділі „Визначення показників результативності регуляторного акта” варто у якості показників результативності взяти ті вигоди (з переліку вигод та витрат), які для держави, суб'єктів господарювання або громадян найбільше важливі.

Окрім того, важливим показником результативності для економічного методу оцінки є різниця між сумарними вигодами та сумарними витратами, як це зазначалось у главі 6.

$$\text{Ефект} = \Sigma \text{Вигод} - \Sigma \text{Витрат}$$

На етапі підготовки АРВ розробник визначає прогнозне значення показника *Ефект*.

При відстеженні результативності за економічним методом здійснюються послідовно наступні кроки:

<p>З'ясовується:</p> <ul style="list-style-type: none"> • перелік вигод та витрат, • прогносні значення відповідних вигод та витрат 	<p><i>Джерело - АРВ до регуляторного акта, щодо якого проводиться відстеження результативності</i></p>
<p>З'ясовується прогнозне значення показника <i>Ефект</i></p>	<p><i>Джерело - АРВ до регуляторного акта, щодо якого проводиться відстеження результативності</i></p>
<p>Проводиться вимірювання реального значення вигод та витрат, підраховуються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сума реальних вигод ΣВигод(реал) • сума реальних витрат ΣВитрат(реал) 	<p><i>Джерело - Шляхом здійснення заходів з відстеження результативності, запланованих в АРВ. До таких заходів зокрема відноситься :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>аналіз статистичних даних</i> • <i>дослідження ринку</i> • <i>опитування суб'єктів господарювання та громадян</i> • <i>експертні оцінки</i>
<p>Рахується реальне значення показника <i>Ефект</i>:</p> <p>$\text{Ефект} = \Sigma \text{Вигод} - \Sigma \text{Витрат}$</p> <p>$\text{Ефект (реал)} = \Sigma \text{Вигод(реал)} - \Sigma \text{Витрат(реал)}$</p>	
<p>Оцінюється ступінь досягнення прогнозного показника <i>Ефект</i>:</p> <p>$\Delta = \text{Ефект(реал)} - \text{Ефект}$</p> <p>Якщо Δ має від'ємне значення, то чим менше це значення, тим вища результативність,</p> <p>Якщо Δ має позитивне значення, то результативність повна.</p>	

Економічний метод дозволяє оцінити не просто ступінь досягнення конкретних показників, але й дозволяє перевірити на практиці, на скільки отримані вигоди були варті понесених державою, суб'єктами господарювання та громадянами витрат.

Фактично цей метод дозволяє оцінити не тільки результативність але й частково ефективність регуляторного акта.

Періодичність відстеження результативності

За Законом відстеження результативності проводиться періодично:

1. Базове відстеження проводиться або до набуття чинності регуляторним актом, або на початковому етапі його чинності (якщо для відстеження використовуються статистичні показники).
2. Повторне відстеження результативності проводиться не раніше ніж через рік і не пізніше ніж через 2 роки з моменту набуття чинності актом
3. Періодичне відстеження результативності проводиться кожні 3 роки після проведення повторного відстеження результативності.

На етапі повторного та періодичних відстежень результативності проводиться аналіз показників результативності для виявлення причин відхилення від прогнозних значень та розробки рекомендацій. При проведенні такого аналізу варто врахувати динаміку зміни значення показників.

Наприклад, при проведенні повторного відстеження певного акта було виявлено, що кількість працівників, що працюють на ринку перевезень пасажирів маршрутними таксі збільшилась на 20%, а прогнозувалось, що має збільшитись на 40%. Але при проведенні періодичного відстеження результативності виявлено, що кількість працівників у цій сфері зросла на 30%. Можна зробити висновок, що хоча дія регуляторного акта не призвела до очікуваного ефекту повністю, однак з часом наближається до прогнозного значення.

При проведенні аналізу показників результативності необхідно враховувати вплив на ці показники інших регуляторних актів та економічних тенденцій. У наведеному вище прикладі необхідно уточнити, як саме зростала зайнятість у даному регіоні чи галузі. Якщо зростання зайнятості на відповідні відсотки спостерігається у сферах, які не регулюються даним регуляторним актом, то можна припустити, що результат досягнуто через інші причини, ніж дія регуляторного акта.

Процес відстеження результативності закінчується складанням звіту, яким має містити наступні розділи:

- Загальна інформація про регуляторний акт;
- Інформацію про виконавця заходів з відстеження результативності;
- Цілі регуляторного акта, що були визначені на момент його прийняття;

- Інформацію про тип відстеження результативності (базове, повторне, періодичне);
- Інформацію про заходи, які були виконані з відстеження результативності;
- Інформацію про метод відстеження результативності;
- Аналіз отриманих значень показників результативності;
- Висновки та рекомендації.

Відстеження результативності є невід'ємною складовою нової якості державного управління. Кваліфікований аналіз результатів такого відстеження дозволяє оперативно та своєчасно корегувати державні рішення та рішення органів місцевого самоврядування для досягнення найбільшого суспільного блага.

■

ДОДАТКИ:

ЗАКОН УКРАЇНИ

ПРО ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯ- ЛЬНОСТІ

Цей Закон визначає правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності (далі - державна регуляторна політика) - напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України;

регуляторний акт - це:

- ♦ прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання;
- ♦ прийнятий уповноваженим регуляторним органом інший офіційний письмовий документ, який встановлює, змі-

нює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом;

регуляторний орган - Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, інший державний орган, центральний орган виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцевий орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, а також посадова особа будь-якого із зазначених органів, якщо відповідно до законодавства ця особа має повноваження одноособово приймати регуляторні акти. До регуляторних органів також належать територіальні органи центральних органів виконавчої влади, державні спеціалізовані установи та організації, некомерційні самоврядні організації, які здійснюють керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, якщо ці органи, установи та організації відповідно до своїх повноважень приймають регуляторні акти;

регуляторна діяльність - діяльність, спрямована на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, яка здійснюється регуляторними органами, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, територіальними громадами в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією України, цим Законом та іншими нормативно-правовими актами;

відстеження результативності регуляторного акта - заходи, спрямовані на оцінку стану впровадження регуляторного акта та досягнення цим актом цілей, задекларованих при його прийнятті;

перегляд регуляторного акта - заходи, спрямовані на приведення регуляторним органом прийнятого ним регуляторного акта у відповідність з принципами державної регуляторної політики;

показники результативності регуляторного акта - показники, на підставі яких при проведенні відстеження результативності регуляторного акта здійснюється оцінка стану впровадження цього регуляторного акта та досягнення ним цілей, задекларованих при його прийнятті;

аналіз регуляторного впливу - документ, який містить обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття регуляторного акта, аналіз впливу, який справлятиме регуляторний акт на ринкове середовище, забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави, а також обґрунтування відповідності проекту регуляторного акта принципам державної регуляторної політики;

звіт про відстеження результативності регуляторного акта - документ, який містить дані про результати відстеження результативності регуляторного акта та про методи, за допомогою яких було здійснено таке відстеження;

розробник проекту регуляторного акта - регуляторний орган або інший орган, установа, організація, особа чи група осіб, що уповноважені розроблювати або організувати, спрямовувати та координувати діяльність з розроблення проекту регуляторного акта.

Стаття 2. Законодавство України про державну регуляторну політику

Законодавство України про державну регуляторну політику складається із цього Закону, а також законів України та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері державної регуляторної політики.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору України.

Стаття 3. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на відносини у сфері здійснення державної регуляторної політики та регуляторної діяльності.

Дія цього Закону не поширюється на здійснення регуляторної діяльності, пов'язаної з прийняттям:

- ♦ постанов Верховної Ради України;
- ♦ актів Національного банку України, за винятком нормативно-правових актів Національного банку України, які спрямовані на виконання ним функцій, визначених пунктами 4, 6, 7, 9, 11 та 17 статті 7 Закону України "Про Національний банк України", і мають ознаки регуляторного акта;
- ♦ актів Рахункової палати, Центральної виборчої комісії та Національної служби посередництва і примирення;
- ♦ стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, за винятком випадків, коли положення стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, прийнятих органами державної влади та органами місцевого самоврядування, маючи у передбачених законом випадках обов'язковий характер, встановлюють вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб;
- ♦ санітарних норм, державних норм і правил у сфері містобудування, у тому числі державних будівельних норм, державних норм і правил пожежної безпеки, у тому числі загальнодержавних, міжгалузевих, галузевих нормативних актів з питань пожежної безпеки, державних міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці, норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки, нормативних документів з метрології, затверджених центральними органами виконавчої влади, фармакопейних статей, Державної Фармакопеї України, технологічних регламентів виготовлення лікарського засобу, за винятком випадків, коли у положеннях зазначених документів містяться вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обсте-

жень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб;

- ♦ актів, прийнятих з питань запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного, надзвичайного стану, оголошення зони надзвичайної екологічної ситуації, а також з питань мобілізації та демобілізації;
- ♦ актів, що містять державну таємницю України;
- ♦ актів, що містять індивідуально-конкретні приписи, за винятком актів, у яких одночасно містяться нормативні та індивідуально-конкретні приписи;
- ♦ актів, якими доводяться до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань рішення органів, які є вищестоящими по відношенню до органів, які приймають ці акти.

Дія цього Закону також не поширюється на порядок укладання, виконання, опублікування, реєстрації та денонсації міжнародних договорів України.

Стаття 4. Принципи державної регуляторної політики

Принципами державної регуляторної політики є:

- ♦ **доцільність** - обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;
- ♦ **адекватність** - відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;
- ♦ **ефективність** - забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- ♦ **збалансованість** - забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- ♦ **передбачуваність** - послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам гос-

подарювання здійснювати планування їхньої діяльності;

- ♦ **прозорість та врахування громадської думки** - відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності.

Стаття 5. Забезпечення здійснення державної регуляторної політики

Забезпечення здійснення державної регуляторної політики включає:

- ♦ встановлення єдиного підходу до підготовки аналізу регуляторного впливу та до здійснення відстежень результативності регуляторних актів;
- ♦ підготовку аналізу регуляторного впливу;
- ♦ планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів;
- ♦ оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- ♦ відстеження результативності регуляторних актів;
- ♦ перегляд регуляторних актів;
- ♦ систематизацію регуляторних актів;
- ♦ недопущення прийняття регуляторних актів, які є непослідовними або не узгоджуються чи дублюють діючі регуляторні акти;
- ♦ викладення положень регуляторного акта у спосіб, який є доступним та однозначним для розуміння особами, які повинні впроваджувати або виконувати вимоги цього регуляторного акта;
- ♦ оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності.

Стаття 6. Права громадян, суб'єктів господарювання, їх об'єднань, наукових установ та консультативно-дорадчих органів у здійсненні державної регуляторної політики

Громадяни, суб'єкти господарювання, їх об'єднання та наукові установи, а також консультативно-дорадчі органи, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян та суб'єктів господарювання, мають право:

- ♦ подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;
- ♦ у випадках, передбачених законодавством, брати участь у розробці проектів регуляторних актів;
- ♦ подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- ♦ бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів;
- ♦ самостійно готувати аналіз регуляторного впливу проектів регуляторних актів, розроблених регуляторними органами, відстежувати результативність регуляторних актів, подавати за наслідками цієї діяльності зауваження та пропозиції регуляторним органам або органам, які відповідно до цього Закону на підставі аналізу звітів про відстеження результативності регуляторних актів приймають рішення про необхідність їх перегляду;
- ♦ одержувати від регуляторних органів у відповідь на звернення, подані у встановленому законом порядку, інформацію щодо їх регуляторної діяльності.

Стаття 7. Планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів

Регуляторні органи затверджують плани діяльності з підготовки ними проектів регуляторних актів на наступний календарний рік не пізніше 15 грудня по-

точного року, якщо інше не встановлено законом.

План діяльності з підготовки проектів регуляторних актів повинен містити визначення видів і назв проектів, цілей їх прийняття, строків підготовки проектів, найменування органів та підрозділів, відповідальних за розроблення проектів регуляторних актів.

Затверджені плани діяльності з підготовки проектів регуляторних актів, а також зміни до них оприлюднюються у спосіб, передбачений статтею 13 цього Закону, не пізніше як у десятиденний строк після їх затвердження.

Якщо регуляторний орган готує або розглядає проект регуляторного акта, який не внесений до затвердженого цим регуляторним органом плану діяльності з підготовки проектів регуляторних актів, цей орган повинен внести відповідні зміни до плану не пізніше десяти робочих днів з дня початку підготовки цього проекту або з дня внесення проекту на розгляд до цього регуляторного органу, але не пізніше дня оприлюднення цього проекту.

Стаття 8. Підготовка аналізу регуляторного впливу

Стосовно кожного проекту регуляторного акта його розробником готується аналіз регуляторного впливу.

Аналіз регуляторного впливу готується до оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень та пропозицій.

Розробник проекту регуляторного акта при підготовці аналізу регуляторного впливу повинен:

- ♦ визначити та проаналізувати проблему, яку пропонується розв'язати шляхом державного регулювання господарських відносин, а також оцінити важливість цієї проблеми;
- ♦ обґрунтувати, чому визначена проблема не може бути розв'язана за допомогою ринкових механізмів і потребує державного регулювання;
- ♦ обґрунтувати, чому визначена проблема не може бути розв'язана за допомогою діючих регуляторних актів, та розглянути можливість внесення змін до них;

визначити очікувані результати прийняття запропонованого регуляторного акта, у тому числі здійснити розрахунок очікуваних витрат та вигод суб'єктів господарювання, громадян та держави внаслідок дії регуляторного акта;

- ♦ визначити цілі державного регулювання;
- ♦ визначити та оцінити усі прийнятні альтернативні способи досягнення встановлених цілей, у тому числі ті з них, які не передбачають безпосереднього державного регулювання господарських відносин;
- ♦ аргументувати переваги обраного способу досягнення встановлених цілей;
- ♦ описати механізми і заходи, які забезпечать розв'язання визначеної проблеми шляхом прийняття запропонованого регуляторного акта;
- ♦ обґрунтувати можливість досягнення встановлених цілей у разі прийняття запропонованого регуляторного акта;
- ♦ обґрунтовано довести, що досягнення запропонованим регуляторним актом встановлених цілей є можливим з найменшими витратами для суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- ♦ обґрунтовано довести, що вигоди, які виникатимуть внаслідок дії запропонованого регуляторного акта, виправдовують відповідні витрати у випадку, якщо витрати та/або вигоди не можуть бути кількісно визначені;
- ♦ оцінити можливість впровадження та виконання вимог регуляторного акта залежно від ресурсів, якими розпоряджаються органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, які повинні впроваджувати або виконувати ці вимоги;
- ♦ оцінити ризик впливу зовнішніх чинників на дію запропонованого регуляторного акта;
- ♦ обґрунтувати запропонований строк чинності регуляторного акта;
- ♦ визначити показники результативності регуляторного акта;
- ♦ визначити заходи, за допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності регуляторного акта в разі його прийняття.

Якщо проект регуляторного акта одночасно містить норми, що регулюють господарські відносини або адміністративні відносини між регуляторними органами чи іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, та норми, що регулюють інші суспільні відносини, а також індивідуально-конкретні приписи, то аналіз регуляторного впливу готується лише щодо норм, які регулюють господарські відносини або адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Методика підготовки аналізу регуляторного впливу для застосування Національним банком України затверджується спільно Кабінетом Міністрів України та Національним банком України, а методика підготовки аналізу регуляторного впливу для застосування іншими розробниками проектів регуляторних актів - Кабінетом Міністрів України. Методика підготовки аналізу регуляторного впливу є обов'язковою для застосування розробниками проектів регуляторних актів.

Аналіз регуляторного впливу підписується розробником проекту регуляторного акта, а в разі якщо розробником проекту є регуляторний орган, інший орган, установа чи організація - керівником цього органу, установи чи організації.

Стаття 9. Оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій

Кожен проект регуляторного акта оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань.

Про оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій розробник цього проекту повідомляє у спосіб, передбачений статтею 13 цього Закону.

У випадках, встановлених цим Законом, може здійснюватися повторно оприлюднення проекту регуляторного акта.

Проект регуляторного акта разом із відповідним аналізом регуляторного впливу оприлюднюється у спосіб, передбачений статтею 13 цього Закону, не пізніше

п'яти робочих днів з дня оприлюднення повідомлення про оприлюднення цього проекту регуляторного акта.

Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта повинно містити:

- стислий виклад змісту проекту;
- поштову та електронну, за її наявності, адресу розробника проекту та інших органів, до яких відповідно до цього Закону або за ініціативою розробника надсилаються зауваження та пропозиції;
- інформацію про спосіб оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу (назва друкованого засобу масової інформації та/або адреса сторінки в мережі Інтернет, де опубліковано чи розміщено проект регуляторного акта та аналіз регуляторного впливу, або інформація про інший спосіб оприлюднення, передбачений частиною п'ятою статті 13 цього Закону);
- інформацію про строк, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань;
- інформацію про спосіб надання фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями зауважень та пропозицій.

Строк, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваження та пропозиції, встановлюється розробником проекту регуляторного акта і не може бути меншим ніж один місяць та більшим ніж три місяці з дня оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу.

Усі зауваження і пропозиції щодо проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду розробником цього проекту. За результатами цього розгляду розробник проекту регуляторного акта повністю чи частково враховує одержані зауваження і пропозиції або мотивовано їх відхиляє.

Оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій не може бути перешкодою для проведення громадських слухань та будь-яких інших форм відкритих обговорень цього проекту регуляторного акта.

Стаття 10. Відстеження результативності регуляторних актів

Стосовно кожного регуляторного акта послідовно здійснюються базове, повторне та періодичне відстеження його результативності.

Відстеження результативності регуляторного акта включає:

- ♦ виконання заходів з відстеження результативності;
- ♦ підготовку та оприлюднення звіту про відстеження результативності.

Для відстеження результативності регуляторних актів можуть бути використані статистичні дані та дані наукових досліджень і соціологічних опитувань.

Одержані при здійсненні повторного відстеження результативності значення показників результативності порівнюються із значеннями цих показників, що були одержані при здійсненні базового відстеження. Періодичні відстеження результативності здійснюються з метою перевірки сталого досягання регуляторним актом цілей, задекларованих при його прийнятті, після здійснення повторного відстеження результативності цього регуляторного акта.

Базове відстеження результативності регуляторного акта здійснюється до дня набрання чинності цим регуляторним актом або набрання чинності більшістю його положень. Якщо для визначення значень показників результативності регуляторного акта використовуються виключно статистичні дані, базове відстеження результативності може бути здійснене після набрання чинності цим регуляторним актом або набрання чинності більшістю його положень, але не пізніше дня, з якого починається проведення повторного відстеження результативності цього акта.

Повторне відстеження результативності регуляторного акта здійснюється через рік з дня набрання ним чинності або набрання чинності більшістю його положень, але не пізніше двох років з дня набрання чинності цим актом або більшістю його положень, якщо рішенням регуляторного органу, який прийняв цей регуляторний акт, не встановлено більш ранній строк.

Періодичні відстеження результативності регуляторного акта здійснюються раз на кожні три роки починаючи з дня закінчення заходів з повторного відстеження результативності цього акта, у тому числі і в разі, коли дію регуляторного акта, прийнятого на визначений строк, було продовжено після закінчення цього визначеного строку.

Якщо строк дії регуляторного акта, встановлений при його прийнятті, є меншим ніж один рік, періодичні відстеження його результативності не здійснюються, а повторне відстеження результативності здійснюється за три місяці до дня закінчення визначеного строку, якщо інше не встановлено рішенням регуляторного органу, який прийняв цей акт, але не пізніше дня закінчення визначеного строку. У разі якщо продовжується дія регуляторного акта, який було прийнято на визначений строк, що є меншим ніж один рік, періодичні відстеження результативності цього регуляторного акта здійснюються у строки, встановлені частиною сьомою цієї статті.

Рішення регуляторного органу про строк, після якого чи до якого починається повторне відстеження результативності регуляторного акта, визначається в самому регуляторному акті або в іншому акті цього регуляторного органу.

Виконання заходів з відстеження результативності регуляторного акта забезпечується регуляторним органом, який прийняв цей акт, якщо інше не встановлено цим Законом.

Строк виконання заходів з відстеження результативності регуляторного акта не може бути більшим ніж сорок п'ять робочих днів.

Регуляторний орган, який прийняв відповідний акт, якщо інше не встановлено цим Законом, готує звіт про відстеження результативності цього регуляторного акта та не пізніш як у десятиденний строк з дня підписання цього звіту оприлюднює його у спосіб, передбачений статтею 13 цього Закону.

У звіті про відстеження результативності регуляторного акта зазначаються:

- кількісні та якісні значення показників результативності, що є результатами відстеження результативності;

- дані та припущення, на основі яких здійснено відстеження результативності, а також способи їх одержання;

Методика відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих Національним банком України, затверджується спільно Кабінетом Міністрів України та Національним банком України, а методика відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих іншими регуляторними органами, - Кабінетом Міністрів України. Методика відстеження результативності регуляторних актів є обов'язковою для застосування регуляторними органами.

Звіт про відстеження результативності підписується керівником регуляторного органу, що підготував цей звіт.

Витрати на виконання заходів з відстеження результативності фінансуються за рахунок регуляторного органу, який відповідно до цього Закону забезпечує виконання цих заходів.

Стаття 11. Перегляд регуляторних актів

Перегляд регуляторного акта здійснюється:

- на підставі аналізу звіту про відстеження результативності цього регуляторного акта;
- за ініціативою регуляторного органу, який прийняв відповідний регуляторний акт;
- в інших випадках, передбачених Конституцією та іншими законодавчими актами України.

У разі наявності підстав, визначених у частині першій цієї статті, регуляторний орган, який прийняв відповідний акт, а у випадках, передбачених Конституцією України та цим Законом, - інший орган може приймати рішення про зупинення дії регуляторного акта, визнання його неконституційним, про скасування чи про необхідність залишення цього регуляторного акта без змін або про необхідність його перегляду.

Якщо відповідно до цього Закону рішення щодо регуляторного акта, визначені в частинах другій та третій цієї

статті, приймаються іншим органом, цей орган подає відповідні пропозиції регуляторному органу, який прийняв відповідний регуляторний акт.

Стаття 12. Офіційне оприлюднення регуляторних актів

Регуляторні акти, прийняті Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України, офіційно оприлюднюються відповідно до Конституції України та інших законодавчих актів.

Регуляторні акти, прийняті Верховною Радою Автономної Республіки Крим, офіційно оприлюднюються у визначених нею друкованих засобах масової інформації не пізніше як у десятиденний строк з дня їх підписання Головою Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Регуляторні акти, прийняті Національним банком України, Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, іншими державними органами, центральними органами виконавчої влади, державними спеціалізованими установами та організаціями, некомерційними самоврядними організаціями, які здійснюють керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також їх посадовими особами, офіційно оприлюднюються в "Офіційному віснику" та у газеті "Урядовий кур'єр" не пізніше як у десятиденний строк після їх державної реєстрації або прийняття та підписання, у випадку, якщо ці регуляторні акти не підлягають державній реєстрації.

Регуляторні акти, прийняті Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади, а також їх посадовими особами, офіційно оприлюднюються в друкованих засобах масової інформації, визначених Кабінетом Міністрів України, не пізніше як у десятиденний строк після їх державної реєстрації або прийняття та підписання, у випадку, якщо ці регуляторні акти не підлягають державній реєстрації.

Регуляторні акти, прийняті органами та посадовими особами місцевого самоврядування, офіційно оприлюднюються

в друкованих засобах масової інформації відповідних рад, а у разі їх відсутності - у місцевих друкованих засобах масової інформації, визначених цими органами та посадовими особами, не пізніше як у десятиденний строк після їх прийняття та підписання.

Стаття 13. Способи оприлюднення документів, підготовлених у процесі здійснення регуляторної діяльності

План діяльності регуляторного органу з підготовки проектів регуляторних актів та зміни до нього оприлюднюються шляхом опублікування в друкованих засобах масової інформації цього регуляторного органу, а у разі їх відсутності - у друкованих засобах масової інформації, визначених цим регуляторним органом, та/або шляхом розміщення плану та змін до нього на офіційній сторінці відповідного регуляторного органу в мережі Інтернет.

Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій, проект регуляторного акта та відповідний аналіз регуляторного впливу оприлюднюються шляхом опублікування в друкованих засобах масової інформації розробника цього проекту, а у разі їх відсутності - у друкованих засобах масової інформації, визначених розробником цього проекту, та/або шляхом розміщення на офіційній сторінці розробника проекту регуляторного акта в мережі Інтернет.

Звіт про відстеження результативності регуляторного акта оприлюднюється шляхом опублікування в друкованих засобах масової інформації регуляторного органу, який прийняв цей регуляторний акт, а у разі їх відсутності - у друкованих засобах масової інформації, визначених цим регуляторним органом, та/або шляхом розміщення на офіційній сторінці цього регуляторного органу в мережі Інтернет.

При визначенні регуляторними органами друкованих засобів масової інформації, в яких публікуються документи, зазначені у частинах першій - третій цієї статті:

- ♦ надається перевага офіційним друкованим засобам масової інформації;

♦ забезпечується відповідність сфери компетенції регуляторного органу на відповідній території сфері розповсюдження друкованого засобу масової інформації.

Якщо в межах адміністративно-територіальної одиниці чи в населеному пункті не розповсюджуються друковані засоби масової інформації, а місцеві органи виконавчої влади, територіальні органи центральних органів виконавчої влади, органи та посадові особи місцевого самоврядування не мають своїх офіційних сторінок у мережі Інтернет, документи, зазначені у частинах першій - третій цієї статті, можуть оприлюднюватися у будь-який інший спосіб, який гарантує доведення інформації до мешканців відповідної адміністративно-територіальної одиниці чи до відповідної територіальної громади.

Витрати, пов'язані з оприлюдненням документів, зазначених у частинах першій - третій цієї статті, фінансуються за рахунок розробників проектів регуляторних актів або регуляторних органів, які оприлюднюють ці документи.

Стаття 14. Оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності

Регуляторні органи публікують у друкованих засобах масової інформації та/або розміщують на своїх офіційних сторінках у мережі Інтернет або оприлюднюють в інший спосіб, у тому числі через телебачення і радіо, інформацію про здійснення ними регуляторної діяльності.

Розділ II. ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ

Стаття 15. Порядок здійснення державної регуляторної політики Верховною Радою України

Порядок планування діяльності Верховної Ради України з підготовки проектів законів, що регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або ін-

шими органами державної влади та суб'єктами господарювання, порядок розгляду цих проектів законів Верховною Радою України, порядок забезпечення принципу прозорості та врахування громадської думки у здійсненні Верховною Радою України державної регуляторної політики, а також порядок відстеження результативності та перегляду законів, що регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, визначаються законом про Регламент Верховної Ради України з урахуванням вимог цього Закону.

Стаття 16. Подання Верховній Раді України інформації про здійснення державної регуляторної політики

Кабінет Міністрів України подає Верховній Раді України інформацію про здійснення державної регуляторної політики в системі органів виконавчої влади.

Щорічні звіти Кабінету Міністрів України оприлюднюються шляхом їх опублікування в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр".

Розділ III. ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 17. Правові та організаційні засади здійснення державної регуляторної політики Верховною Радою Автономної Республіки Крим

Правові та організаційні засади здійснення державної регуляторної політики Верховною Радою Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, Конституцією Автономної Республіки Крим та нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

Розділ IV. ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ КАБІНЕТОМ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ЦЕНТРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ЇХ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ, РАДОЮ МІНІСТРІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Стаття 18. Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики центральними орга- нами виконавчої влади та їх тери- торіальними органами, Радою мі- ністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами вико- навчої влади

Центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи, за винятком спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань державної регуляторної політики (далі - спеціально уповноважений орган) і його територіальних органів, та місцеві органи виконавчої влади з метою реалізації покладених на них цим Законом повноважень у здійсненні державної регуляторної політики створюють у своєму складі в межах граничної чисельності структурні підрозділи з питань реалізації державної регуляторної політики або покладають реалізацію цих повноважень на один з існуючих структурних підрозділів чи окремих посадових осіб відповідних органів.

Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики Радою міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, Конституцією Автономної Республіки Крим, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

Стаття 19. Особливості плануван- ня діяльності Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади з підготовки проектів регуляторних актів

Планування діяльності з підготовки Кабінетом Міністрів України проектів регуляторних актів здійснюється в порядку, встановленому Регламентом Кабіне-

ту Міністрів України, з урахуванням вимог частин третьої та четвертої статті 7 цього Закону.

Плани діяльності центральних органів виконавчої влади з підготовки проектів регуляторних актів формуються на основі затвердженого плану діяльності Кабінету Міністрів України з підготовки проектів регуляторних актів.

Стаття 20. Особливості оприлюд- нення проектів регуляторних ак- тів, які розробляються органами виконавчої влади, з метою одерж- ання зауважень і пропозицій

Зауваження і пропозиції щодо оприлюдненого проекту регуляторного акта, розробленого органом виконавчої влади, та відповідного аналізу регуляторного впливу надаються фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, крім розробника цього проекту:

- ♦ спеціально уповноваженому органу - при оприлюдненні проектів регуляторних актів, розроблених центральними органами виконавчої влади;
- ♦ відповідному територіальному органу спеціально уповноваженого органу - при оприлюдненні проектів регуляторних актів, розроблених Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади.

За рішенням Кабінету Міністрів України або робочого органу Кабінету Міністрів України, утвореного для узгодження та підготовки питань для розгляду на засіданнях Кабінету Міністрів України (далі - урядовий комітет), на розгляд якого внесено проект регуляторного акта:

- ♦ оприлюднюються проекти регуляторних актів, які не оприлюднювалися до внесення їх на розгляд до Кабінету Міністрів України;
- ♦ можуть повторно оприлюднюватися проекти регуляторних актів, які оприлюднювалися до внесення їх на розгляд до Кабінету Міністрів України.

У разі оприлюднення проекту регуляторного акта за рішенням Кабінету Міністрів України чи відповідного урядового комітету функцію розробника цього проекту виконує орган виконавчої влади, який вніс на розгляд відповід-

ний проект, якщо інше не встановлено у рішенні Кабінету Міністрів України чи урядового комітету про оприлюднення цього проекту.

Стаття 21. Погодження проектів регуляторних актів, які розробляються органами виконавчої влади, із спеціально уповноваженим органом або його територіальними органами

Проекти регуляторних актів, які розробляються центральними органами виконавчої влади, підлягають погодженню із спеціально уповноваженим органом.

Проекти регуляторних актів, які розробляються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади, підлягають погодженню з відповідними територіальними органами спеціально уповноваженого органу.

Для погодження до спеціально уповноваженого органу разом з проектом регуляторного акта подаються аналіз регуляторного впливу цього проекту та копія оприлюдненого повідомлення про оприлюднення проекту з метою одержання зауважень і пропозицій.

Тривалість погодження проекту регуляторного акта не може перевищувати одного місяця з дня одержання проекту спеціально уповноваженим органом або його територіальним органом.

Спеціально уповноважений орган або його територіальний орган розглядає проект регуляторного акта та документи, що додаються до нього, і приймає рішення про погодження цього проекту або рішення про відмову в його погодженні. Це рішення не пізніше наступного робочого дня з дня його прийняття подається до органу, який розробив проект регуляторного акта.

Рішення про відмову в погодженні проекту регуляторного акта повинно містити обґрунтовані зауваження та пропозиції щодо цього проекту та/або щодо відповідного аналізу регуляторного впливу.

Після доопрацювання проекту регуляторного акта та/або відповідного аналізу регуляторного впливу з урахуванням

наданих зауважень та пропозицій цей проект подається у встановленому цим Законом порядку на повторне погодження до спеціально уповноваженого органу або його територіального органу.

У разі незгоди з рішенням про відмову в погодженні проекту регуляторного акта розробник цього проекту може звернутися відповідно до спеціально уповноваженого органу чи його територіального органу з ініціативою щодо утворення погоджувальної групи для проведення консультацій з метою усунення суперечностей. До складу погоджувальної групи входять представники розробника проекту регуляторного акта та спеціально уповноваженого органу або його територіального органу.

Якщо поданий на погодження проект регуляторного акта не оприлюднювався розробником цього проекту, спеціально уповноважений орган чи його територіальний орган залишає цей проект без розгляду, про що повідомляє розробникові проекту в письмовій формі не пізніше наступного робочого дня з дня одержання відповідного проекту спеціально уповноваженим органом або його територіальним органом.

Після оприлюднення проект регуляторного акта, який було залишено без розгляду, подається його розробником на погодження до спеціально уповноваженого органу чи його територіального органу в порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 22. Апеляційні регуляторні комісії

Для розгляду скарг Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади щодо відмови територіальних органів спеціально уповноваженого органу в погодженні проектів регуляторних актів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі утворюються апеляційні регуляторні комісії.

Положення про апеляційну регуляторну комісію затверджується Кабінетом Міністрів України, а її склад - відповідно Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головою обласної, Київської та Севастопольської міської дер-

жавної адміністрації за погодженням із спеціально уповноваженим органом.

До складу апеляційних регуляторних комісій входять представники місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, об'єднань громадян та суб'єктів господарювання.

Кількість представників об'єднань громадян та суб'єктів господарювання повинна становити не менше третини від загальної кількості членів апеляційної регуляторної комісії.

Організаційне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності апеляційних регуляторних комісій здійснює відповідно Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Стаття 23. Оскарження відмови спеціально уповноваженого органу або його територіального органу в погодженні проекту регуляторного акта

Розробник проекту регуляторного акта має право оскаржити рішення про відмову спеціально уповноваженого органу або його територіального органу в погодженні проекту регуляторного акта. При цьому центральний орган виконавчої влади оскаржує таку відмову до урядового комітету, визначеного Кабінетом Міністрів України, а Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцевий орган виконавчої влади, територіальний орган центрального органу виконавчої влади - до апеляційної регуляторної комісії.

Одночасно з поданням скарги розробник проекту регуляторного акта надсилає відповідно до спеціально уповноваженого органу чи його територіального органу повідомлення про оскарження відмови в погодженні проекту.

До скарги щодо відмови в погодженні проекту регуляторного акта додаються копії цього проекту та рішення спеціально уповноваженого органу чи його територіального органу про відмову в його погодженні, а в разі необхідності за рішенням скажника - інші матеріали.

Строк розгляду скарги встановлюється урядовим комітетом або апеляційною

регуляторною комісією, але не може бути більшим ніж один місяць з дня одержання цієї скарги відповідно урядовим комітетом або апеляційною регуляторною комісією.

Спеціально уповноважений орган або його територіальний орган може подати на засідання відповідно урядового комітету чи апеляційної регуляторної комісії додаткові матеріали, які обґрунтовують його відмову в погодженні проекту.

За результатами розгляду скарги відповідно урядовий комітет або апеляційна регуляторна комісія приймає рішення про задоволення скарги або про відмову в її задоволенні.

У разі задоволення скарги проект регуляторного акта затверджується або вноситься його розробником до іншого органу, до компетенції якого належить розгляд або прийняття цього регуляторного акта, без погодження відповідно із спеціально уповноваженим органом чи його територіальним органом.

У разі відмови у задоволенні скарги проект регуляторного акта повертається його розробнику на доопрацювання та подання його на повторне погодження відповідно із спеціально уповноваженим органом чи його територіальним органом.

Стаття 24. Особливості розгляду Кабінетом Міністрів України проектів регуляторних актів

Кожен проект регуляторного акта, що внесений на розгляд до Кабінету Міністрів України, подається для підготовки експертного висновку щодо регуляторного впливу до структурного підрозділу Секретаріату Кабінету Міністрів України, на який рішенням Кабінету Міністрів України покладено відповідну функцію.

Порядок та строки підготовки експертних висновків щодо регуляторного впливу проектів регуляторних актів, внесених на розгляд Кабінету Міністрів України, встановлюються Регламентом Кабінету Міністрів України.

На засідання урядового комітету разом із проектом регуляторного акта подаються аналіз регуляторного впливу, яким супроводжується цей проект, та експертний висновок щодо регулятор-

ного впливу відповідного проекту регуляторного акта.

Стаття 25. Особливості прийняття регуляторних актів органами виконавчої влади, їх посадовими особами

Регуляторний акт не може бути прийнятий або схвалений уповноваженим на це органом виконавчої влади або його посадовою особою, якщо наявна хоча б одна з таких обставин:

- відсутній аналіз регуляторного впливу;
- проект регуляторного акта не був оприлюднений;
- проект регуляторного акта не був поданий на погодження із спеціально уповноваженим органом або його відповідним територіальним органом;
- щодо проекту регуляторного акта спеціально уповноваженим органом або його територіальним органом було прийнято рішення про відмову в його погодженні;
- урядовим комітетом або апеляційною регуляторною комісією не прийнято рішення стосовно поданої розробником проекту регуляторного акта скарги щодо відмови в погодженні цього проекту спеціально уповноваженим органом чи його територіальним органом;
- розробником проекту регуляторного акта не виконано рішення урядового комітету або апеляційної регуляторної комісії стосовно скарги щодо відмови в погодженні цього проекту спеціально уповноваженим органом чи його територіальним органом.

У разі виявлення будь-якої з цих обставин спеціально уповноважений орган, його територіальний орган повідомляє про це орган виконавчої влади, його посадову особу, уповноважену на прийняття або схвалення регуляторного акта, а якщо регуляторний акт підлягає державній реєстрації в органах юстиції - також орган юстиції, до компетенції якого належить здійснення державної реєстрації цього регуляторного акта.

Якщо в ході перевірки на підставі повідомлення спеціально уповноваженого органу або його територіального органу органом юстиції буде виявлена будь-яка з обставин, визначених у частині першій цієї статті, орган юстиції відмовляє в

державній реєстрації регуляторного акта або не пізніше десяти робочих днів з дня одержання цього повідомлення скасовує прийняте рішення про державну реєстрацію цього регуляторного акта.

Стаття 26. Особливості відстеження результативності та перегляду регуляторних актів, прийнятих органами виконавчої влади

Виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих Кабінетом Міністрів України, забезпечується центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади, які були головними розробниками проектів цих регуляторних актів або до компетенції яких належать питання, що регулюються цими регуляторними актами.

Звіт про відстеження результативності регуляторного акта, прийнятого Кабінетом Міністрів України, не пізніше наступного робочого дня з дня оприлюднення цього звіту подається до урядового комітету, який схвалив проект цього регуляторного акта.

Рішення про необхідність перегляду регуляторного акта, прийнятого Кабінетом Міністрів України, на підставі аналізу звіту про відстеження його результативності приймає урядовий комітет, який схвалив проект цього регуляторного акта, або розробник проекту цього регуляторного акта.

Звіт про відстеження результативності регуляторного акта, прийнятого центральним органом виконавчої влади, не пізніше наступного робочого дня з дня його оприлюднення передається до спеціально уповноваженого органу.

Звіт про відстеження результативності регуляторного акта, прийнятого Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим органом виконавчої влади, територіальним органом центрального органу виконавчої влади, не пізніше наступного робочого дня з дня його оприлюднення передається до територіального органу спеціально уповноваженого органу.

Стаття 27. Прийняття спеціально уповноваженим органом рішень

про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики

Спеціально уповноважений орган має право здійснювати експертизу регуляторних актів центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади на відповідність цих актів вимогам статей 4, 5, 8 - 13 цього Закону.

Підставами для проведення експертизи регуляторних актів спеціально уповноваженим органом є:

- відповідне звернення фізичних та/або юридичних осіб, їх об'єднань, а також консультативно-дорадчих органів, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян та суб'єктів господарювання;
- аналіз спеціально уповноваженим органом звітів про відстеження результативності регуляторних актів.

У разі виявлення в регуляторних актах або в діях органів, зазначених у частині першій цієї статті, порушень вимог статей 4, 5, 8 - 13 цього Закону спеціально уповноважений орган приймає рішення про необхідність усунення виявлених порушень принципів державної регуляторної політики органом, що прийняв цей акт.

Рішення про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики може стосуватися регуляторного акта у цілому або окремих його положень.

Рішення спеціально уповноваженого органу не пізніше наступного робочого дня після його прийняття надсилається органу виконавчої влади, що прийняв регуляторний акт, щодо якого було прийнято відповідне рішення.

Рішення спеціально уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики не підлягають державній реєстрації в органах юстиції.

Стаття 28. Виконання рішень спеціально уповноваженого органу про необхідність усунення пору-

шень принципів державної регуляторної політики

Рішення спеціально уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики підлягає виконанню органом виконавчої влади, щодо регуляторного акта якого було прийнято це рішення, у двомісячний строк з дня прийняття такого рішення.

Виконання органами виконавчої влади рішень спеціально уповноваженого органу передбачає підготовку проекту акта про внесення змін до регуляторного акта, щодо якого було прийнято рішення, або про визнання цього регуляторного акта таким, що втратив чинність.

У разі підготовки проекту акта про внесення змін до регуляторного акта, щодо якого було прийнято відповідне рішення, цей проект подається у встановленому цим Законом порядку на погодження до спеціально уповноваженого органу не пізніше як за п'ять робочих днів до закінчення строку виконання відповідного рішення спеціально уповноваженого органу. У разі прийняття спеціально уповноваженим органом рішення про погодження проекту змін рішення спеціально уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики вважається виконаним.

Погодження проекту змін до регуляторного акта, щодо якого спеціально уповноваженим органом було прийнято рішення про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики, здійснюється в порядку та у строки, встановлені цим Законом, з урахуванням зауважень та пропозицій, викладених у відповідному рішенні.

У разі визнання таким, що втратив чинність, регуляторного акта, щодо якого спеціально уповноваженим органом було прийнято рішення, орган виконавчої влади, що прийняв цей регуляторний акт, не пізніше одного робочого дня до закінчення строку виконання відповідного рішення подає до спеціально уповноваженого органу копію акта про визнання таким, що втратив чинність, цього регуляторного акта.

У разі невиконання рішення спеціально уповноваженого органу про необхід-

ність усунення порушень принципів державної регуляторної політики або неоскарження цього рішення органом виконавчої влади протягом встановленого в цьому Законі строку дія регуляторного акта або окремих його положень, щодо яких було прийнято відповідне рішення, зупиняється наступного дня з дня закінчення строку для виконання такого рішення.

Спеціально уповноважений орган публікує в газеті "Урядовий кур'єр" повідомлення про зупинення дії регуляторного акта або окремих його положень не пізніше десяти робочих днів з дня зупинення дії цього регуляторного акта або окремих його положень.

Якщо рішення про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики прийнято щодо регуляторного акта, зареєстрованого в органі юстиції, спеціально уповноважений орган не пізніше трьох робочих днів з дня зупинення дії регуляторного акта або окремих його положень за умови неподання органом виконавчої влади скарги щодо рішення спеціально уповноваженого органу до урядового комітету, визначеного Кабінетом Міністрів України, надсилає повідомлення про зупинення дії до органу юстиції, який зареєстрував відповідний регуляторний акт.

Орган юстиції не пізніше п'яти робочих днів з дня одержання повідомлення спеціально уповноваженого органу скасовує прийняте ним рішення про державну реєстрацію регуляторного акта, дію якого або окремих його положень було зупинено, і повідомляє про це спеціально уповноважений орган та орган виконавчої влади, що прийняв цей регуляторний акт.

Стаття 29. Оскарження рішень спеціально уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики

Рішення спеціально уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики може бути оскаржено до урядового комітету, визначеного Кабінетом Міністрів України, протягом де-

сяти робочих днів з дня одержання органом виконавчої влади відповідного рішення.

Одночасно з поданням скарги орган виконавчої влади, що прийняв регуляторний акт, надсилає до спеціально уповноваженого органу повідомлення про оскарження його рішення.

Скарга щодо рішення спеціально уповноваженого органу повинна бути підписаною керівником органу виконавчої влади. До скарги додаються копія рішення, яке оскаржується, та матеріали, що обґрунтовують необхідність його скасування.

У разі оскарження рішення спеціально уповноваженого органу, прийнятого щодо спільного акта органів виконавчої влади, подається спільна скарга, яка підписується керівниками цих органів.

Урядовий комітет розглядає скаргу щодо рішення спеціально уповноваженого органу протягом тридцяти робочих днів з дня її одержання за участі керівника спеціально уповноваженого органу та керівника органу виконавчої влади, щодо регуляторного акта якого прийнято відповідне рішення. У розгляді спільної скарги участь керівників цих органів є обов'язковою.

Спеціально уповноважений орган подає на засідання урядового комітету матеріали, які обґрунтовують прийняття рішення, що оскаржується.

Подання скарги щодо рішення спеціально уповноваженого органу не зупиняє дії цього рішення.

За результатами розгляду скарги урядовий комітет приймає рішення про задоволення скарги або про відмову в її задоволенні.

У разі задоволення скарги спеціально уповноважений орган не пізніше трьох робочих днів з дня прийняття рішення про задоволення скарги скасовує своє рішення, яке було оскаржено.

У разі відмови у задоволенні скарги орган виконавчої влади, що прийняв регуляторний акт і подав скаргу:

- не пізніше трьох робочих днів з дня прийняття рішення про відмову у задоволенні скарги подає на погодження до

спеціально уповноваженого органу проект акта, яким вносяться зміни до регуляторного акта, щодо якого спеціально уповноваженим органом було прийнято рішення, або проект акта, яким цей регуляторний акт визнається таким, що втратив чинність;

- забезпечує затвердження цього проекту акта.

Розділ V. ПОВНОВАЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНОГО ОРГАНУ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття 30. Повноваження спеціально уповноваженого органу щодо здійснення державної регуляторної політики

Спеціально уповноваженим органом є центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері підприємництва.

До повноважень спеціально уповноваженого органу щодо здійснення державної регуляторної політики належать:

- ♦ підготовка та подання пропозицій щодо формування та забезпечення здійснення державної регуляторної політики;
- ♦ узагальнення практики застосування законодавства про державну регуляторну політику, підготовка та подання пропозицій щодо його вдосконалення;
- ♦ методичне забезпечення діяльності регуляторних органів, пов'язаної із здійсненням державної регуляторної політики;
- ♦ проведення аналізу проектів регуляторних актів, що подаються на погодження, та відповідних аналізів регуляторного впливу на відповідність вимогам статей 4, 5, 8 і 9 цього Закону та прийняття рішень про погодження цих проектів або про відмову в їх погодженні;
- ♦ здійснення експертизи регуляторних актів центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади на їх відповідність вимогам статей 4, 5, 8 - 13 цього Закону, прийняття у разі виявлення порушень цих вимог рішень про необ-

хідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики;

- ♦ проведення експертиз проектів законів України, інших нормативно-правових актів, які регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, надання розробникам цих проектів пропозицій про їх вдосконалення відповідно до принципів державної регуляторної політики;

- ♦ звернення до регуляторних органів з пропозиціями про внесення змін або визнання такими, що втратили чинність, прийнятих цими органами регуляторних актів, що суперечать принципам державної регуляторної політики або прийняті з порушенням вимог цього Закону;

- ♦ звернення до Президента України, органів державної влади, їх посадових осіб, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, які у випадках та в порядку, встановлених Конституцією та законами України, мають право скасовувати або зупиняти дію актів інших органів державної влади, їх посадових осіб, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, з поданнями про скасування або зупинення дії регуляторних актів, що суперечать принципам державної регуляторної політики або прийняті з порушенням вимог цього Закону;

- ♦ аналіз листів центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, їх посадових осіб, у яких роз'яснюються положення регуляторних актів, надання цим органам та посадовим особам пропозицій про відкликання цих листів у разі, якщо вони суперечать законодавству;

- ♦ надання роз'яснень положень законодавства про державну регуляторну політику;

- ♦ вжиття у межах, встановлених законами України, заходів щодо захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, порушених внаслідок дії регуляторних актів;

♦ інформування фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань про свою діяльність та здійснення державної регуляторної політики в Україні.

Розділ VI. ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ ТА ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 31. Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики органами та посадовими особами місцевого самоврядування

Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні та обласні ради з метою реалізації покладених на них цим Законом повноважень у здійсненні державної регуляторної політики можуть створювати у своєму складі постійні комісії з питань реалізації державної регуляторної політики або можуть покласти ці повноваження на одну з існуючих постійних комісій відповідної ради (далі - відповідальна постійна комісія).

Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад з метою реалізації покладених на них цим Законом повноважень у здійсненні державної регуляторної політики створюють у своєму складі в межах граничної чисельності структурні підрозділи з питань реалізації державної регуляторної політики або покладають реалізацію цих повноважень на один з існуючих структурних підрозділів чи окремих посадових осіб відповідного виконавчого органу ради (далі - відповідальний структурний підрозділ).

Організаційне забезпечення здійснення державної регуляторної політики сільським, селищним та міським головою здійснює відповідальний структурний підрозділ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради.

Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики у системі місцевого самоврядування у місті Києві визначаються цим Законом та Законом України "Про столицю України - місто-герой Київ".

Стаття 32. Особливості планування діяльності органів та посадових

осіб місцевого самоврядування з підготовки проектів регуляторних актів

Планування діяльності сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад з підготовки проектів регуляторних актів здійснюється в рамках підготовки та затвердження планів роботи відповідних рад у порядку, встановленому Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" та регламентами відповідних рад, з урахуванням вимог частин третьої та четвертої статті 7 цього Закону.

Стаття 33. Підготовка аналізу регуляторного впливу проектів регуляторних актів, розроблених органами та посадовими особами місцевого самоврядування

У разі внесення на розгляд сесії ради проекту регуляторного акта без аналізу регуляторного впливу відповідальна постійна комісія приймає рішення про направлення проекту регуляторного акта на доопрацювання органу чи особі, яка внесла цей проект.

За мотивованим поданням депутата ради, постійної комісії ради, голови районної або обласної ради відповідальна постійна комісія може прийняти рішення про забезпечення підготовки в порядку, встановленому частинами другою та третьою статті 34 цього Закону, експертного висновку щодо регуляторного впливу проекту регуляторного акта, внесеного цим депутатом ради, постійною комісією ради, головою районної або обласної ради. У цьому разі аналіз регуляторного впливу не готується, а експертний висновок щодо регуляторного впливу готується відповідно до вимог статті 8 цього Закону.

У разі внесення на розгляд засідання виконавчого органу ради чи внесення на затвердження сільським, селищним, міським головою проекту регуляторного акта без аналізу регуляторного впливу цей проект повертається його розробникові на доопрацювання.

Стаття 34. Особливості розгляду сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою проектів регуляторних актів

Кожен проект регуляторного акта, що внесений на розгляд до сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради, подається до відповідальної постійної комісії для вивчення та надання висновків про відповідність проекту регуляторного акта вимогам статей 4 та 8 цього Закону.

Відповідальна постійна комісія забезпечує підготовку експертного висновку щодо регуляторного впливу внесеного проекту регуляторного акта.

Порядок та строки підготовки експертних висновків щодо регуляторного впливу внесених проектів регуляторних актів встановлюються регламентами відповідних рад.

На підставі аналізу регуляторного впливу, яким супроводжувався проект регуляторного акта при його внесенні на розгляд сесії відповідної ради, а також експертного висновку щодо регуляторного впливу цього проекту відповідальна постійна комісія готує свої висновки про відповідність проекту регуляторного акта вимогам статей 4 та 8 цього Закону. У випадках, визначених частиною другою статті 33 цього Закону, такі висновки готуються на підставі експертного висновку щодо регуляторного впливу.

Висновки відповідальної постійної комісії готуються на підставі аналізу регуляторного впливу, яким проект регуляторного акта супроводжувався при його внесенні, лише у разі, якщо експертний висновок щодо регуляторного впливу не був наданий відповідальній постійній комісії протягом строку, встановленого для його підготовки. Це правило не застосовується у випадках, передбачених частиною другою статті 33 цього Закону.

Висновки відповідальної постійної комісії передаються для вивчення до постійної комісії, до сфери відання якої належить супроводження розгляду проекту регуляторного акта у відповідній раді (далі - головна постійна комісія), за винятком випадків, коли відповідальна постійна комісія є головною постійною комісією.

При представленні на пленарному засіданні сесії ради проекту регуляторного акта голова відповідальної постійної

комісії доповідає висновки цієї постійної комісії про відповідність проекту регуляторного акта вимогам статей 4 та 8 цього Закону.

Стаття 35. Особливості оприлюднення проектів регуляторних актів, прийняття яких належить до компетенції органів та посадових осіб місцевого самоврядування, з метою одержання зауважень і пропозицій

Оприлюднення з метою одержання зауважень і пропозицій проектів регуляторних актів, прийняття яких належить до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад, а також сільських, селищних та міських голів, проводиться до внесення цих проектів на розгляд засідання відповідного виконавчого органу ради або до внесення їх на затвердження відповідному сільському, селищному, міському голові.

За рішенням сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради або відповідальної постійної комісії відповідної ради:

- оприлюднюються проекти регуляторних актів, які не оприлюднювалися до внесення їх на розгляд сесії відповідної ради;
- можуть повторно оприлюднюватися проекти регуляторних актів, які оприлюднювалися до внесення їх на розгляд сесії відповідної ради.

У разі оприлюднення проектів регуляторних актів за рішенням відповідної ради або відповідальної постійної комісії цієї ради функцію розробника проекту виконує орган, особа чи група осіб, які внесли цей проект на розгляд сесії відповідної ради, якщо інше не встановлено у рішенні ради чи відповідальної постійної комісії.

Зауваження і пропозиції щодо оприлюдненого проекту регуляторного акта, внесеного на розгляд сесії ради, та відповідного аналізу регуляторного впливу надаються фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями розробникові цього проекту та головній постійній комісії ради.

Стаття 36. Особливості прийняття регуляторних актів органами та

посадовими особами місцевого самоврядування

Регуляторний акт не може бути прийнятий або схвалений уповноваженим на це органом чи посадовою особою місцевого самоврядування, якщо наявна хоча б одна з таких обставин:

- відсутній аналіз регуляторного впливу;
- проект регуляторного акта не був оприлюднений.

У разі виявлення будь-якої з цих обставин орган чи посадова особа місцевого самоврядування має право вжити передбачених законодавством заходів для припинення виявлених порушень, у тому числі відповідно до закону скасувати або зупинити дію регуляторного акта, прийнятого з порушеннями.

Стаття 37. Особливості відстеження результативності та перегляду регуляторних актів, прийнятих органами та посадовими особами місцевого самоврядування

Виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих сільськими, селищними, міськими та районними у містах радами, забезпечується виконавчими органами відповідних рад.

Виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих районними та обласними радами, забезпечується виконавчим апаратом відповідних рад, а у разі якщо рішеннями районних, обласних рад повноваження щодо забезпечення виконання заходів з відстеження результативності цих регуляторних актів делеговано відповідно районним або обласним державним адміністраціям - районними, обласними державними адміністраціями.

Звіт про відстеження результативності регуляторного акта, прийнятого відповідною радою, не пізніше наступного робочого дня з дня оприлюднення цього звіту подається до головної постійної комісії відповідної ради.

Рішення про необхідність перегляду регуляторного акта, прийнятого сільською, селищною, міською, районною у місті, районною, обласною радою, на підставі аналізу звіту про відстеження його результативності приймає головна

постійна комісія відповідної ради або розробник проекту цього регуляторного акта.

Виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих сільськими, селищними, міськими головами, забезпечується виконавчими органами сільської, селищної, міської ради, визначеними для виконання цих заходів відповідними сільськими, селищними, міськими головами.

Стаття 38. Заслуховування радами звітів про здійснення державної регуляторної політики

Сільська, селищна, міська, районна у місті рада заслуховує щорічний звіт сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної сільської, селищної, міської, районної у місті ради.

Районна, обласна рада заслуховує щорічний звіт голови районної, обласної ради про здійснення державної регуляторної політики виконавчим апаратом відповідної ради.

Відповідальна постійна комісія відповідної ради готує і попередньо розглядає питання щодо звітів посадових осіб, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, про здійснення державної регуляторної політики у частині, що віднесена законом до компетенції постійних комісій рад.

Щорічні звіти посадових осіб, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, оприлюднюються шляхом їх опублікування в друкованих засобах масової інформації рад, які заслуховують відповідні звіти, а у разі їх відсутності - в інших місцевих друкованих засобах масової інформації.

Розділ VII. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 39. Особливості здійснення регуляторної діяльності щодо положень нормативних документів

Обов'язкові для виконання у передбачених законом випадках положення стандартів, кодексів усталеної практики, технічних умов, прийнятих органами державної влади та органами місцевого самоврядування, санітарних норм, державних норм і правил у сфері містобудування, у тому числі державних будівельних норм, державних норм і правил пожежної безпеки, у тому числі загальнодержавних, міжгалузевих, галузевих нормативних актів з питань пожежної безпеки, державних міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці, норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки, нормативних документів з метрології, затверджених центральними органами виконавчої влади, фармакопейних статей, Державної Фармакопеї України, технологічних регламентів виготовлення лікарського засобу, які встановлюють вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб, розробляються, приймаються та переглядаються у порядку, встановленому цим Законом, за винятком вимог статті 12 цього Закону.

Нормативні документи, які містять зазначені у частині першій цієї статті положення, розробляються, приймаються та переглядаються у порядку, встановленому Законом України "Про стандартизацію" та іншими законами України, що регулюють відносини у відповідних сферах.

Стаття 40. Особливості здійснення регуляторної діяльності в умовах воєнного, надзвичайного стану та оголошення зони надзвичайної екологічної ситуації

В умовах воєнного, надзвичайного стану, оголошення зони надзвичайної екологічної ситуації відповідно до Конституції України та в установленому порядку регуляторна діяльність здійснюється з урахуванням обмежень прав і

свобод людини і громадянина, які в умовах воєнного та надзвичайного стану, оголошення зони надзвичайної екологічної ситуації встановлюються відповідно до Конституції України, Закону України "Про правовий режим воєнного стану", Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану" та Закону України "Про зону надзвичайної екологічної ситуації".

Розділ VIII. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 41. Відповідальність за порушення порядку регуляторної діяльності

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, винні у порушенні порядку регуляторної діяльності, встановленого цим Законом, притягуються до дисциплінарної відповідальності відповідно до закону.

Розділ IX. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня його опублікування, за винятком пункту 5 Прикінцевих положень, який набирає чинності з дня опублікування цього Закону.
2. До приведення законів та інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.
3. Стаття 12 цього Закону в частині офіційного оприлюднення законів та інших нормативно-правових актів, що визначають права і обов'язки громадян, діє до моменту набрання чинності законом, яким згідно з частиною другою статті 57 Конституції України буде встановлено порядок доведення до відома населення законів та інших нормативно-правових актів, що визначають права і обов'язки громадян.
4. Частину першу статті 44 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170) доповнити пунктом 18 такого змісту:

"18) забезпечення виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих районними, обласними радами".

5. Протягом трьох місяців з дня опублікування цього Закону Кабінету Міністрів України відповідно до статей 8 та 10 цього Закону:

- ♦ спільно з Національним банком України підготувати та затвердити Методику підготовки аналізу регуляторного впливу для застосування Національним банком України та Методику відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих Національним банком України;

- ♦ підготувати та затвердити Методику підготовки аналізу регуляторного впливу для застосування іншими розробниками проектів регуляторних актів та Методику відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих іншими регуляторними органами.

6. Кабінету Міністрів України:

а) протягом двох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

- ♦ підготувати та подати на розгляд Верховній Раді України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;

- ♦ відповідно до своїх повноважень забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

- ♦ забезпечити відповідно до частини першої статті 24 цього Закону здійснення функції з підготовки експертних висновків щодо регуляторного впливу проектів регуляторних актів, внесених на розгляд Кабінету Міністрів України;

- ♦ привести свої нормативно-правові акти, які визначають порядок розгляду та прийняття регуляторних актів, у відповідність з вимогами цього Закону;

- ♦ забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їхніх нормативно-правових актів, які визначають порядок підготовки та прийняття регуляторних актів, у відповідність з вимогами цього Закону;

б) протягом року з дня набрання чинності цим Законом:

- ♦ переглянути свої регуляторні акти та привести їх у відповідність з вимогами статті 4 цього Закону;

- ♦ забезпечити перегляд міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їхніх регуляторних актів та приведення їх у відповідність з вимогами статті 4 цього Закону;

в) при розробці проекту Закону України про Державний бюджет України на 2004 рік та наступні роки передбачити фінансування витрат на виконання вимог цього Закону.

7. Національному банку України, Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення, а також іншим державним органам, державним спеціалізованим установам та організаціям, некомерційним самоврядним організаціям, які здійснюють керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, що відповідно до статті 1 цього Закону належать до регуляторних органів:

- ♦ протягом двох місяців з дня набрання чинності цим Законом привести свої нормативно-правові акти, які визначають порядок підготовки та прийняття регуляторних актів, у відповідність з вимогами цього Закону;

- ♦ протягом року з дня набрання чинності цим Законом переглянути свої регуляторні акти та привести їх у відповідність з вимогами статті 4 цього Закону.

8. Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим:

а) протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

- ♦ забезпечити відповідно до статті 17 та частини другої статті 18 цього Закону реалізацію організаційних засад здійснення державної регуляторної політики;

- ♦ привести свої нормативно-правові акти, які визначають порядок розгляду та прийняття регуляторних актів, у відповідність з вимогами цього Закону;

б) протягом року з дня набрання чинності цим Законом переглянути свої регуляторні акти та привести їх у відповідність з вимогами статті 4 цього Закону.

9. Органам та посадовим особам місцевого самоврядування:

а) протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом привести свої нормативно-правові акти, які визначають порядок підготовки та прийняття регуляторних актів, у відповідність з вимогами цього Закону;

б) протягом року з дня набрання чинності цим Законом переглянути свої регуляторні акти та привести їх у відповідність з вимогами статті 4 цього Закону.

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ, 11 вересня 2003 року, №1160-IV

**УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ**

**ПРО ЗМІНИ ТА
ВИЗНАННЯ
ТАКИМИ, ЩО
ВТРАТИЛИ
ЧИННІСТЬ,
ДЕЯКИХ УКАЗІВ
ПРЕЗИДЕНТА
УКРАЇНИ**

У зв'язку з прийняттям Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" **постановляю:**

1. Внести до Положення про Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, затвердженого Указом Президента України від 25 травня 2000 року №721 (зі змінами, внесеними Указом від 5 березня 2001 року №149 такі зміни і доповнення:

1) у тексті Положення слова "єдиної державної політики у сфері підприємництва, зокрема регуляторної політики", "єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва" замінити відповідно словами "державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, державної політики у сфері підприємництва"; "державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

2) абзац другий пункту 1 доповнити словами "та державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

3) у пункті 4:

а) підпункти 2-5 викласти в такій редакції:

"2) розглядає в установленому порядку проекти регуляторних актів, що подаються на погодження, і відповідні аналізи регуляторного впливу та приймає рішення про погодження цих проектів або про відмову в їх погодженні;

3) здійснює відповідно до закону експертизу регуляторних актів центральних

органів виконавчої влади та їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, приймає рішення про необхідність усунення виявлених під час експертизи порушень принципів державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, публікує в установленому порядку повідомлення про зупинення дії регуляторних актів або окремих їх положень, а також надсилає повідомлення про це до органів юстиції, які зареєстрували відповідні регуляторні акти;

4) повідомляє органи виконавчої влади, їх посадових осіб, уповноважених на прийняття або схвалення регуляторних актів, про виявлення встановлених законом обставин, за яких такий акт не може бути прийнято або схвалено, а також відповідні органи юстиції, якщо ці регуляторні акти підлягають державній реєстрації в органах юстиції;

5) здійснює методичне забезпечення діяльності регуляторних органів, пов'язаної з реалізацією державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

б) у підпункті 11 слова "Міністерством економіки України" замінити словами "Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України";

в) підпункти 13 і 14 викласти в такій редакції:

"13) забезпечує підготовку щорічної інформації Кабінету Міністрів України про здійснення державної регуляторної політики в системі органів виконавчої влади, а також узагальнення практики застосування законодавства про державну регуляторну політику, вносить у встановленому порядку пропозиції щодо його вдосконалення;

14) вживає в установлених законом межах заходів щодо захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, порушених внаслідок дії регуляторних актів";

г) доповнити пункт новими підпунктами 14-1 - 14-9 такого змісту:

"14-1) здійснює аналіз ефективності заходів з реалізації програм підтримки і розвитку підприємництва та вносить за його результатами відповідні пропозиції;

14-2) аналізує звіти про відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади;

14-3) розробляє з урахуванням пропозицій міністерств, інших центральних органів виконавчої влади щорічні плани діяльності Кабінету Міністрів України з підготовки проектів регуляторних актів та подає їх у встановленому порядку на затвердження Кабінету Міністрів України;

14-4) проводить експертизу проектів законів України, інших нормативно-правових актів, які регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, надає розробникам цих проектів пропозиції про їх удосконалення відповідно до принципів державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;

14-5) звертається згідно з законом до регуляторних органів з пропозиціями про внесення змін або визнання такими, що втратили чинність, прийнятих цими органами регуляторних актів, які суперечать принципам державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності або прийняті з порушенням установлених законом вимог;

14-6) звертається до Президента України, органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб із поданнями про скасування або зупинення дії регуляторних актів, які суперечать принципам державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності або прийняті з порушенням установлених законом вимог;

14-7) аналізує листи центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, їх посадових осіб, у яких роз'яснюються положення регуляторних актів, надає цим органам та посадовим особам пропозиції про відкликання таких листів, якщо вони суперечать законодавству;

14-8) погоджує склад апеляційних регуляторних комісій, утворених в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;

14-9) надає роз'яснення положень законодавства про державну регуляторну політику у сфері господарської діяльності";

д) підпункт 31 після слів "консультацій з питань" доповнити словами "державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

е) підпункт 35 після слів "про свою діяльність" доповнити словами "проведення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

4) абзац третій пункту 7 доповнити реченням такого змісту: "Рішення Держпідприємництва України про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності не підлягають державній реєстрації в органах юстиції".

2. Визнати такими, що втратили чинність:

- Указ Президента України від 3 лютого 1998 року №79 "Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності";
- Указ Президента України від 22 січня 2000 року №89 "Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва";
- статті 3 і 4 Указу Президента України від 15 липня 2000 року №906 "Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності".

Президент України Л.КУЧМА
м.Київ, 24 квітня 2004 року,
№477/2004

■

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
від 4 січня 2002 р. №3

ПРО ПОРЯДОК
ОПРИЛЮДНЕННЯ У
МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ
ІНФОРМАЦІЇ ПРО
ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ
ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

(Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №905 від 16.06.2003 та №150 від 11.02.2004)

Відповідно до Указів Президента України від 31 липня 2000 р. №928 "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" та від 17 травня 2001 р. №325 "Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади" з метою поліпшення умов для розвитку демократії, реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами і на вільний доступ до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності та відкритості діяльності цих органів Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади (додається).

2. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, областним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям починаючи із січня 2002 р. забезпечити розміщення і постійне оновлення інформації на власних веб-сайтах у мережі Інтернет відповідно до Порядку, затвердженого цією постановою.

3. Секретаріату Кабінету Міністрів України, Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції, Держа-

вному комітету зв'язку та інформатизації та Службі безпеки для інтеграції інформаційних ресурсів органів виконавчої влади, розміщених у мережі Інтернет, забезпечити розроблення та реалізацію проекту Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України (далі - Веб-портал).

4. Визначити Секретаріат Кабінету Міністрів України замовником розроблення концепції, технічного завдання на створення Веб-порталу та відповідного базового програмного забезпечення, Державний комітет телебачення і радіомовлення - відповідальним за інформаційне, а Державний комітет зв'язку та інформатизації - за технічне забезпечення передбачених цією постановою заходів. *(Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №905 від 16.06.2003)*

5. Міністерству фінансів, Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції, Державному комітету зв'язку та інформатизації під час розроблення проектів Державного бюджету України, Державної програми економічного і соціального розвитку України та завдань Національної програми інформатизації за поданням Секретаріату Кабінету Міністрів України передбачати фінансування робіт із створення і підтримки Веб-порталу.

Прем'єр-міністр України
А.КІНАХ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 4 січня 2002 р. №3

ПОРЯДОК ОПРИЛЮДНЕННЯ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

1. Оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади здійснюється з метою підвищення ефективності та прозорості діяльності цих органів шляхом впровадження та використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних та інших послуг громад-

ськості, забезпечення її впливу на процеси, що відбуваються у державі.

2. Оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади здійснюється шляхом:

- розміщення і періодичного оновлення міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади інформації відповідно до вимог цього Порядку на власних веб-сайтах;
- створення Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України (далі - Веб-портал), призначеного для інтеграції веб-сайтів органів виконавчої влади та розміщення інформаційних ресурсів відповідно до потреб громадян.

3. Координація робіт із створення Веб-порталу, його інформаційне наповнення, технічна підтримка, супроводження та встановлення регламенту і стандартів обміну інформацією між його складовими частинами здійснюється Секретаріатом Кабінету Міністрів України.

4. Інформація, яка розміщується на веб-сайтах органів виконавчої влади та Веб-порталі, повинна мати захист від несанкціонованої модифікації.

5. Інформаційне наповнення, захист інформації від несанкціонованої модифікації та технічне забезпечення функціонування веб-сайтів міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади як складових частин Веб-порталу зазначені органи здійснюють самостійно.

6. Контроль за дотриманням вимог щодо захисту інформації, доступної через Веб-портал, здійснюється Департаментом спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації СБУ.

7. Структура, дизайн веб-сайту та регламент його функціонування визначаються керівником органу виконавчої влади відповідно до вимог цього Порядку.

Відповідальний за створення і супроводження веб-сайту призначається керівником відповідного органу виконавчої влади.

8. На веб-сайті органу виконавчої влади розміщується така інформація:

1) для міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади:

- найменування органу;
- основні завдання та нормативно-правові засади діяльності;

- структура та керівництво органу;
 - прізвища, імена та по батькові керівників;
 - місцезнаходження апарату, урядових органів державного управління, утворених у його складі, територіальних органів та відповідних структурних підрозділів місцевих держадміністрацій (поштові адреси, номери телефонів, факсів, адреси веб-сайтів та електронної пошти);
 - основні функції структурних підрозділів, а також прізвища, імена, по батькові, номери телефонів, адреси електронної пошти їх керівників;
 - нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції органу;
 - плани підготовки органом проектів регуляторних актів та зміни до них; *(Підпункт 1 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - повідомлення про оприлюднення проектів регуляторних актів, проекти цих актів і аналіз їх регуляторного впливу; *(Підпункт 1 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - звіти про відстеження результативності прийнятих органом регуляторних актів; *(Підпункт 1 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - відомості про регуляторну діяльність органу; *(Підпункт 1 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - порядок реєстрації, ліцензування окремих видів діяльності у відповідній сфері (зразки документів, розрахункові рахунки для внесення необхідних платежів, розмір цих платежів тощо);
 - зразки документів та інших матеріалів, необхідних для звернення громадян до органу;
 - розпорядок роботи органу та час прийому керівництва;
 - підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління органу;
 - цільові програми у відповідній сфері;
 - відомості про проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти;
 - державні інформаційні ресурси з питань, що належать до компетенції органу;
 - поточні та заплановані заходи і події у відповідній сфері;
 - відомості про наявні вакансії;
- 2) для Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації:
- найменування органу;
 - основні завдання та нормативно-правові засади діяльності;
 - структура та керівництво органу;
 - прізвища, імена та по батькові керівників;
 - місцезнаходження органу, його управлінь, відділів та інших структурних підрозділів, міністерств і комітетів Автономної Республіки Крим (поштові адреси, номери телефонів, факсів, адреси електронної пошти та веб-сайтів районних, районних у містах Києві та Севастополі держадміністрацій);
 - основні функції структурних підрозділів, а також прізвища, імена, по батькові, номери телефонів, адреси електронної пошти їх керівників;
 - нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції органу;
 - плани підготовки органом проектів регуляторних актів та зміни до них; *(Підпункт 2 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - повідомлення про оприлюднення проектів регуляторних актів, проекти цих актів і аналіз їх регуляторного впливу; *(Підпункт 2 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - звіти про відстеження результативності прийнятих органом регуляторних актів; *(Підпункт 2 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - відомості про регуляторну діяльність органу; *(Підпункт 2 пункту 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - порядок реєстрації, ліцензування окремих видів діяльності у відповідній сфері (зразки документів, розрахункові рахунки для сплати необ-

- хідних платежів, розмір цих платежів тощо);
- зразки документів та інших матеріалів, необхідних для звернення громадян до органу;
 - розпорядок роботи органу та часи прийому керівництва;
 - виконання бюджету відповідного рівня;
 - показники розрахунків за енергоносії;
 - відомості про сплату місцевих податків і зборів, комунальних платежів, у тому числі тарифи та пільги окремим групам платників, розрахунки юридичних і фізичних осіб з бюджетом відповідного рівня;
 - установи і заклади соціальної сфери;
 - підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління органу;
 - цільові програми у відповідній сфері;
 - відомості про проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти;
 - поточні та заплановані заходи і події у відповідній сфері;
 - відомості про наявні вакансії;
 - перелік комунальних підприємств, правоохоронних органів, лікувальних, оздоровчих, дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, які знаходяться на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, із зазначенням адреси, номерів телефонів, розпорядку роботи;
 - порядок оскарження рішень, прийнятих органом відповідного рівня;
 - державні інформаційні ресурси з питань, що належать до компетенції органу.
9. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації додатково розміщують інформацію про районні, районні у містах Києві та Севастополі держадміністрації, а саме:
- найменування органу;
 - основні функції та нормативно-правові засади діяльності;
 - структура та керівництво органу;
 - місцезнаходження органу і підпорядкованих йому управлінь, відділів та інших структурних підрозділів
- (поштові адреси, номери телефонів, факсів);
- основні завдання структурних підрозділів органу, а також прізвища, імена, по батькові, номери телефонів, адреси електронної пошти їх керівників;
 - нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції органу;
 - плани підготовки органом проектів регуляторних актів та зміни до них; *(Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - повідомлення про оприлюднення проектів регуляторних актів, проекти цих актів і аналіз їх регуляторного впливу; *(Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - звіти про відстеження результативності прийнятих органом регуляторних актів; *(Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - відомості про регуляторну діяльність органу. *(Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ №150 від 11.02.2004)*
 - порядок реєстрації, ліцензування окремих видів діяльності у відповідній сфері, зразки документів та інших матеріалів, необхідних для реєстрації та отримання відповідної ліцензії (розрахункові рахунки для внесення платежів, розмір цих платежів тощо);
 - розпорядок роботи керівництва і працівників органу;
 - відомості про виконання бюджету відповідного рівня;
 - показники виплати заробітної плати, грошового забезпечення,
 - пенсій, стипендій та інших соціальних виплат;
 - показники розрахунків за енергоносії;
 - відомості про сплату місцевих податків і зборів, комунальних платежів, у тому числі діючі тарифи та пільги окремим групам платників, розрахунки юридичних і фізичних осіб з бюджетом відповідного рівня;
 - установи і заклади соціальної сфери;

- відомості про проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти;
- перелік комунальних підприємств, правоохоронних органів, лікувальних, оздоровчих установ, дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, які знаходяться на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці із зазначенням адреси, номерів телефонів, розпорядку роботи.

10. Інформація, розміщена на Веб-порталі та веб-сайті, оновлюється одразу після зміни відомостей, зазначених у пунктах 8 і 9 цього Порядку.

11. На веб-сайті Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій розміщується інформація про територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці:

- сучасна територія та історія регіону, адміністративно-територіальний устрій, міста регіону;
- загальний огляд економіки, опис природних ресурсів, відомості про транспортну інфраструктуру, засоби комунікації, промисловість, сільське господарство, створення привабливих інвестиційних умов у регіоні, вільні економічні зони, розвиток туризму тощо;
- відомості про розвиток науки і освіти (перелік навчальних закладів і наукових установ, закладів культури і мистецтва), посилання на інші інтернет-ресурси регіону.

На веб-сайті може розміщуватися інша інформація, яку керівництво органу виконавчої влади вважає за доцільне оприлюднити.

12. На Веб-порталі та веб-сайті органу виконавчої влади розміщується адреса електронної пошти структурного підрозділу, відповідального за приймання і реєстрацію вхідної кореспонденції, а також надається можливість добровільної реєстрації відвідувачів для забезпечення ведення статистики відвідувань та підтримки функції зворотного зв'язку.

13. Не допускається розміщення на веб-сайті інформації, розповсюдження чи оприлюднення якої заборонено законодавством.

Контроль за дотриманням вимог цього пункту здійснюється відповідними підрозділами органів виконавчої влади.

Персональна відповідальність за дотримання цих вимог покладається на керівника відповідного органу.

14. Інформація, яка розміщується на веб-сайті, підлягає літературному редагуванню.

15. На початку головної сторінки веб-сайту органу виконавчої влади розміщується зображення Державного Герба України.

16. На головній сторінці веб-сайту органу виконавчої влади розміщується адреса Веб-порталу.

17. Інформація на веб-сайті подається державною та англійською (обов'язково), а також іншими мовами (за потребою).

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 3 березня 2004 р. №226

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ
ПОЛОЖЕННЯ ПРО
АПЕЛЯЦІЙНУ РЕГУЛЯТОРНУ
КОМІСІЮ

Відповідно до статті 22 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити Положення про апеляційну регуляторну комісію (додається).
2. Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головам обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій протягом двох місяців затвердити склади відповідних апеляційних регуляторних комісій за погодженням з Державним комітетом з питань регуляторної політики та підприємництва.

Прем'єр-міністр України В.
ЯНУКОВИЧ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 3 березня 2004 р. №226

ПОЛОЖЕННЯ
ПРО АПЕЛЯЦІЙНУ
РЕГУЛЯТОРНУ КОМІСІЮ

1. Апеляційна регуляторна комісія (далі – комісія) утворюється в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі для розгляду скарг Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій, територіальних органів центральних органів виконавчої влади щодо відмови територіаль-

них органів Держпідприємництва в погодженні проектів регуляторних актів.

2. Комісія у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, а також цим Положенням.

3. Комісія має право:

- одержувати в установленому порядку від Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій, органів місцевого самоврядування, територіальних органів Держпідприємництва та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій інформацію, документи і матеріали, необхідні для її роботи;
- заслуховувати на своїх засіданнях інформацію посадових осіб Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій, територіальних органів Держпідприємництва та інших центральних органів виконавчої влади, про розгляд скарг щодо відмови у погодженні проектів регуляторних актів;
- залучати в установленому порядку для консультацій державних службовців (за погодженням з їх керівниками), провідних учених, фахівців, а також представників суб'єктів господарювання, їх об'єднань та громадськості.

4. До складу комісії входять представники місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, об'єднань громадян та суб'єктів господарювання.

Кількість представників об'єднань громадян та суб'єктів господарювання повинна становити не менше ніж третину загальної кількості членів комісії.

Персональний склад комісії, в тому числі голова та заступник, затверджується відповідно Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головою обласної, Київської та Севастопольської

міської держадміністрації за погодженням з Держпідприємством.

5. Голова комісії несе персональну відповідальність за виконання покладених на комісію завдань, визначає обов'язки заступника голови, членів комісії.

6. Строк розгляду скарги встановлюється комісією, але не може бути більшим ніж один місяць з дня її одержання.

7. Протягом трьох робочих днів з дати надходження скарги комісія визначає дату засідання, на якому буде розглядатися скарга, та забезпечує ознайомлення членів комісії з матеріалами скарги.

8. Засідання комісії вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше ніж дві третини її складу.

9. Головує на засіданнях комісії її голова, а в разі його відсутності – заступник голови.

10. За результатами розгляду скарги комісія простою більшістю голосів членів комісії, присутніх на її засіданні, приймає рішення про задоволення скарги або про відмову в її задоволенні. У разі рівного розподілу голосів голос головуючого є вирішальним.

11. Рішення комісії оформлюється протоколом, який підписує головуючий на її засіданні.

12. Копія протоколу наступного дня після засідання комісії надсилається розробнику проекту регуляторного акта, територіальному органу Держпідприємництва, Головному управлінню юстиції Міністерства юстиції в Автономній Республіці Крим, обласному, Київському та Севастопольському міському управлінню юстиції, якщо цей регуляторний акт підлягає державній реєстрації в органах юстиції.

У разі прийняття рішення про задоволення скарги проект регуляторного акта повертається розробнику для затвердження або подання іншому органу, до компетенції якого належить розгляд

або прийняття цього регуляторного акта, без погодження з територіальним органом Держпідприємництва.

У разі прийняття рішення про відмову в задоволенні скарги проект регуляторного акта повертається розробнику на доопрацювання, після якого акт подається на повторне погодження з територіальним органом Держпідприємництва.

13. Організаційне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності комісії здійснює відповідно Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна, Київська та Севастопольська міська держадміністрація.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 11 березня 2004 р. №308

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ
МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ
АНАЛІЗУ ВПЛИВУ ТА
ВІДСТЕЖЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ
РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА

Відповідно до статей 8 і 10 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити такі, що додаються:

- Методику проведення аналізу впливу регуляторного акта;
- Методику відстеження результативності регуляторного акта.

2. Державному комітетові з питань регуляторної політики та підприємництва надавати у разі потреби роз'яснення щодо застосування методик, затверджених цією постановою.

3. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. №767 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки обґрунтування проектів регуляторних актів" (Офіційний вісник України, 2000 р., №19, ст.788).

Прем'єр-міністр України В.
ЯНУКОВИЧ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 11 березня 2004 р. №308

МЕТОДИКА
ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ
РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА

1. Ця Методика встановлює вимоги до проведення аналізу впливу регуляторно-

го акта (далі - аналіз), проект якого розроблений регуляторним органом. Аналіз проводиться до оприлюднення проекту акта. Вимоги цієї Методики не поширюються на проекти регуляторних актів, розроблених Національним банком.

2. У разі коли проект регуляторного акта (далі - проект) одночасно містить норми, що регулюють господарські або адміністративні відносини між регуляторними органами чи іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, і норми, що регулюють інші суспільні відносини, а також конкретні приписи, проведення аналізу здійснюється лише стосовно норм, які регулюють господарські або адміністративні відносини між зазначеними органами та суб'єктами.

3. У процесі проведення аналізу:

- визначається проблема, яку передбачається розв'язати шляхом державного регулювання;
- визначаються цілі державного регулювання;
- визначаються та оцінюються усі прийнятні альтернативні способи досягнення зазначених цілей, наводяться аргументи щодо переваги обраного способу;
- описуються механізм, який пропонується застосувати для розв'язання проблеми, і відповідні заходи;
- обґрунтовуються можливості досягнення визначених цілей у разі прийняття регуляторного акта;
- визначаються очікувані результати прийняття акта;
- обґрунтовується запропонований строк дії акта (у разі обмеження цього строку);
- визначаються показники результативності акта;
- визначаються заходи, з допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності акта.

4. При визначенні проблеми, яку передбачається розв'язати шляхом державного регулювання, зазначаються причини та умови виникнення проблеми; обґрунтування неможливості її розв'язання за допомогою ринкових механізмів або чинних регуляторних актів;

суб'єкти, на яких проблема справляє негативний вплив.

5. При визначенні та оцінці усіх прийнятних альтернативних способів досягнення цілей державного регулювання наводяться не менше ніж два можливих способи; оцінка кожного із способів; причини відмови від застосування альтернативних способів розв'язання проблеми; аргументи щодо переваги обраного способу.

6. В описі механізму, який пропонується застосувати для розв'язання проблеми, і відповідних заходів наводяться основні принципи і способи досягнення цілей державного регулювання та визначається ступінь їх ефективності.

7. При обґрунтуванні можливості досягнення цілей у разі прийняття регуляторного акта наводиться оцінка впливу зовнішніх факторів на дію акта з визначенням та порівнянням позитивних і негативних обставин, які можуть впливати на виконання вимог акта; оцінка можливості впровадження та виконання вимог акта органами державної влади і органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами; характеристика механізму повної або часткової компенсації можливої шкоди у разі настання очікуваних наслідків дії акта; а також зазначається періодичність здійснення державного контролю та нагляду за додержанням вимог акта.

8. Визначення очікуваних результатів прийняття регуляторного акта провадиться із застосуванням методу аналізу вигод та витрат у простій (перелік очікуваних позитивних та негативних факторів) або складній (із застосуванням різноманітних економічних моделей) формі.

Для проведення аналізу вигод та витрат установлюється певний період. Розмір кожної вигоди та витрати обчислюється з використанням статистичних даних, даних наукових досліджень та опитувань, а також даних, одержаних з інших джерел. На підставі обчисленого розміру кожної вигоди та витрати підсумовується загальний розмір.

9. Обґрунтування запропонованого строку дії регуляторного акта здійснюється з

урахуванням достатності цього строку для розв'язання проблеми та досягнення цілей державного регулювання.

10. Прогнозні значення показників результативності регуляторного акта встановлюються протягом різних періодів після набрання чинності актом, обов'язковими з яких повинні бути:

- розмір надходжень до державного та місцевих бюджетів і державних цільових фондів, пов'язаних з дією акта;
- кількість суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб, на яких поширюватиметься дія акта;
- розмір коштів і час, що витратяться суб'єктами господарювання та/або фізичними особами, пов'язаними з виконанням вимог акта;
- рівень поінформованості суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб з основних положень акта.

11. Прогнозні значення показників результативності регуляторного акта можуть бути виражені у кількісній формі. У разі неможливості обчислення розмірів тієї чи іншої вигоди або витрати наводиться текстовий опис результативності акта.

12. При визначенні заходів, з допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності регуляторного акта, зазначаються строки проведення базового та повторного відстеження результативності акта; вид даних (статистичних, наукових досліджень або опитувань), які використовуватимуться для такого відстеження; групи осіб, що відбиратимуться для участі у відповідному опитуванні; наукові установи, що залучатимуться для відстеження.

13. Результати аналізу викладаються у письмовій формі і підписуються розробником проекту, а в разі, коли розробником проекту є регуляторний орган, інший орган, установа чи організація, - керівником органу, установи чи організації.

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 11 березня 2004 р. №308

**МЕТОДИКА
ВІДСТЕЖЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕГУ-
ЛЯТОРНОГО АКТА**

1. Ця Методика встановлює вимоги для здійснення відстеження результативності прийнятого регуляторного акта (далі - відстеження). Вимоги цієї Методики не поширюються на регуляторні акти, прийняті Національним банком.

2. Стосовно регуляторного акта здійснюється базове, повторне та періодичне відстеження у межах строків, установлених статтею 10 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Базове відстеження здійснюється до дня набрання чинності регуляторним актом або більшістю його положень з метою оцінки стану суспільних відносин, на врегулювання яких спрямована дія акта.

Повторне відстеження здійснюється через рік після набрання чинності актом або більшістю його положень, але не пізніше ніж через два роки, якщо рішенням регуляторного органу, який прийняв цей акт, не встановлено більш ранній строк, з метою оцінки ступеня досягнення цим актом визначених цілей. Установлені кількісні та якісні значення показників результативності акта порівнюються із значеннями аналогічних показників, що встановлені під час базового відстеження.

Періодичне відстеження здійснюється раз на три роки починаючи з дня виконання заходів з повторного відстеження, в тому числі у разі, коли дію акта, прийнятого на визначений строк, було продовжено з метою оцінки ступеня досягнення актом визначених цілей. Установлені кількісні та якісні значення показників результативності акта порівнюються із значеннями аналогічних показників, що встановлені під час повторного відстеження.

3. У процесі відстеження встановлюється кількісне та якісне значення для ко-

жного показника результативності, визначеного під час проведення аналізу впливу регуляторного акта.

4. Базове, повторне та періодичне відстеження здійснюється на основі показників і даних, визначених під час проведення аналізу впливу регуляторного акта.

5. Види даних, що використовуються для відстеження, визначаються регуляторним органом.

6. У разі коли для встановлення кількісних та якісних значень показників результативності регуляторного акта необхідна інформація, якої не містять статистичні дані та дані наукових досліджень, проводиться опитування сукупності респондентів в усній чи письмовій формі (далі - опитування).

7. Для встановлення кількісних та якісних значень показників результативності регуляторного акта можуть використовуватися статистичні дані за відповідний період, що передує даті початку виконання заходів з відстеження, а для базового відстеження - даті набрання чинності актом або більшістю його положень.

8. Проведення опитування під час відстеження включає визначення сукупності осіб, які повинні виконувати вимоги регуляторного акта (далі - цільова група); складення анкети; збирання інформації; створення бази даних опитування, їх обробку та аналіз.

9. Для визначення складу цільової групи можуть використовуватися відкриті для загального доступу дані реєстрів, що ведуться регуляторними органами та іншими органами державної влади.

10. Чисельність цільової групи, яка визначається для повторного відстеження з використанням опитування, повинна дорівнювати чисельності цільової групи, яка була визначена для базового відстеження.

11. Під час повторного і періодичного відстеження застосовуються ті самі підходи до визначення складу цільової групи та вибіркової сукупності (частина цільової групи, яка відбирається для участі в опитуванні за допомогою спеціальних методів для достовірного відображення структури та основних харак-

теристик цієї групи), що і для базового відстеження.

У разі коли чисельність цільової групи не перевищує 150 осіб, опитуються усі респонденти цільової групи без визначення вибіркової сукупності.

12. Підставою для складення анкети під час базового, повторного і періодичного відстеження є кількісні та якісні значення показників результативності регуляторного акта, встановлені під час проведення аналізу його впливу.

Після виконання відповідних заходів готується звіт окремо для базового, повторного і періодичного відстеження, який оприлюднюється в установленому порядку.

13. У звіті про результати відстеження зазначаються:

- вид та назва регуляторного акта, результативність якого відстежується, дата його прийняття та номер (у разі базового відстеження дата прийняття і номер акта не зазначаються);
- назва виконавця заходів з відстеження;
- цілі прийняття акта;
- строк виконання заходів з відстеження;
- тип відстеження (базове, повторне або періодичне);
- методи одержання результатів відстеження;
- дані та припущення, на основі яких відстежувалася результативність, а також способи одержання даних;
- кількісні та якісні значення показників результативності акта;
- оцінка результатів реалізації регуляторного акта та ступеня досягнення визначених цілей.

14. Звіт про відстеження підписується керівником регуляторного органу.

■

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ І НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 14 квітня 2004 р. №471

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ ТА ВІДСТЕЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Відповідно до статей 8 і 10 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" Кабінет Міністрів України і Національний банк України **постановляють:**

Затвердити такі, що додаються:

- Методику проведення аналізу впливу регуляторного акта Національного банку України;
- Методику відстеження результативності регуляторного акта Національного банку України.

Прем'єр-міністр України В.
ЯНУКОВИЧ

Голова Національного банку України С.
ТІГІПКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України і
Національного банку України
від 14 квітня 2004 р. №471

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВПЛИВУ РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

1. Ця Методика встановлює вимоги до проведення аналізу впливу регуляторного акта (далі - аналіз), проект якого

розроблений Національним банком України. Аналіз проводиться до оприлюднення проекту акта.

Вимоги цієї Методики поширюються на розроблені Національним банком України проекти нормативно-правових актів, які спрямовані на виконання ним функцій, визначених пунктами 4, 6, 7, 9, 11 і 17 статті 7 Закону України "Про Національний банк України", і мають ознаки регуляторних актів.

2. У разі коли проект регуляторного акта (далі - проект) одночасно містить норми, що регулюють господарські або адміністративні відносини між Національним банком України та суб'єктами господарювання, і норми, що регулюють інші суспільні відносини, а також конкретні приписи, аналіз проводиться лише стосовно норм, які регулюють господарські або адміністративні відносини між Національним банком України та суб'єктами.

3. У процесі проведення аналізу:

- визначається проблема, яку передбачається розв'язати шляхом державного регулювання;
- визначаються цілі державного регулювання;
- визначаються та оцінюються усі прийнятні альтернативні способи досягнення зазначених цілей, наводяться аргументи щодо переваги обраного способу;
- описуються механізм, який пропонується застосувати для розв'язання проблеми, і відповідні заходи;
- обґрунтовуються можливості досягнення визначених цілей у разі прийняття регуляторного акта;
- визначаються очікувані результати прийняття акта;
- обґрунтовується запропонований строк дії акта (у разі обмеження цього строку);
- визначаються показники результативності акта;
- визначаються заходи, з допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності акта.

4. При визначенні проблеми, яку передбачається розв'язати шляхом державного регулювання, зазначаються причини та умови виникнення пробле-

ми; обґрунтування неможливості її розв'язання з допомогою ринкових механізмів або чинних регуляторних актів; суб'єкти, на яких проблема справляє негативний вплив.

5. При визначенні та оцінці усіх прийнятних альтернативних способів досягнення цілей державного регулювання наводяться не менше ніж два можливих способи; оцінка кожного із способів; причини відмови від застосування альтернативних способів розв'язання проблеми; аргументи щодо переваги обраного способу.

6. В описі механізму, який пропонується застосувати для розв'язання проблеми, і відповідних заходів наводяться основні принципи і способи досягнення цілей державного регулювання та визначається ступінь їх ефективності.

7. При обґрунтуванні можливості досягнення цілей у разі прийняття регуляторного акта наводиться оцінка можливості впровадження та виконання вимог акта органами державної влади, фізичними та юридичними особами; оцінка впливу зовнішніх факторів на дію акта з визначенням та порівнянням позитивних і негативних обставин, які можуть впливати на виконання вимог акта; характеристика механізму повної або часткової компенсації можливої шкоди у разі настання очікуваних наслідків дії акта; а також зазначається періодичність здійснення державного контролю та нагляду за додержанням вимог акта.

8. Визначення очікуваних результатів прийняття регуляторного акта проводиться із застосуванням методу аналізу позитивних та можливих негативних наслідків дії акта у простій (перелік очікуваних позитивних та негативних факторів) або складній (із застосуванням різноманітних економічних моделей) формі.

Для проведення аналізу позитивних та можливих негативних наслідків установлюється певний період. Розмір кожного позитивного та можливого негативного наслідку обчислюється з використанням статистичних даних, даних наукових досліджень та опитувань, а також даних, одержаних з інших джерел. На

підставі обчисленого розміру кожного позитивного та можливого негативного наслідку підсумовується загальний розмір.

9. Обґрунтування запропонованого строку дії регуляторного акта здійснюється з урахуванням достатності цього строку для розв'язання проблеми та досягнення цілей державного регулювання.

10. Прогнозні значення показників результативності регуляторного акта встановлюються протягом різних періодів після набрання чинності актом, обов'язковими з яких повинні бути:

- кількість суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб, на яких поширюватиметься дія акта;
- розмір коштів і час, що витратяться суб'єктами господарювання та/або фізичними особами, пов'язаними з виконанням вимог акта.

11. Прогнозні значення показників результативності регуляторного акта можуть бути виражені у кількісній формі. У разі неможливості обчислення розмірів позитивних та можливих негативних наслідків наводиться текстовий опис результативності акта.

12. При визначенні заходів, з допомогою яких буде здійснюватися відстеження результативності регуляторного акта, зазначаються строки проведення базового та повторного відстеження результативності акта; вид даних (статистичних, наукових досліджень або опитувань), які використовуватимуться для такого відстеження; групи осіб, що відбиратимуться для участі у відповідному опитуванні.

13. Результати аналізу викладаються у письмовій формі і підписуються Головою Національного банку України.

14. Результати аналізу разом з проектом публікуються у журналі "Вісник Національного банку України" та/або розміщуються на офіційній сторінці Національного банку України в мережі Інтернет з додержанням вимог статті 9 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України і
Національного банку України
від 14 квітня 2004 р. №471

МЕТОДИКА ВІДСТЕЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕГУЛЯТОРНОГО АКТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

1. Ця Методика встановлює вимоги для здійснення відстеження результативності прийнятого Національним банком України регуляторного акта (далі - відстеження).

Вимоги цієї Методики поширюються на прийняті Національним банком України нормативно-правові акти, які спрямовані на виконання ним функцій, визначених пунктами 4, 6, 7, 9, 11 і 17 статті 7 Закону України "Про Національний банк України", і мають ознаки регуляторних актів.

2. Стосовно регуляторного акта здійснюється базове, повторне та періодичне відстеження у межах строків, установлених статтею 10 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Базове відстеження здійснюється до дня набрання чинності регуляторним актом або більшістю його положень з метою оцінки стану суспільних відносин, на врегулювання яких спрямована дія акта.

Повторне відстеження здійснюється через рік після набрання чинності регуляторним актом або більшістю його положень, але не пізніше ніж через два роки, якщо Правлінням Національного банку України не встановлено більш ранній строк, з метою оцінки ступеня досягнення цим актом визначених цілей. Установлені кількісні та якісні значення показників результативності акта порівнюються із значеннями аналогічних показників, що встановлені під час базового відстеження.

Періодичне відстеження здійснюється раз на три роки починаючи з дня виконання заходів з повторного відстеження, в тому числі у разі, коли дію регуляторного акта, прийнятого на визначене

ний строк, було продовжено з метою оцінки ступеня досягнення актом визначених цілей. Установлені кількісні та якісні значення показників результативності акта порівнюються із значеннями аналогічних показників, що встановлені під час повторного відстеження.

3. У процесі відстеження встановлюється кількісне та якісне значення для кожного показника результативності, визначеного під час проведення аналізу впливу регуляторного акта.

4. Базове, повторне та періодичне відстеження здійснюється на основі показників і даних, визначених під час проведення аналізу впливу регуляторного акта.

5. У разі коли для встановлення кількісних та якісних значень показників результативності регуляторного акта необхідна інформація, якої не містять статистичні дані та дані наукових досліджень, проводиться опитування сукупності респондентів в усній чи письмовій формі (далі - опитування).

Для відстеження можуть бути використані статистичні дані та дані наукових досліджень і опитувань.

6. Для повторного та періодичного відстеження крім виду даних, що використовувався під час базового відстеження, також можуть бути використані інші види даних, в тому числі для встановлення значень показників результативності, які характеризують стан виконання регуляторного акта.

7. Розробник регуляторного акта визначає види даних, які будуть використовуватися для відстеження, залежно від характеру показників результативності акта та погоджує їх використання із заступником Голови Національного банку України.

8. Статистичні дані використовуються для встановлення значень таких показників результативності регуляторного акта:

- обсяг залучених та розміщених фінансових ресурсів;
- розмір відсоткової ставки;
- обсяги експорту та імпорту капіталу;
- курс національної валюти;
- кількість суб'єктів господарювання, фізичних осіб, на яких прямо чи опосередковано впливає дія акта;

- кількість наданих управлінських послуг;
- кількість застосованих заходів впливу, в тому числі фінансових;
- кількість випадків оскарження рішень, дій або бездіяльності Національного банку України, його посадових осіб.

Статистичні дані можуть використовуватися для встановлення значень інших показників результативності акта.

9. У разі використання статистичних даних заходи з відстеження включають визначення видів таких даних, їх збирання та аналіз.

10. Для встановлення кількісних та якісних значень показників результативності регуляторного акта можуть використовуватися статистичні дані за відповідний період, що передує даті початку виконання заходів з відстеження, а для базового відстеження - даті набрання чинності актом або більшістю його положень.

11. Проведення опитування під час відстеження включає визначення сукупності осіб, які повинні виконувати вимоги регуляторного акта (далі - цільова група); складення анкети; збирання інформації; створення бази даних опитування, їх обробку та аналіз.

12. Для визначення складу цільової групи можуть використовуватися відкриті для загального доступу дані реєстрів, що ведуться Національним банком України та іншими органами державної влади.

13. Чисельність цільової групи, яка визначається для повторного відстеження з використанням опитування, повинна дорівнювати чисельності цільової групи, яка була визначена для базового відстеження.

14. Під час повторного і періодичного відстеження застосовуються ті самі підходи до визначення складу цільової групи та вибіркової сукупності (частина цільової групи, яка відбирається для участі в опитуванні за допомогою спеціальних методів для достовірного відображення структури та основних характеристик цієї групи), що і для базового відстеження.

У разі коли чисельність цільової групи не перевищує 150 осіб, опитуються усі респонденти цільової групи без визначення вибіркової сукупності.

15. Підставою для складення анкети під час базового, повторного і періодичного відстеження є кількісні та якісні значення показників результативності регуляторного акта, встановлені під час проведення аналізу його впливу.

Після виконання відповідних заходів складається звіт окремо для базового, повторного і періодичного відстеження, який оприлюднюється в установленому порядку.

16. У звіті про результати відстеження зазначаються:

- вид та назва регуляторного акта, результативність якого відстежується, дата його прийняття та номер (у разі базового відстеження дата прийняття і номер акта не зазначаються);
- назва виконавця заходів з відстеження;
- цілі прийняття акта;
- строк виконання заходів з відстеження;
- тип відстеження (базове, повторне або періодичне);
- методи одержання результатів відстеження;
- дані та припущення, на основі яких відстежувалася результативність, а також способи одержання даних;
- кількісні та якісні значення показників результативності акта;
- оцінка результатів реалізації акта та ступеня досягнення визначених цілей.

17. Звіт про відстеження підписується Головою Національного банку України і не пізніше ніж у десятиденний строк після підписання публікується у журналі "Вісник Національного банку України" та/або розміщується на офіційній сторінці Національного банку України в мережі Інтернет.

■

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 19 березня 2004 р. №152-р

ПРО ПІДГОТОВКУ ТА ОПРИЛЮДНЕННЯ ЩОРІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ КАБІNETУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

З метою забезпечення виконання статті 16 Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності":

1. Центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським держадміністраціям забезпечити відповідно до своєї компетенції підготовку матеріалів до щорічної інформації Кабінету Міністрів України про здійснення державної регуляторної політики органами виконавчої влади та подання Держпідприємству до 1 лютого.

2. Держпідприємству:

- розробити та затвердити до 1 червня методичні рекомендації щодо підготовки органами виконавчої влади інформації про здійснення ними державної регуляторної політики;

- узагальнювати зазначені в пункті 1 цього розпорядження матеріали та до 15 лютого року, що настає за звітним періодом, подавати Кабінетові Міністрів України.

3. Редакції газети "Урядовий кур'єр" забезпечити оприлюднення щорічної інформації Кабінету Міністрів України про здійснення державної регуляторної політики органами виконавчої влади.

Прем'єр-міністр України В.
ЯНУКОВИЧ

■

ДЛЯ НОТАТОК

ІНСТИТУТ КОНКУРЕНТНОГО СУСПІЛЬСТВА

03150, Київ, вул. Предславинська, 28, оф. 521
тел./факс: (044) 269-6756, 269-6141
e-mail: office@ics.org.ua
http://www.ics.org.ua

Інститут конкурентного суспільства — незалежний неурядовий неприбутковий аналітичний центр, який створено у грудні 1999 року.

Відповідно до рішення Ради Координаційно-Експертного Центру об'єднань підприємців України (КЕЦ) Інститут конкурентного суспільства виконує функції його аналітичної групи. КЕЦ - коаліція об'єднань підприємців, союзів та асоціацій, утворена у 1998 році. Сьогодні до складу КЕЦ входить понад 60 об'єднань: загальнонаціональні, регіональні, профільні. Регіональні представництва КЕЦ створено в наступних регіонах України: у м.Дніпродзержинську, Львівській, Одеській, Тернопільській, Харківській та Херсонській областях.

Місія інституту:

сприяння побудові в країні відкритого громадянського суспільства на засадах вільного розвитку підприємницької ініціативи та справедливої конкуренції.

Основні завдання інституту:

- участь у здійсненні наукових, аналітичних та методологічних досліджень процесу становлення відкритого конкурентного суспільства і побудови ефективної демократичної, правової держави;
- забезпечення зворотного зв'язку між об'єднаннями підприємців, громадськими організаціями та органами державної влади і місцевого самоврядування, у тому числі з метою визначення ефективності впроваджених законодавчих і нормативних актів.

Види робіт, які виконує інститут:

- експертиза проектів законів України, аналіз їх безпосереднього та опосередкованого впливу на стан суспільно-економічного простору країни, незалежна оцінка можливих наслідків регулювання та розроблення рекомендацій;
- проведення аналітичних досліджень, пов'язаних з розвитком підприємництва, регуляторною політикою та адміністративною реформою, проведення публічних обговорень та дискусій.

**РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА:
НОВІ МОЖЛИВОСТІ**

Видання друге, доповнене

Ляпіна Ксенія Михайлівна
Ляпін Дмитро Вадимович
Демченков Ярослав Сергійович
Приходько Володимир Миколайович
Піддуська Інна Анатоліївна
Лациба Максим Валерійович
Седик Юлія Анатоліївна

Редактор: **Ксенія Ляпіна**

Формат 60 x 84/16 . Друк офсетний. Ум.друк.арк. 8,4.

Розповсюджується безкоштовно і централізовано

Інститут Конкурентного Суспільства
03150, Київ, вул.Предславинська 28, оф.521
тел./факс: (044) 269-6141, 269-6756

e-mail: office@ics.org.ua
www.ics.org.ua

Електронна версія видання доступна за адресою:
www.ics.org.ua

Друк: ПП „Друкарня „АРТ-Прес”, м.Київ